

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η Τέχνη της Στρατηγικής Άμυνας - Στρατηγική Άμυνα στον Β' ΠΠ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Κουρκουλάκος

Αθήνα, 2018

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Δημήτριος Κουρκουλάκος, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract.....	6
Εισαγωγή.....	8
Θεωρία της Στρατηγικής Άμυνας.....	10
Εισαγωγή.....	10
Θεωρία Σουν Τσου.....	10
Θεωρία Κλαούζεβιτς.....	11
Ελληνικό στρατιωτικό δόγμα.....	13
Αμερικανικό στρατιωτικό δόγμα.....	16
Συμπεράσματα.....	19
Οι Επιχειρήσεις στη Β. Αφρική.....	21
Εισαγωγή.....	21
Κατάληψη Κυρηναϊκής χερσονήσου.....	21
Οι πρώτες αμυντικές επιχειρήσεις.....	23
Εαρινή αντεπίθεση.....	28
Η αντίστροφη μέτρηση για την ήττα των Γερμανών.....	31
Συμπεράσματα.....	34
Οι Επιχειρήσεις στο Ανατολικό Μέτωπο.....	37
Εισαγωγή.....	37
Μάνσταϊν και Στρατηγική Άμυνα.....	39
Η Μάχη του Κουρσκ.....	46
Συμπεράσματα.....	50
Οι Επιχειρήσεις στο Δυτικό Μέτωπο.....	53
Εισαγωγή.....	53
Η Άμυνα στην Ακτή.....	54
Στρατηγική Αντεπίθεση στις Αρδέννες.....	57
Συμπεράσματα.....	60
Εφαρμογή Στρατηγικής Άμυνας στα Ελληνικά Δεδομένα.....	64
Εισαγωγή.....	64
ΕλληνοΙταλικός Πόλεμος.....	64
Στρατηγική Άμυνα στον Έβρο.....	66
Συμπεράσματα.....	67

Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	70
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	75

Περίληψη

Η στρατηγική άμυνα, ως μέθοδος διεξαγωγής αμυντικού αγώνα, δεν είναι σύγχρονο εφεύρημα, αλλά συναντάται ως στοιχείο στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού σε σημαντικές πολεμικές αναμετρήσεις του παρελθόντος. Αποτέλεσε πολεμικό τέχνασμα ευφύων στρατιωτικών ηγετών, αναγνωρίστηκε η αποτελεσματικότητά της και υιοθετήθηκε, ως μέθοδος, από τις σύγχρονες ένοπλες δυνάμεις.

Αναζητώντας τον ορισμό της, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι, είναι η άμυνα που στηρίζεται στην ευρεία χρησιμοποίηση της επιθετικής ενέργειας, με σκοπό, την απορρόφηση της εχθρικής ισχύος, τη διατήρηση της αμυντικής τοποθεσίας, τον εφελκυσμό του εχθρού σε χώρους καταστροφής, την πρόκληση στον εχθρό όσο το δυνατό περισσότερων απωλειών και τη δημιουργία συνθηκών, που θα επιτρέψουν στις φίλιες δυνάμεις να ανακτήσουν την πρωτοβουλία.

Σκοπός της παρούσας διατριβής, αποτελεί η ανάλυση της τέχνης της στρατηγικής άμυνας, μέσα από τη μελέτη σύγχρονων στρατιωτικών δογμάτων καθώς και από την ανάλυση ιστορικών παραδειγμάτων αμυντικών επιχειρήσεων τόσο κατά τον Β' ΠΠ, με έμφαση στους Γερμανούς, όσο και κατά τον ΕλληνοΙταλικό πόλεμο.

Ξεκινώντας από το ελληνικό στρατιωτικό δόγμα, παρατηρούμε ότι η στρατηγική άμυνα εμφανίζεται με τον όρο «κινητή άμυνα» και θέτει ως σκοπό την εφέλκηση του εχθρού σε κατάλληλους χώρους και την καταστροφή του, με αποφασιστικές και μεγάλης κλίμακας αντεπιθέσεις. Αντιθέτως στον αμερικανικό ελιγμό, η μέθοδος επικεντρώνεται στην εκτέλεση αντεπιθέσεων και λιγότερο στην απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας, όπως συμβαίνει στα ελληνικά δεδομένα.

Η διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας, αποτέλεσε το βασικό στοιχείο του αμυντικού σχεδιασμού, κατά τις επιχειρήσεις του Β' ΠΠ και ιδιαίτερα των Γερμανών, με αντικειμενικό σκοπό την ταχύτερη δυνατή μετάβαση στην επίθεση.

Όποτε χρειάστηκε να αμυνθούν οι Γερμανοί, ανεξάρτητα από το μόνιμο αριθμητικό μειονέκτημά τους, εφάρμοζαν την ίδια τακτική. Στρατηγική άμυνα με περιορισμένη διάρκεια στην απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας και βεβιασμένη μετάβαση σε άκρατη επιθετικότητα, στα όρια της σπατάλης των λιγοστών διαθέσιμων εφεδρειών.

Αντιθέτως, η ελληνική εφαρμογή της στρατηγικής άμυνας στην Πίνδο το 1940 ήταν πιο συνετά σχεδιασμένη και εκτελεσμένη, διαφοροποιώντας τις έννοιες της ταχυκινήσις και ευελιξίας από το απόλυτο στο συγκριτικό. Οι Έλληνες ήταν πιο

ευέλικτοι και ταχυκίνητοι από τους Ιταλούς, όχι απόλυτα, αλλά συγκριτικά στο συγκεκριμένο ορεινό όγκο της Ηπείρου, εισάγοντας έτσι τη φύσης του εδάφους, στους παράγοντες διεξαγωγής της μεθόδου.

Σε αντιδιαστολή με την Πίνδο όπου η παραχώρηση εθνικού εδάφους δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες, στον Έβρο οποιαδήποτε αντίστοιχη παραχώρηση είναι απαγορευτική, γιατί κανένα τακτικό πλεονέκτημα δεν συγκρίνεται με τις πολιτικές και ηθικές επιπτώσεις. Στη Θράκη, η διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας δεν είναι εφικτή, γιατί είναι εθνικά απαγορευτική η τακτική κίνηση δυτικά.

Η επιτυχής σχεδιάση της στρατηγικής άμυνας αποτελεί αντικείμενο ευφυούς επιχειρησιακού ελιγμού, ενώ η καθ' υπερβολή μετάβαση από την άμυνα στην επίθεση, όπως φάνηκε από τις γερμανικές επιχειρήσεις στον Β' ΠΠ, φθείρει τις εφεδρείες και διαμορφώνει δυσμενή δεδομένα.

Η στρατηγική άμυνα αποτελεί την χαρακτηριστικότερη επιχειρησιακή έκφραση ελιγμού της αλληλεπίδρασης άμυνας και επίθεσης και συνοψίζεται από τον θεμελιωτή της έμμεσης προσέγγισης Σουν Τσου με την εξής παραίνεση: «Στη μάχη χρησιμοποιείτε την «άμεση» δύναμη για να απασχολήσετε τον εχθρό και την «έμμεση» για να νικήσετε».

Λέξεις-κλειδιά: ισχύς, ταχυκίνησια, απορρόφηση, αποφασιστικότητα, ευφυία.

Abstract

Strategic defense, as a method of conducting a defensive struggle, is not a modern invention but it is seen as a component of strategic and operational planning in major warfare in the past. Intelligent military leaders used this method and its effectiveness was recognized and adopted by modern armed forces.

In search of its definition, it could be said that it is the defense based on the extended use of aggressive energy, with the aim of absorbing hostile power, preserving the defensive site, beguiling enemy in disaster areas, degrading enemy as much as possible and creating conditions that will enable the friendly forces to regain the initiative

This MSc Thesis study the art of Strategic Defense, through modern military doctrines as well as from the analysis of historical examples of defense operations, both in the WW II with emphasis on the Germans and the Greek-Italian war.

Starting from the Greek military doctrine, we observe that strategic defense appears with the term "mobile defense" and sets the goal of the enemy to be fired into appropriate areas and to destroy it with decisive and large-scale counter-attacks. On the other hand, American maneuver focusses on counter-attacks and less to the absorption of hostile energy, as is the case in Greek.

The conduct of defense strategy was the main element of defense planning, in the case of WW II operations and especially the Germans, with the objective of the fastest possible transition of the attack.

Whenever the Germans had to defend themselves, regardless of their permanent numerical disadvantage, they applied the same tactic. Strategic defense with limited duration in the absorption of hostile energy and a hasty transition to extreme aggression, at great expense of critical reserves.

As opposed to German design, the Greek implementation of the defense strategy in Pindos in 1940, differentiated the concepts of speed and flexibility from absolute to comparative. The Greeks were more flexible and fast-moving in the mountains, introducing operations area characteristics, to the factors conducting the method.

While in Pindos the concession of national territory has created favorable conditions, for Evros is prohibitive. Any tactical advantage is not compared to political impacts. In Thrace, defense strategy is not feasible, because it is politically prohibitive to move west.

While the successful adoption of strategic defense is the subject of intelligent operational maneuver, the excessive transition from the defense to the attack, as shown by the Germans in the WW II, destroys reserves and issues unfavorable data.

Strategic defense is the most typical operational expression of maneuvering the defense and attack interaction and is summed up by Shun Chu, the founder of the indirect approach with the following assent: *"In battle, use the "direct" force to employ the enemy and the "indirect" to defeat"*.

Keywords: power, fast-moving, absorption, determination, ingenuity.

Εισαγωγή

Ο σκοπός των αμυντικών επιχειρήσεων είναι η απορρόφηση της επιθετικής ισχύος και η αφαίρεση της εχθρικής πρωτοβουλίας, μέχρις ότου ο αμυνόμενος μπορέσει να αναλάβει επιθετική δράση.

Σύμφωνα με τα ελληνικό στρατιωτικό δόγμα¹, η άμυνα πρέπει να χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της προσωρινότητας, αφού η βασική συνθήκη διεξαγωγής των επιχειρήσεων είναι η απόκτηση και η διατήρηση της πρωτοβουλίας.

Κατ' αντιστοιχία, στο αμερικανικό δόγμα², η επίθεση είναι η πιο αποφασιστική μορφή επιχειρήσεων, ενώ η άμυνα η ισχυρότερη. Οι διοικητές επιλέγουν να αμυνθούν, προκειμένου να δημιουργήσουν τις συνθήκες επιθετικής επιστροφής που θα επιτρέψουν στις φίλιες δυνάμεις να ανακτήσουν την πρωτοβουλία.

Μελετώντας και τις δύο στρατιωτικές κατευθύνσεις, διαπιστώνεται ως κοινή αντίληψη ότι, *η άμυνα αποτελεί την προσωρινή κατάσταση, που θα πρέπει να εξυπηρετήσει τη δημιουργία συνθηκών ανάληψης επιθετικών επιχειρήσεων, μέσω των οποίων αποκτάται η πρωτοβουλία*. Η μετάβαση από τη μία μορφή επιχειρήσεων στην άλλη, αποδίδεται από τον όρο «operational transition», ο οποίος θα μπορούσε να αποδοθεί σε ελεύθερη μετάφραση ως «επιχειρησιακή μετάβαση», συνιστώντας τήν κατά Κλαούζεβιτς άποψη περί ανταπόδοσης του χτυπήματος.

Στα προαναφερόμενα στρατιωτικά δόγματα, καθώς και σε αντίστοιχα άλλων στρατών, καταγράφεται η εξέλιξη στη διεξαγωγή των αμυντικών επιχειρήσεων και η σημαντική διαφοροποίηση τους, σε σχέση με την κλασική στατική άμυνα φθοράς. Η άμυνα μετασχηματίζεται σε ενεργητική, περιλαμβάνει το σχεδιασμό επιθετικών ελιγμών, αποσκοπεί στην επιθετική επιστροφή και πλέον, εισάγεται η έννοια της *Στρατηγικής Άμυνας*.

Η *στρατηγική άμυνα*, ως μέθοδος διεξαγωγής αμυντικού αγώνα, δεν είναι σύγχρονο εφεύρημα, αλλά συναντάται ως στοιχείο στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού σε σημαντικές πολεμικές αναμετρήσεις του παρελθόντος. Αποτέλεσε πολεμικό τέχνασμα ευφύων στρατιωτικών ηγετών, αναγνωρίστηκε η αποτελεσματικότητά της και υιοθετήθηκε, ως μέθοδος, από τις σύγχρονες ένοπλες δυνάμεις.

¹ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2008), σ. 187

² US Army, ADP 3-90, "Offense and Defense", (Washington DC, self-publishing: 2012), p. 10

Αναζητώντας τον ορισμό της στρατηγικής άμυνας, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι, είναι η άμυνα που στηρίζεται στην ευρεία χρησιμοποίηση της επιθετικής ενέργειας, με σκοπό, την απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας, τη διατήρηση της αμυντικής τοποθεσίας, τον εφελκυσμό του εχθρού σε χώρους καταστροφής, την πρόκληση στον εχθρό όσο το δυνατό περισσότερων απωλειών και τη δημιουργία συνθηκών, που θα επιτρέψουν στις φίλιες δυνάμεις να ανακτήσουν την πρωτοβουλία.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αποτελεί η ανάλυση της τέχνης της στρατηγικής άμυνας, μέσα από τη μελέτη των ιστορικών παραδειγμάτων των αμυντικών επιχειρήσεων των αντιπάλων κατά τον Β' ΠΠ, εστιάζοντας περισσότερο στους Γερμανούς, επιχειρώντας παράλληλα να σκιαγραφηθούν οι στρατηγικές επιλογές των επικεφαλής στρατηγών.

Επιπρόσθετα, θα επιχειρηθεί η αναζήτηση του πλαισίου εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου στον ελλαδικό χώρο και συγκεκριμένα στο θέατρο επιχειρήσεων της Θράκης, αναλύοντας ταυτόχρονα το ιστορικό παράδειγμα των αμυντικών επιχειρήσεων στην Ήπειρο, κατά τη διάρκεια του ΕλληνοΙταλικού πολέμου.

Θεωρία της στρατηγικής άμυνας

Εισαγωγή

Αναλύοντας τη θεωρία της εν λόγω αμυντικής τακτικής, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η σπουδή της, μέσα από τα αφηγήματα που διατυπώθηκαν από τους Σουν Τσου και Κλαούζεβιτς. Οι συγκεκριμένοι θεωρητικοί του πολέμου, ανέδειξαν στα κείμενά τους τη στρατιωτική ευφυΐα και τα επιχειρησιακά τεχνάσματα, επηρεάζοντας τη σύγχρονη στρατηγική σκέψη και τη λήψη αποφάσεων για υιοθέτηση μεθόδων όπως η στρατηγική άμυνα.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της σύγχρονης θεώρησης, θα αναλυθούν τα αντίστοιχα δόγματα των ελληνικών και αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων, αναδεικνύοντας τη σύγχρονη και ισχύουσα θεώρηση της μεθόδου.

Θεωρία Σουν Τσου

Ο Σουν Τσου υποστήριξε ότι, *στρατηγικός στόχος είναι η γρήγορη και με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος νίκη*³. Αποστρέφεται τη φθορά που φέρνουν οι μακροχρόνιες εκστρατείες και προτρέπει στην αποφυγή μακροχρόνιου πολέμου. Η συγκεκριμένη αρχή, αποτελεί μία από τις ουσιώδεις διαφοροποιήσεις της στρατηγικής άμυνας σε σχέση με τη στατική, η οποία συχνά οδηγεί σε μακροχρόνιες επιχειρήσεις (πχ Α΄ΠΠ).

Θεωρεί ότι οι κορυφαίοι πολεμιστές της αρχαιότητας, πρώτα εξασφάλιζαν τους εαυτούς τους από την ήττα και έπειτα προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν τυχόν τρωτότητα του αντιπάλου. Στην λογική του Σουν Τσου, η επίθεση και η άμυνα δεν είναι αλληλοσυγκρουόμενες στρατηγικές, αλλά αλληλοσυμπληρούμενες. Ενώ η άμυνα μάς δίνει δύναμη αντίστασης, η επίθεση δίνει τη δυνατότητα να επιβάλουμε τη θέληση μας στον αντίπαλο, και τελικά είναι αυτή που αποφέρει τα κέρδη.

Ο Σουν Τσου, ως ο πατέρας της έμμεσης προσέγγισης, διατύπωσε αιώνες πριν, τις *βασικές αρχές της στρατηγικής άμυνας*, που αφορούν στην παράκαμψη των ισχυρών σημείων του εχθρού και την αποφυγή του πολέμου φθοράς. *Το στρατηγικό πλεονέκτημα ενός δεξιότητη πολεμιστή, πρέπει να είναι επικεντρωμένο και συντριπτικό στο στόχο του και να χρησιμοποιείται την κατάλληλη στιγμή*. Αυτή είναι η έννοια της μόχλευσης (leverage)⁴, δηλαδή της επίτευξης αποτελεσμάτων δυσανάλογα μεγαλύτερων της

³ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα, Περίπλους: 2002), σ. 25

⁴ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, (Αθήνα, Ποιότητα: 2010), σ. 87

καταβαλλόμενης προσπάθειας.

Κάποιος που είναι επιδέξιος κάνει τον εχθρό να παρασυρθεί και του επιτίθεται με ισχυρές και επίλεκτες δυνάμεις⁵. Οι δεξιότητες του πολέμου πρέπει να γίνονται οι κύριοι της μοίρας των εχθρών τους. Στη συνέχεια αναφέρεται στην ακατανίκητη επίθεσή μας να πλήξουμε τα αδύνατα σημεία του εχθρού, με την προϋπόθεση ότι οι κινήσεις μας είναι αστραπιαίες. Συμπερασματικά μπορούν να νικήσουν, αυτοί που θα επιλέξουν να συγκεντρώσουν τις δυνάμεις τους σε ορισμένα σημεία, εξασφαλίζοντας τοπική υπεροχή και χωρίς να χρειαστεί να τον αντιμετωπίσουν με όλα τα στρατεύματά του την ίδια στιγμή.

Θεωρία Κλαούζεβιτς

Ο γνωστός Πρώσος θεωρητικός του πολέμου, χωρίς να χρησιμοποιεί τον όρο *στρατηγική άμυνα*, παρουσιάζει στο έργο του τη θεωρία και τη φιλοσοφία της. Αρχικά, εξηγεί ότι η αμυντική μορφή του πολέμου έχει την έννοια της «απόκρουσης του χτυπήματος»⁶. Συνεχίζοντας, επισημαίνει ότι, δε μπορεί να υπάρξει απόλυτη άμυνα στον πραγματικό πόλεμο, γιατί τότε ο πόλεμος θα διεξάγονταν μόνο από τη μία πλευρά.

Επειδή στην πραγματικότητα ο αμυνόμενος επιδιώκει να ανταποδώσει τα χτυπήματα, η αμυντική μορφή του πολέμου δεν είναι μία απλή υπεράσπιση, αλλά μία υπεράσπιση διαμορφωμένη από επιδέξια πλήγματα. Η προαναφερόμενη θεώρηση παρότι διατυπώθηκε στις αρχές του 18^ο αιώνα, προβάλλει διαρκώς επίκαιρη και διαμορφώνει τη φιλοσοφία του σύγχρονου σχεδιασμού των αμυντικών επιχειρήσεων.

Κατά τον Κλαούζεβιτς σκοπός της άμυνας είναι η διατήρηση, ενώ της επίθεσης η κατάκτηση. Όταν όλα είναι ίσα, η διατήρηση είναι ευκολότερη από την κατάκτηση, εξ ου προκύπτει και η γνωστή ρήση του ότι η άμυνα αποτελεί την ισχυρότερη μορφή διεξαγωγής του πολέμου. Όμως, αν και η άμυνα είναι ισχυρότερη έχει αρνητικό σκοπό – τη διατήρηση. Γι' αυτό κάποιος θα πρέπει να καταφεύγει σ' αυτή μόνο όταν το επιβάλλει η αδυναμία του, και πρέπει να την εγκαταλείψει τη στιγμή που θα αισθανθεί αρκετά ισχυρός, ώστε να επιδιώξει τον θετικό σκοπό.

Καθώς η σχετική ισχύς αυξάνεται από τις επιτυχίες στην αμυντική μάχη, είναι απαραίτητο για τον αμυνόμενο να περάσει στην επίθεση. Για τον Κλαούζεβιτς, ένας πόλεμος που οι νίκες χρησιμεύουν μόνο για την αποφυγή των πληγμάτων, χωρίς να

⁵ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα, Περίπλους: 2002), σ. 44

⁶ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη, BANIAS: 1999), σ. 274

γίνονται προσπάθειες ανταπόδοσης, είναι τόσο παράλογος, όσο και μία μάχη όπου η παθητική άμυνα υπαγορεύει κάθε ενέργεια.

Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι, ακόμη κι αν ο σκοπός του πολέμου είναι η διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, παραμένει γεγονός ότι *η απλή απόκρουση του χτυπήματος αντίκειται στη φύση του πολέμου, ο οποίος σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μία παθητική κατάσταση αντοχής*⁷. Μόλις ο επιτιθέμενος αποκτήσει ένα σημαντικό πλεονέκτημα, η άμυνα έχει επιτελέσει την αποστολή της.

Ενώ η επιτυχία είναι ακόμη ζεστή ο αμυνόμενος θα πρέπει να ανταποδώσει ή να ρισκάρει την καταστροφή του από τις επόμενες ενέργειες του επιτιθέμενου. Η μετάβαση στην επίθεση πρέπει να θεωρηθεί ως βασικό χαρακτηριστικό της άμυνας. Όποτε μία αμυντική νίκη περνά αναξιοποίητη, ένα σοβαρό σφάλμα διαπράττεται. Η ξαφνική μετάβαση στην επίθεση, σαν το «απαστράπτων ξίφος της εκδίκησης», είναι η σημαντικότερη στιγμή για τον αμυνόμενο.

Ο Κλαούζεβιτς θεωρεί ότι ο αμυνόμενος ξεκινά από σχετική θέση αδυναμίας και στη συνέχεια επιδιώκει, μέσω της φθοράς που θα επιφέρει στον επιτιθέμενο κατά τη διάρκεια της αμυντικής μάχης, να βελτιώσει το ισοζύγιο της ισχύος του. *Όταν βρεθεί σε πλεονεκτική θέση πρέπει να επιτεθεί, η άμυνα δεν έχει να του προσδώσει άλλα οφέλη πλέον, ενώ αποκρούοντας παθητικά τα χτυπήματα ρισκάρει την ήττα*⁸.

Ο σχεδιασμός της στρατηγικής άμυνας, εστιάζοντας στη μετάβαση στον κατάλληλο χρόνο από την άμυνα στην επίθεση, πρέπει να αποτελεί συστατικό στοιχείο, έτσι ώστε ο αμυνόμενος να συγκεντρώνεται στο θετικό σκοπό. *Χωρίς θετικό σκοπό, η όλη πολεμική προσπάθεια γίνεται παράλογη*. Ταυτόχρονα, η τέχνη της οχύρωσης, δεν πρέπει να χρησιμεύει στον αμυνόμενο για να υπερασπιστεί ασφαλέστερα τον εαυτό του πίσω από ένα τείχος, αλλά για να επιτεθεί στον εχθρό επιτυχέστερα.

Συνοψίζοντας, ο Κλαούζεβιτς θεμελίωσε τη θεώρηση της τέχνης της στρατηγικής άμυνας, διατυπώνοντας τη βασική αρχή της ότι: *υπερασπίζεται κανείς τον εαυτό του σε μια ορισμένη γραμμή, μόνο για να προτρέψει τον εχθρό να αναπτύξει τις δικές του δυνάμεις για επίθεση και κατόπιν περνά στην επίθεση, με άλλα στρατεύματα, τα οποία έχει κρατήσει οπίσω*⁹.

⁷ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη, ΒΑΝΙΑΣ: 1999), σ. 276

⁸ Ο.π., σ. 308

⁹ Κωνσταντίνου Αθανάσιου, Απανθίσματα Έργου Carl Von Clausewitz, (Αθήνα, Σχολή Πολέμου Αεροπορίας:2014), σ. 51

Ελληνικό Στρατιωτικό Δόγμα

Αμυντικές Επιχειρήσεις. Στο ελληνικό δόγμα διεξαγωγής επιχειρήσεων, η τέχνη της Στρατηγικής Άμυνας, παρά το γεγονός ότι *δεν εμφανίζεται ως διακριτός όρος*, παρουσιάζεται μέσα από τα στρατιωτικά εγχειρίδια και τις μεθόδους διεξαγωγής αμυντικού αγώνα. *Διακρίνεται ως μορφή κινητής άμυνας*, όπου πρωτεύοντα ρόλο αποτελεί η επιθετική αντίληψη και η δημιουργία συνθηκών εφελκυσμού, παραπλάνησης και καταστροφής του εχθρού, με απώτερο σκοπό την ανάληψη πρωτοβουλίας.

Σύμφωνα με το ελληνικό στρατιωτικό δόγμα, *ο σκοπός των αμυντικών επιχειρήσεων σπανίως θα επιτευχθεί μόνο με απόκρουση των εχθρικών επιθέσεων ή με περιορισμένες επιθετικές ενέργειες για την ανακατάληψη του απολεσθέντος εδάφους. Ο αμυνόμενος επιβάλλεται να τηρεί επιθετική στάση, ώστε να μπορεί να εκμεταλλεύεται κάθε ευκαιρία για καταστροφή του εχθρού*¹⁰.

Επιπλέον, η συνεχώς αυξανόμενη ταχυκινήσια και θωράκιση των δυνάμεων, επιτρέπει την ανάληψη αποφασιστικών επιθετικών ενεργειών, τόσο εκτός όσο και εντός της αμυντικής τοποθεσίας, στο πλαίσιο της όλης αμυντικής μάχης, για την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων. Στη δεύτερη περίπτωση, σχεδιάζεται η διοχέτευση του εχθρού σε κατάλληλους χώρους καταστροφής, με την χρήση επιβραδυντικού ελιγμού και η εκτόξευση αποφασιστικών αντεπιθέσεων.

Το ισχύον δόγμα άμυνας των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, προβλέπει την εκτέλεση των παρακάτω αποστολών, κατά τη διεξαγωγή των αμυντικών επιχειρήσεων:

Απαγόρευση καταλήψεως από τον εχθρό ζωτικού εδάφους, με σταθερή διατήρησή του από τον αμυνόμενο.

*Εφέλκυση των επιτιθεμένων εχθρικών δυνάμεων σε κατάλληλους χώρους, όπου ευνοείται η καταστροφή τους με πυρηνικά όπλα ή με μαζικά συμβατικά πυρά και ισχυρές αντεπιθέσεις*¹¹.

Σταθερή αναχαίτιση των εχθρικών δυνάμεων σε περίπτωση εισχωρήσεώς τους στην αμυντική τοποθεσία.

Εκτέλεση αντεπιθέσεων τόσο εντός της αμυντικής τοποθεσίας για καταστροφή του εχθρού που έχει εισχωρήσει ή ανάκτηση απωλεσθέντος εδάφους, όσο

¹⁰ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2008), σ. 182

¹¹ Ο.π., σ. 192

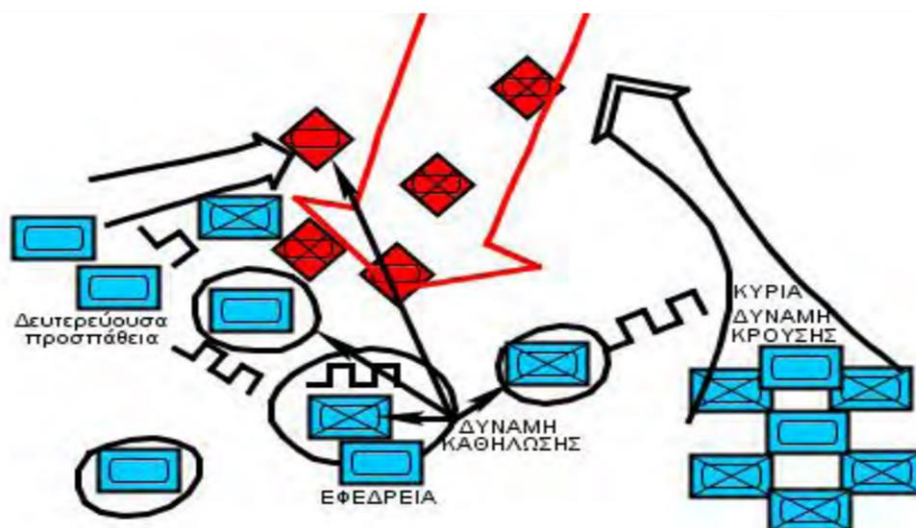
και εκτός της αμυντικής τοποθεσίας για την αποδιοργάνωση ή την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων.

Επιβράδυνση της εχθρικής προέλασης, πρόκληση της μέγιστης φθοράς και αποδιοργάνωση της επίθεσης, πριν την ανάληψη επιθετικής ενέργειας από τον εχθρό, κατά της κύριας αμυντικής τοποθεσίας.

Από τα προαναφερόμενα, διαπιστώνεται η ευχέρεια ελιγμών που παραχωρείται στο Διοικητή των δυνάμεων που αμύνονται, προκειμένου να σχεδιάσει και να εκτελέσει το επιχειρησιακό του σχέδιο, τηρώντας επιθετική στάση, με στόχο την ανάληψη της πρωτοβουλίας. Ουσιαστικά, ο Διοικητής, σε όλα τα επίπεδα της στρατιωτικής στρατηγικής, έχει την ευχέρεια της εκτέλεσης της μορφής του αμυντικού αγώνα, που ορίζουμε ως στρατηγική άμυνα.

Θεωρία Στρατηγικής Άμυνας. Στα ελληνικά στρατιωτικά εγχειρίδια, η τέχνη της στρατηγικής άμυνας αναφέρεται με την έννοια της *κινητής άμυνας*, σύμφωνα με την οποία *επιδιώκεται η εφέλκηση του εχθρού σε κατάλληλους χώρους και η καταστροφή του, με αποφασιστικές και μεγάλης κλίμακας αντεπιθέσεις*¹².

Οι βασικές διαφορές μεταξύ της στρατηγικής και της σταθερής άμυνας, αφορούν κυρίως: στη συγκρότηση, στη διάταξη των δυνάμεων, στις αποστολές προς τους υφιστάμενους Διοικητές και στη μέθοδο διεξαγωγής του όλου αμυντικού αγώνα.

Εικ. 1: Σχεδιάγραμμα Ελιγμού Στρατηγικής Άμυνας

¹² Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2008), σ. 193

Η στρατηγική άμυνα αποτελεί συνδυασμό αμυντικών, επιβραδυντικών και επιθετικών ενεργειών και αποβλέπει στην καταστροφή των επιτιθεμένων εχθρικών δυνάμεων. Ο ελιγμός της στρατηγικής άμυνας συνίσταται στη διοχέτευση του εχθρού σε ελεγχόμενες περιοχές, εντός των οποίων περιορίζεται η ελευθερία ενεργείας του και στη χρησιμοποίηση ισχυρών ταχυκινήτων εφεδρειών για εκτόξευση αποφασιστικών αντεπιθέσεων, με αντικειμενικό σκοπό την καταστροφή του όγκου των επιτιθεμένων εχθρικών δυνάμεων (εικ 1)¹³.

Κατά τη στρατηγική άμυνα, μέρος των δυνάμεων αναπτύσσεται στις εμπρός αμυντικές τοποθεσίες, με αποστολή την επιτήρηση, την προειδοποίηση για την επικείμενη εχθρική επίθεση και την εφέλκυση και αναχαίτιση του όγκου των εχθρικών δυνάμεων, σε περιοχές όπου ευνοείται η καταστροφή τους.

Οι αρχικά εμπλεκόμενες δυνάμεις των εμπρός αμυντικών τοποθεσιών, αμύνονται, επιβραδύνουν, ή εκτελούν μικρής κλίμακας επιθετικές ενέργειες και κατάλληλους συνδυασμούς ώστε να καταστήσουν τις εχθρικές δυνάμεις τρωτές στην αντεπίθεση της εφεδρείας. Οι δυνάμεις αυτές πρέπει να διαθέτουν επαρκή μαχητική ισχύ για να μπορούν να εξαναγκάσουν τον εχθρό σε πλήρη ανάπτυξη και επιπλέον να τον οδηγήσουν σε εκδήλωση επίθεσης σε χώρους, όπου ευνοείται η καταστροφή του με αντεπιθέσεις.

Επειδή, κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, ο εχθρός μπορεί να ανατρέψει το φίλιο σχέδιο ενεργείας, να αποσυντονίσει τις ενέργειες των φίλιων δυνάμεων, να καταστρέψει φίλιες μονάδες και να εξουδετερώσει τις φίλιες ενέργειες¹⁴, οι δυνάμεις των εμπρός αμυντικών τοποθεσιών ενεργούν σύμφωνα με τις αρχές του επιβραδυντικού αγώνα, με τη διαφορά ότι ο αγώνας δεν διεξάγεται με προσχεδιασμένο ρυθμό επιβράδυνσης.

Ο Διοικητής παρακολουθεί και διευθύνει στενά, σε όλη τη διάρκεια τον αγώνα, καθορίζοντας κατά περίπτωση τον επιβραδυντικό ελιγμό με την εκτέλεση της αποφασιστικής αντεπίθεσης στον κατάλληλο χώρο και χρόνο¹⁵. Η συγκρότηση των δυνάμεων στις εμπρός αμυντικές τοποθεσίες, συνίσταται να γίνεται με βάση το μηχανοκίνητο πεζικό, ενισχυμένο με άρματα.

¹³ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2008), σ. 192

¹⁴ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-3, «Διοίκηση και Έλεγχος Χερσαίων Δυνάμεων», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2012), σ. 30

¹⁵ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2008), σ. 195

Πέραν των δυνάμεων στις εμπρός τοποθεσίες, *οι υπόλοιπες δυνάμεις*, οι οποίες αποτελούν τον κύριο όγκο, *τηρούνται σε εφεδρεία*, προκειμένου να εκτοξεύσουν ισχυρές αντεπιθέσεις, με σκοπό την καταστροφή του εχθρού στον κατάλληλο χώρο.

Είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητό ότι, η διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας, βασίζεται στη χρησιμοποίηση δυνατής και ταχυκίνητης εφεδρείας, η οποία αποτελείται από ισχυρό αρματικό δυναμικό, σε σύζευξη με μηχανοκίνητο πεζικό και επιθετικά ελικόπτερα¹⁶. Η εφεδρεία πρέπει να χρησιμοποιείται συγκεντρωτικά για την εκτόξευση ισχυρών αντεπιθέσεων, να αποφεύγεται η κατάτμησή της, ενώ ο όγκος των πυρών υποστηρίξεως, απαιτείται να διατίθενται κατά προτεραιότητα για την υποστήριξη των αντεπιθέσεων.

Συνοψίζοντας τα αναφερόμενα στο ελληνικό στρατιωτικό δόγμα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι *η στρατηγική άμυνα βασίζεται στην ικανότητα του αμυνόμενου να παραχωρεί έδαφος, προκειμένου να οδηγήσει τον όγκο των εχθρικών δυνάμεων σε κατάλληλους χώρους καταστροφής, με τη λιγότερη δυνατή φθορά των φίλιων δυνάμεων και τελικά, να χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά τις εφεδρείες του, ως δύναμη αντεπιθέσεων, για την επίτευξη του αποφασιστικού αποτελέσματος.*

Αμερικανικό Στρατιωτικό Δόγμα

Αμυντικές Επιχειρήσεις. Οι αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις, διακρίνονται λόγω της φύσης και των αποστολών τους, για το επιθετικό πνεύμα και τη διατήρηση της πρωτοβουλίας κατά τη διεξαγωγή επιχειρήσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι, *στο αμερικανικό στρατιωτικό δόγμα, οι αμυντικές επιχειρήσεις διεξάγονται εντεταγμένες στο πλαίσιο γενικότερων και συνδυασμένων επιχειρήσεων, ταυτόχρονα με τη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων*¹⁷.

Η επίθεση θεωρείται ο αποφασιστικότερος τύπος μάχης, ενώ η άμυνα ο ισχυρότερος. Οι δυνάμεις επιλέγουν να αμυνθούν για να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις αντεπίθεσης, προκειμένου να ανακτήσουν την πρωτοβουλία. Στην αποστολή τους περιλαμβάνεται η διατήρηση του ζωτικού εδάφους, η φθορά του εχθρού πριν την εκδήλωση αντεπίθεσης ή ο εξαναγκασμός του εχθρού να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του, αυξάνοντας την τρωτότητά του.

¹⁶ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 1-15, «Αεροκίνητες Επιχειρήσεις», (Αθήνα, αυτοέκδοση: 2003), σ. 148

¹⁷ US Army, ADP 3-90, "Offense and Defense", (Washington DC, self-publishing: 2012), p. 10

Ουσιαστικά, η άμυνα για τις αμερικανικές δυνάμεις, αποτελεί την προετοιμασία της επίθεσης. *Η τέχνη της στρατηγικής άμυνας εισάγεται με την επιθετικότερη μορφή της, αποτελώντας αναπόσπαστο τμήμα του ελιγμού, σε όλα τα επίπεδα στρατιωτικής στρατηγικής, με κεντρική ιδέα σχεδιασμού τη μετάβαση στη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων.*

Στρατηγική Άμυνα. Η στρατηγική άμυνα, για τις αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις, αποτελεί μια αμυντική τακτική, η οποία επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση ή καταστροφή του εχθρού, με την εκτέλεση αποφασιστικών επιθέσεων. Ταυτόχρονα, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στο αμερικανικό δόγμα, η σχεδίαση του επιχειρησιακού ελιγμού, περιλαμβάνει την επιλογή αμυντικών θέσεων, αντίστοιχες με αυτές της στατικής άμυνας. Παρατηρούμε ότι, σε έναν φύσει επιθετικό στρατό, όπως είναι ο αμερικανικός, η προσωρινότητα της άμυνας, εκφράζεται με την ταύτιση των χαρακτηριστικών των αμυντικών τοποθεσιών της στατικής άμυνας, με εκείνες της επιθετικής μέθοδου της Στρατηγικής Άμυνας.

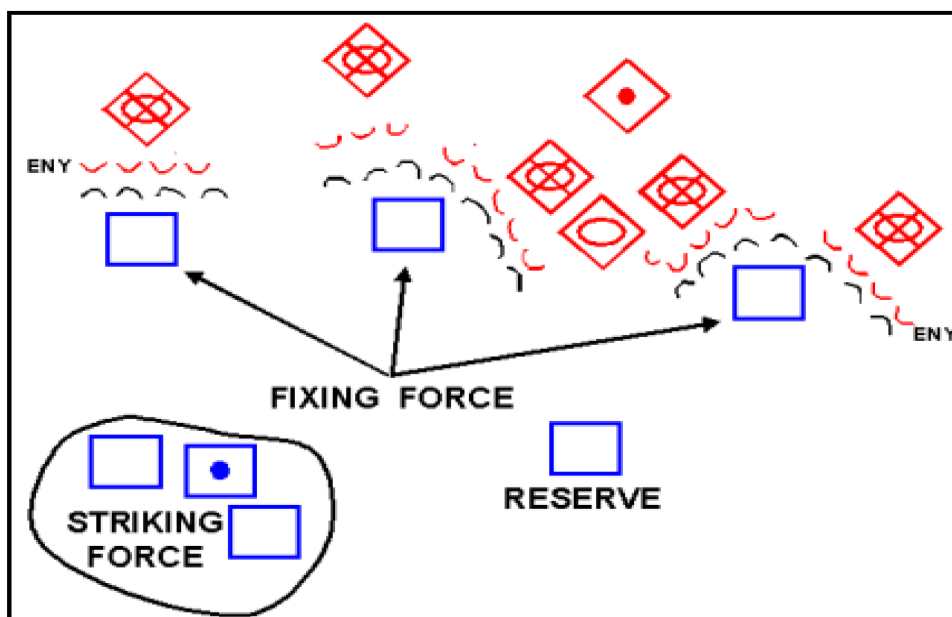
Η εκτέλεση της Στρατηγικής Άμυνας χωρίζεται σε πέντε φάσεις. Στην επαφή με τον εχθρό, στον εφελκυσμό του εχθρού, στην διαμόρφωση της εχθρικής διάταξης, στην αντεπίθεση και στην εκμετάλλευση¹⁸.

Αρχικά, οι προκεχωρημένες δυνάμεις ασφαλείας, λαμβάνουν επαφή με τον εχθρό. Αποστολής τους είναι η αποτροπή του αιφνιδιασμού και η αναγνώριση της εχθρικής δύναμης και διάταξης. Αναγνωρίζουν τις θέσεις, τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία και παρέχουν τον απαιτούμενο χρόνο στον επιχειρησιακό διοικητή, προκειμένου να επαναξιολογήσει και αν απαιτηθεί να διαφοροποιήσει τα σχέδια που έχει εκπονήσει.

Στη συνέχεια, οι προκεχωρημένες δυνάμεις, εφελκύνουν τον εχθρό σε περιοχές, οι οποίες έχουν επιλεγεί ως χώροι καταστροφής του εχθρού. Είναι άξιο αναφοράς ότι, στο αμερικανικό δόγμα εμφανίζεται η φράση “fix the enemy”¹⁹. Ουσιαστικά, οι εχθρικές δυνάμεις δεν εφελκύνονται απλά στους κατάλληλους χώρους, αλλά ταυτόχρονα προκαλείται η διαμόρφωση της διάταξης τους με τρόπο που εξυπηρετεί τα φίλια σχέδια. Στην επόμενη φάση, η οποία αποτελεί τη δεύτερη φάση των shaping operation, εμπλέκονται οι δυνάμεις που αναλαμβάνουν την τελική διαμόρφωση της εχθρικής διάταξης.

¹⁸ US Army, FM 3-90, “Tactics”, (Washington DC, self-publishing: 2001), p. 313

¹⁹ Ο.π., p. 314

Εικ. 2: Σχεδιάγραμμα Δυνάμεων Διαμόρφωσης Εχθρικής Διάταξης

Οι συγκεκριμένες δυνάμεις διατάσσονται με τρόπο ώστε, να προκαλέσουν τις εχθρικές δυνάμεις να αναπτυχθούν σε σχηματισμούς που ευνοούν την εκδήλωση της φίλιας επίθεσης. Επειδή οι επιχειρησιακές δυνατότητες τους είναι οι ελάχιστες αναγκαίες για την εκτέλεση της αποστολής, επιλέγονται προσωρινές αμυντικές τοποθεσίες, στις οποίες ανακόπτεται η εχθρική επίθεση και καθυλώνεται ο εχθρός σε προεπιλεγμένες θέσεις (εικ 2)²⁰.

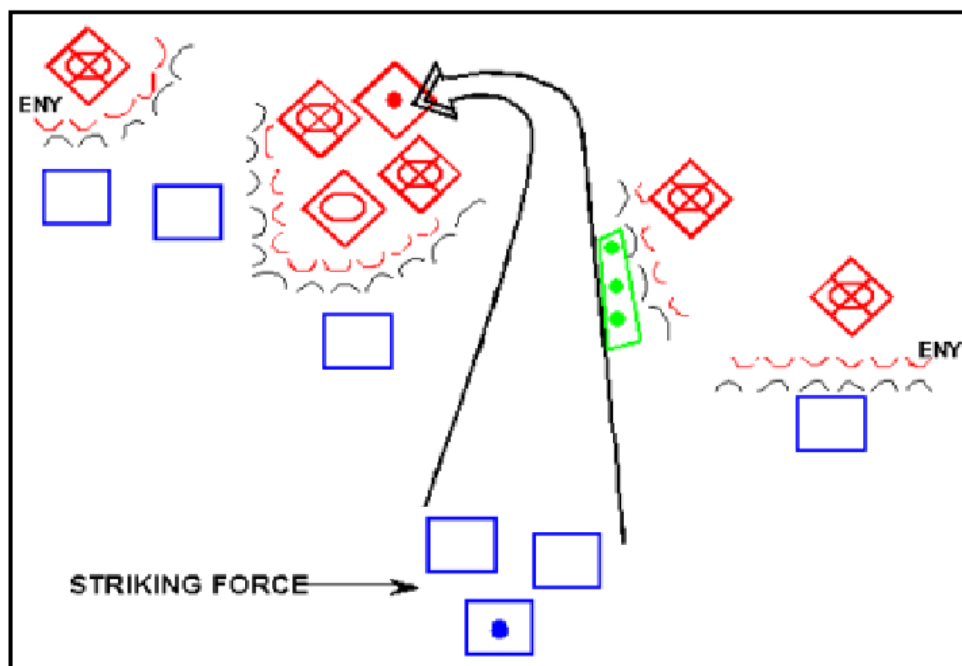
Όταν οι εχθρικές δυνάμεις ανακοπούν, ακολουθεί η κρίσιμότερη φάση του ελιγμού της στρατηγικής άμυνας, η εκδήλωση της αντεπίθεσης. Ο Διοικητής πρέπει να αποφασίσει αν έχουν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες για την εκτόξευση της επιθετικής ενέργειας, επιλέγοντας το χρόνο και κυρίως, τον τόπο εκδήλωσής της. Η αντεπίθεση εκτελείται με ταχύτητα και σφοδρότητα, εμπλέκοντας το σύνολο της μαχητικής ισχύος που απαιτείται για την επιτυχία της (εικ 3)²¹.

Η τελική φάση της Στρατηγικής Άμυνας, σύμφωνα με το αμερικανικό στρατιωτικό δόγμα, είναι η καταδίωξη, η οποία σηματοδοτεί την οριστική μετάπτωση των αμυντικών επιχειρήσεων σε επιθετικές. Επειδή ο εχθρός είναι ευάλωτος και

²⁰ US Army, FM 3-90, "Tactics", (Washington DC, self-publishing: 2001), p. 313

²¹ Πηγή: US Army, FM 3-90, "Tactics", (Washington DC, self-publishing: 2001), p. 313

υποχωρεί, προσφέρεται η ευκαιρία να καταδιωχθεί και να καταστραφεί, στερώντας του τη δυνατότητα να ανασυγκροτηθεί για να επαναλάβει την επιθετική του δράση.

Εικ. 3: Σχεδιάγραμμα Αντεπίθεσης

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι στο αμερικανικό δόγμα της στρατηγικής άμυνας, το επιθετικό πνεύμα κυριαρχεί από τα αρχικά στάδια της σχεδίασης. Σε αντίθεση με το ελληνικό, δεν προβλέπει την παραχώρηση εδάφους, αλλά την εξ αρχής επιλογή του κατάλληλου εδάφους, το οποίο επιτρέπει τη διοχέτευση του εχθρού και αυξάνει την τρωτότητα του. Η συγκεκριμένη διαφορά είναι αναμενόμενη, διότι σε αντίθεση με τις ελληνικές ΕΔ, οι οποίες απαιτείται να αμυνθούν επί των συνόρων, οι αμερικανικές, εκστρατεύουν εκτός των εδαφών τους και έχουν αυξημένη δυνατότητα επιλογής αμυντικών τοποθεσιών.

Συμπεράσματα.

Κοινό συμπέρασμα από τη θεώρηση της στρατηγικής άμυνας αποτελεί ότι, *απαραίτητη και αδιαμφισβήτητη προϋπόθεση για την εκτέλεσή της, είναι η ύπαρξη ταχυκίνητων και ευέλικτων χερσαίων δυνάμεων*. Εάν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά απουσιάζουν, τότε η επιλογή της στατικής άμυνας, με αποκλειστικό στόχο την απορρόφηση της ενέργειας του επιτιθέμενου εχθρού, αποτελεί μονόδρομο.

Οι δυνάμεις κατανέμονται σε ένα συνδυασμό στατικών και εναλλακτικών αμυντικών θέσεων, με σκοπό να ελέγξουν το βάθος της αμυντικής τοποθεσίας από την

εχθρική διείσδυση, να παρασύρουν τον εχθρό σε χώρους καταστροφής και τελικά να εκδηλωθούν οι αποφασιστικές αντεπιθέσεις.

Τα ιστορικά παραδείγματα επιβεβαιώνουν τις παραπάνω αρχές. Ξεκινώντας από το τέχνασμα του Λεωνίδα, ο οποίος σε τακτικό επίπεδο εφάρμοσε τις αρχές της στρατηγικής άμυνας με τους ευέλικτους και ταχυκίνητους Σπαρτιάτες, στη μάχη των Θερμοπυλών, οι οποίοι έστρεφαν τα νώτα τους στους Πέρσες προσποιούμενοι ότι τρέπονταν σε φυγή και στη συνέχεια έκαναν μεταβολή και κατατρόπωναν τους εχθρούς που τους είχαν επιτεθεί άτακτα.

Οι Έλληνες κατά τον ΕλληνοΙταλικό πόλεμο, εφάρμοσαν τις αρχές της στρατηγικής άμυνας, παραχωρώντας έδαφος στον εχθρό, παρασύροντας τον και στη συνέχεια εκτέλεσαν με απόλυτη επιτυχία τη στρατηγική αντεπίθεση.

Οι αντίπαλοι κατά τον Β' ΠΠ, όταν διέθεταν ευέλικτες και ταχυκίνητες δυνάμεις τεθωρακισμένων, αμύνονταν με επιθετικό πνεύμα. Ειδικότερα ο τρόπος που επιχείρησαν κατά το Β' ΠΠ οι Γερμανοί, αποτέλεσε τη νεότερη και επιχειρησιακά σημαντικότερη περίπτωση εφαρμογής της στρατηγικής άμυνας.

Τα προαναφερόμενα παραδείγματα του ΕλληνοΙταλικού πολέμου, και των αμυντικών επιχειρήσεων κατά τον Β' ΠΠ, θα παρουσιαστούν και στη συνέχεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αποτελώντας τις βάσεις ανάλυσης εφαρμογής της θεωρίας της στρατηγικής άμυνας.

Οι Επιχειρήσεις στη Βόρεια Αφρική

Εισαγωγή

Το 1941 ο Ιταλικός Στρατός στη Βόρεια Αφρική, έχει υποστεί αλλεπάλληλες ήττες από τις Βρετανικές δυνάμεις. Ο Χίτλερ για να αντιμετωπίσει την κατάσταση, αναθέτει στον Αντιστράτηγο Έρβιν Γιόχαν Όγκεν Ρόμμελ, τη διοίκηση της 15ης Μεραρχίας Πάντσερ και της 5ης Ελαφράς Μεραρχίας. Αυτές θα αποτελέσουν τον πυρήνα του γνωστού ως Afrika Korps γερμανικού εκστρατευτικού σώματος.

Στις 13 Φεβρουαρίου του 1941, Ρόμμελ και Άφρικα Κορπ μεταφέρονταν στην Αφρική. Αποβιβάστηκαν στην Τρίπολη της Λιβύης, με αποστολή να βοηθήσουν τον ιταλικό στρατό, ο οποίος, έχοντας πολύ κακό οπλισμό, ατάλαντους ηγέτες και χαμηλό ηθικό, έχει σχεδόν συντριβεί.

Ο Ρόμμελ, διαθέτοντας αριθμητικά λιγότερες δυνάμεις, συγκριτικά με τις συμμαχικές, επιχειρεί να ανατρέψει την κατάσταση εφαρμόζοντας μη συνήθεις και συμβατικές μεθόδους. *Εφαρμόζοντας σε ευρεία κλίμακα την τέχνη της στρατηγικής άμυνας, χρησιμοποιεί τεχνάσματα, διατάζει ψευδείς υποχωρήσεις που οδηγούν σε παγίδες, εφελκύει τον εχθρό σε χώρους καταστροφής και στη συνέχεια εξαπολύει σφοδρές αντεπιθέσεις που επιφέρουν την καταστροφή του αντιπάλου.*

Τοποθετούσε παλιούς κινητήρες αεροσκαφών σε φορτηγά για να σηκώνουν σκόνη, έτσι ώστε να δείχνουν υπέρτερες οι δυνάμεις του, μετακινούσε φορτηγά προς κάποια κατεύθυνση για να επισημανθούν από την αεροπορία και το βράδυ αυτά γύριζαν στη βάση τους, κατασκεύασε ξύλινα ομοιώματα τεθωρακισμένων και κατά τη διάρκεια των μαχών έστηνε ψεύτικα πυροβόλα²². Οι Βρετανικές δυνάμεις πέφτουν συχνά στις παγίδες του Ρόμμελ και ο Γερμανός Στρατηγός κερδίζει επάξια το προσωνύμιο «*Αλεπού της Ερήμου*» και την προαγωγή του σε Στρατηγό.

Κατάληψη Κυρηναϊκής χερσονήσου (Μάρτιος '41 – Απρίλιος '41)

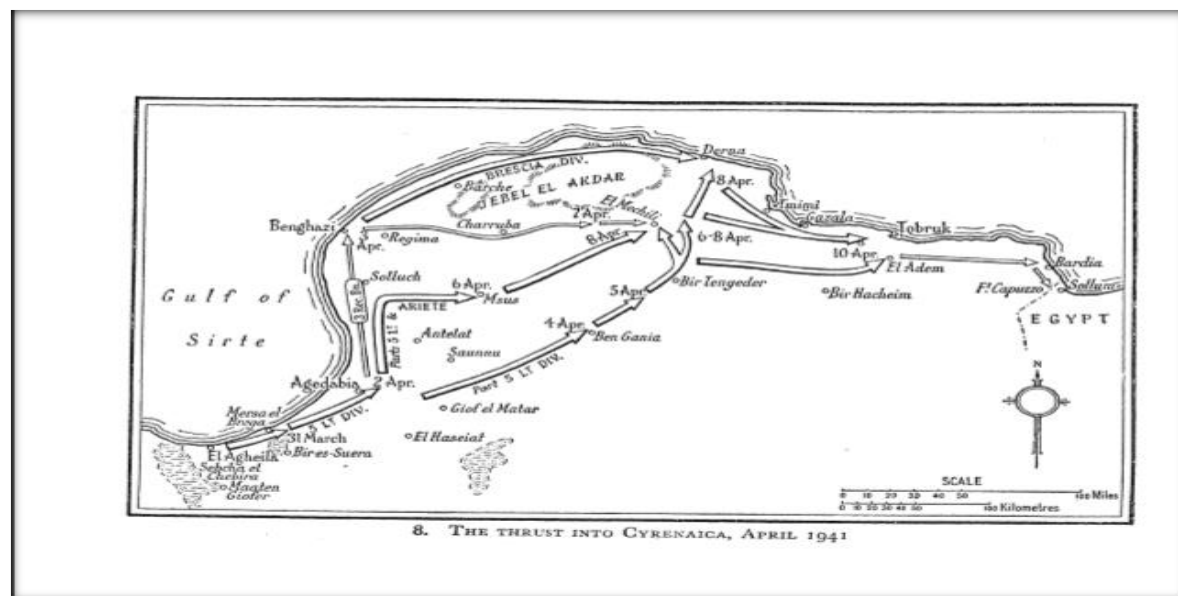
Παρόλο που οι Βρετανοί γνώριζαν καλύτερα τις συνθήκες του πολέμου στην έρημο, ο Ρόμμελ γρήγορα προσαρμόστηκε σε αυτές. *Δεν αρκέστηκε στην στατική αμυντική στάση και στα τέλη Μαρτίου του 1941, εξαπέλυσε επίθεση που τον έφερε στα σύνορα της Αιγύπτου.* Κατά τη διάρκεια της επίθεσης χρησιμοποίησε πάνινα άρματα τοποθετημένα επάνω σε οχήματα kubelwagen (ένας τύπος στρατιωτικού τζιπ), προκειμένου να

²² Michael L. Lanning, Οι 100 Μεγαλύτεροι Στρατηγοί Όλων των Εποχών, Αθήνα, ΕΝΑΛΙΟΣ: 2005), σ. 28

ξεγελάσει τους αντιπάλους του σχετικά με τον πραγματικό αριθμό αρμάτων που είχε στη διάθεσή του.

Ο Ρόμμελ, φανατικός υποστηρικτής της χρήσης τεχνασμάτων κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων²³, προκάλεσε την απόλυτη σύγχυση στις αγγλικές υπηρεσίες πληροφοριών. Άλλωστε, του ήταν γνωστή η ρήση του Κλαούζεβιτς ότι *ο πόλεμος είναι καλυμμένος από ένα πέπλο αβεβαιότητας και είναι σε μεγάλο βαθμό ζήτημα ευκαιριών. Όλα τα πιο πάνω χαρακτηριστικά του πολέμου καθιστούν απαραίτητη την προσθήκη της ευφυΐας στη συνταγή της επιτυχούς πολεμικής δραστηριότητας με κύρια χαρακτηριστικά την οξυδέρκεια και την αποφασιστικότητα*²⁴.

Αρχικά η επίθεση δεν ανησύχησε τη Βρετανική διοίκηση, διότι ο Στρατηγός Ουέιβελ γνώριζε από υποκλοπές ότι οι διαταγές που είχε ο Ρόμμελ ήταν να τηρήσει αμυντική στάση και θεώρησε την επιχείρηση ως επιθετική αναγνώριση. Στη συνέχεια όμως τα πράγματα άλλαξαν θεαματικά όταν η άπειρη βρετανική 2η ΤΘΜ του στρατηγού Νημ στην υποχώρησή της έχασε τα περισσότερα άρματα της από μηχανικές βλάβες και έλλειψη καυσίμων, αναγκάζοντας τον Ουέιβελ να διατάξει την εκκένωση της Βεργάζης²⁵.

Εικ. 4: Σχεδιάγραμμα Επιχειρήσεων στη Κυρηναϊκή, Απρίλιος 1941

²³ Έρβιν Ρόμμελ, Το Πεζικό Επιτίθεται, [μτφ: Γρηγόριος Κ. Τσιρόπουλος], (Αθήνα, Eurobooks: 2006), σ. 370

²⁴ Καρλ φον Κλαούζεβειτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη, ΒΑΝΙΑΣ: 1999), σ. 78.

²⁵ Kenneth Macksey, *Rommel: Battles and Campaigns*, (Boston, Da Capo Press: 1997), p. 121

Στις 7 Απριλίου, μία μικρή ομάδα αναγνώρισης των Γερμανών συνέλαβε αιχμαλώτους τους Στρατηγούς Νημ και Ο' Κόννορ, αφήνοντας ακέφαλη την 2η ΤΘΜ η οποία στις 8 Απριλίου έπαψε να υφίσταται ως μονάδα. Το μόνο που μπορούσε να κάνει ο Ουέιβελ ήταν να διατάξει ανυποχώρητη άμυνα στο Τομπρούκ, αποδεχόμενος ότι ο Ρόμμελ μπορούσε να φτάσει μέχρι τα σύνορα της Αιγύπτου, μια και δεν είχε άλλες δυνάμεις για να τον ανακόψει. Πράγματι, στις 11 Απριλίου οι γερμανικές δυνάμεις έφτασαν στην Μπαρντία, στο Καπούζο και στο Σολλούμ, στις 26 Απριλίου κατέλαβαν τη διάβαση της Χαλφάγια ενώ στις 14 Απριλίου είχαν επιτεθεί στο Τομπρούκ χωρίς αποτέλεσμα (εικ 4)²⁶.

Ο Ρόμμελ, από την στιγμή που οι Βρετανοί άρχισαν να υποχωρούν, δεν τους άφησε κανένα περιθώριο να ανασυγκροτηθούν. Διαίρεσε τις δυνάμεις του σε τρεις ομάδες και τις εξαπέλυσε σε τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις. Η διαταγή ήταν: «Τα άρματα μπροστά, πίσω τα τροχοφόρα. Μέσα στη σκόνη ο εχθρός θα πιστέψει ότι του επιτίθενται δεκάδες άρματα»²⁷. Ο Γερμανός Στρατηγός τήρησε τη συμβουλή του Σουν Τσου: «Κρατήστε τον εχθρό υπό πίεση και εξουθενώστε τον»²⁸

Η πολιορκία του Τομπρούκ έμελλε να διαρκέσει οκτώ μήνες, από τον Μάρτιο μέχρι το Δεκέμβριο του 1941. Κατά τη διάρκειά της, οι συμμαχικές δυνάμεις, κατάφεραν να διατηρήσουν την πόλη, ανεφοδιάζονταν τους υπερασπιστές της, αποκλειστικά διά θαλάσσης, με πλοία που προσέγγιζαν τις ακτές μόνο κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Οι πρώτες αμυντικές επιχειρήσεις

Ο Τσώρτσιλ, αντιλαμβανόμενος τη σοβαρότητα της κατάστασης και της απειλής που διαγραφόταν, διέταξε να ενισχυθεί άμεσα το μέτωπο της Βόρειας Αφρικής με την αποστολή αρμάτων και καταδιωκτικών αεροπλάνων με μία ταχεία νηοπομπή που θα διέσχισε τη Μεσόγειο. Οι συμμαχικές δυνάμεις προσπάθησαν δύο φορές να διασπάσουν τις γραμμές των Γερμανών, να λύσουν την πολιορκία του Τομπρούκ και να τους απωθήσουν από την Κυρηναϊκή.

Επιχείρηση «ΣΥΝΤΟΜΙΑ». Ο Στρατηγός Ουέιβελ αποφάσισε να οργανώσει άμεσα μία επίθεση στην παραμεθόρια περιοχή, με σκοπό να απωθήσει τους Γερμανούς και, σε περίπτωση επιτυχίας, να προωθηθεί προς το Τομπρούκ. Η επιχείρηση

²⁶ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA, Library of Congress: 1953), p. 107

²⁷ Ο.π, p. 110

²⁸ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα, Περίπλους: 2002), σ. 23

"Συντομία" ξεκίνησε στις 15 Μαΐου 1941 και το πεζικό των Σκωτσέζων Φρουρών, υποστηριζόμενο από άρματα πεζικού Matilda της 4ης ΤΘΤ και την Αεροπορία της Ερήμου, κατέλαβε την περιοχή πάνω από τη διάβαση της Χαλφάγια²⁹.

Στα δυτικά, οι σύμμαχοι επιτέθηκαν προς το οχυρό του Καπούζο, το οποίο κατέλαβαν, ενώ η 7η Τεθωρακισμένη Ομάδα Ταξιαρχίας προχώρησε ανενόχλητη στο εσωτερικό της ερήμου προς το Σίντι Αζίζ. Ο Ρόμμελ, φοβούμενος ότι η προώθηση των βρετανικών δυνάμεων θα μπορούσε να σπάσει την πολιορκία του Τομπρούκ, διέταξε μία άμεση αντεπίθεση με τα άρματα του 5ου Συντάγματος της 5ης Ελαφράς Μεραρχίας, η οποία υποχρέωσε τις βρετανικές δυνάμεις να υποχωρήσουν.

Επιχείρηση «ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΠΕΛΕΚΥΣ». Η επιχείρηση άρχισε το πρωί της 14ης Ιουνίου 1941, ήταν η δεύτερη απόπειρα των Βρετανών να εκδιώξουν τις γερμανικές δυνάμεις από τις θέσεις τους και να λύσουν την πολιορκία του Τομπρούκ. Ο Στρατηγός Νελ Μπέρεσφορντ-Πειρς, διοικητής του Βρετανικού 13ου Σώματος, επιτέθηκε με την 7η ΤΘΜ και την 4η Ινδική Μ.Π. Η 4η Ινδική Μ.Π. κατέλαβε το οχυρό Καπούζο και απέκρουσε μία γερμανική αντεπίθεση διατηρώντας τις θέσεις της, αλλά τα βρετανικά άρματα που επιτέθηκαν στη διάβαση της Χαλφάγια υπέστησαν πραγματική πανωλεθρία.

Ο Ρόμμελ είχε εγκαταστήσει πυροβόλα των 88 mm μέσα σε σκάμματα, σε καμουφλαρισμένες θέσεις που εξασφάλιζαν εξαιρετική κάλυψη και ανοιχτό πεδίο πυρός. Όταν τα βρετανικά άρματα Matilda, που ήταν απρόσβλητα από όλα τα άλλα εχθρικά αντιαρματικά πυροβόλα, άρχισαν να ανηφορίζουν προς τη διάβαση, δέχθηκαν το φονικό πυρ των "88αριών" από αποστάσεις όπου δεν μπορούσαν να ανταποδώσουν με το πυροβόλο των 2 pdr που διέθεταν. Σε διάστημα λίγων λεπτών, όλα τα άρματα που μετείχαν στην επίθεση είχαν καταστραφεί³⁰.

Οι αμυντικές επιτυχίες ήταν το πρώτο αποφασιστικό δεδομένο, προκειμένου ο Ρόμμελ να αντεπιτεθεί με τα άρματά του, για να εξολοθρεύσει τις ήδη απόδυναμωμένες βρετανικές δυνάμεις. Διέταξε την 15η ΤΘΜ να επιτεθεί στο Καπούζο από το Βορρά και την 5η Ελαφρά Μεραρχία να καταδιώξει τα διασκορπισμένα άρματα που είχαν απομείνει στους Βρετανούς.

Στρατηγική Άμυνα και Υποχώρηση (Επιχείρηση «ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΟΣ»). Μετά την αποτυχία των επιθέσεων των Συμμάχων το Μάιο και τον Ιούνιο, ο Τσώρτσιλ

²⁹ Frank Harisson, *Tobruk: The great siege reassessed*, (London, Arms and Armour Press: 1996), p. 89

³⁰ Paul Carell, *Foxes of the Desert*, (Pennsylvania, Schiffer Publishing: 1994), p. 125

αντικατέστησε τον Ουέιβελ, χρεώνοντάς του τις μέχρι τότε αποτυχίες και διόρισε τον Στρατηγό Ωκινλεκ ως Ανώτατο Διοικητή Μέσης Ανατολής, ενώ η κατάσταση στο μέτωπο παρέμενε στάσιμη. Οι Βρετανοί προσπαθούσαν να ανασυντάξουν τις δυνάμεις τους για επίθεση για λύση της πολιορκίας του Τομπρούκ και οι Γερμανοί προετοίμαζαν τη δική τους επίθεση με σκοπό την κατάληψή του.

Ο Ωκινλεκ προχώρησε στην αναδιοργάνωση των δυνάμεων που διέθετε στην Αίγυπτο ενώ η Βρετανική 70η Μ.Π. και η Πολωνική Καρπαθιανή Ταξιαρχία αντικατέστησαν στο Τομπρούκ τους Αυστραλούς που είχαν απωθήσει τις γερμανικές επιθέσεις. Οι συμμαχικές δυνάμεις ενισχύθηκαν με νέα άρματα και η Αεροπορία της Ερήμου παρέταξε περίπου 800 μαχητικά και βομβαρδιστικά αεροπλάνα.

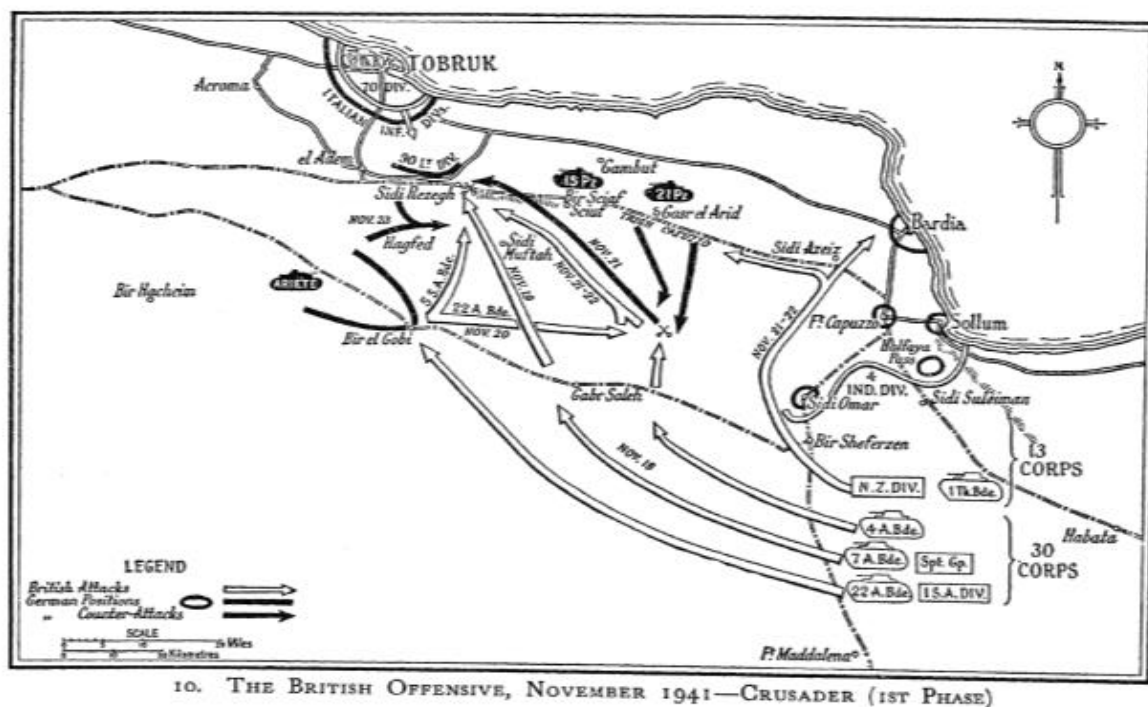
Ενώ ο Ρόμμελ ετοίμαζε πυρετωδώς την νέα επίθεσή του στο Τομπρούκ, ο Ωκινλεκ, κάτω από την πίεση του Τσώρτσιλ, στις 18 Νοεμβρίου 1941 ξεκίνησε την επίθεσή του για τη λύση της πολιορκίας του Τομπρούκ. *Η επίθεση των Βρετανών αιφνιδίασε πλήρως τις δυνάμεις του Αξονα και το Ρόμμελ προσωπικά, ο οποίος είχε πείσει τον εαυτό του ότι οι Βρετανοί δεν ήταν έτοιμοι να επιτεθούν ακόμη.* Σημαντικό ρόλο για τον αιφνιδιασμό των Γερμανών, αποτέλεσε μία νεροποντή δύο ημέρες πριν τη συμμαχική επίθεση, η οποία μετέτρεψε τα γερμανικά αεροδρόμια σε βαλτότοπους, με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιηθεί καμία αναγνωριστική πτήση, που θα αποκάλυπτε τη συγκέντρωση μίας εντυπωσιακής δύναμης που κινούνταν προς τα σύνορα.

Παρά το γεγονός ότι ο Ρόμμελ ενημερώθηκε ότι στις 18 Νοεμβρίου 1941, οι Σύμμαχοι προχώρησαν ανενόχλητοι στο εσωτερικό της ερήμου και την επόμενη ημέρα κατέλαβαν το γερμανικό αεροδρόμιο στο Σίντι Ρεζέχ, δεκαπέντε μίλια από την περίμετρο του Τομπρούκ, *δεν άλλαξε σε τίποτε τα σχέδιά του για επίθεσή στο Τομπρούκ* (εικ,: 5)³¹.

Ο Γερμανός Στρατηγός, εμπνευσμένος από τον Πρώσο πρόγονό του, Καρλ φον Κλαούζεβιτς, είχε ενστερνιστεί ότι *η υπαρξη σταθερού πνεύματος την κατάλληλη στιγμή, η αποφασιστικότητα και η ικανότητα κρίσης, η διατήρηση της σταθερότητας σε οποιαδήποτε κατάσταση, παρά τα ενδεχόμενα πλήγματα, η δύναμη χαρακτήρα και κυρίως η διατήρηση των απόψεων σε δύσκολες περιστάσεις και αλλαγή αυτών μόνο όταν το*

³¹ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA, Library of Congress:1953), p. 107

απαιτεί η κατάσταση. Η θέση αυτή, δεν θα πρέπει να συγχέεται με την ακαμψία της θέλησης, ή την ισχυρογνωμοσύνη, που βασίζεται στην υπερβολική αυτοπεποίθηση και αποδεικνύει έλλειψη ευθυκρισίας³².

Εικ.5: Σχεδιάγραμμα Επίθεσης Συμμάχων. Νοέμβριος 1941

Ο Ρόμμελ, έχοντας τελικά συνειδητοποιήσει ότι αντιμετωπίζει την αναμενόμενη βρετανική επίθεση, εφάρμοσε με απόλυτη επιτυχία την τέχνη της στρατηγικής άμυνας. Καθήλωσε από βορά τους Συμμάχους με δυνάμεις και πυροβολικό, την ίδια στιγμή που η Αριέτε και το 8ο και 5ο Σύνταγμα Τεθωρακισμένων του Αφρική Κορπ επιτέθηκαν από το νότο³³.

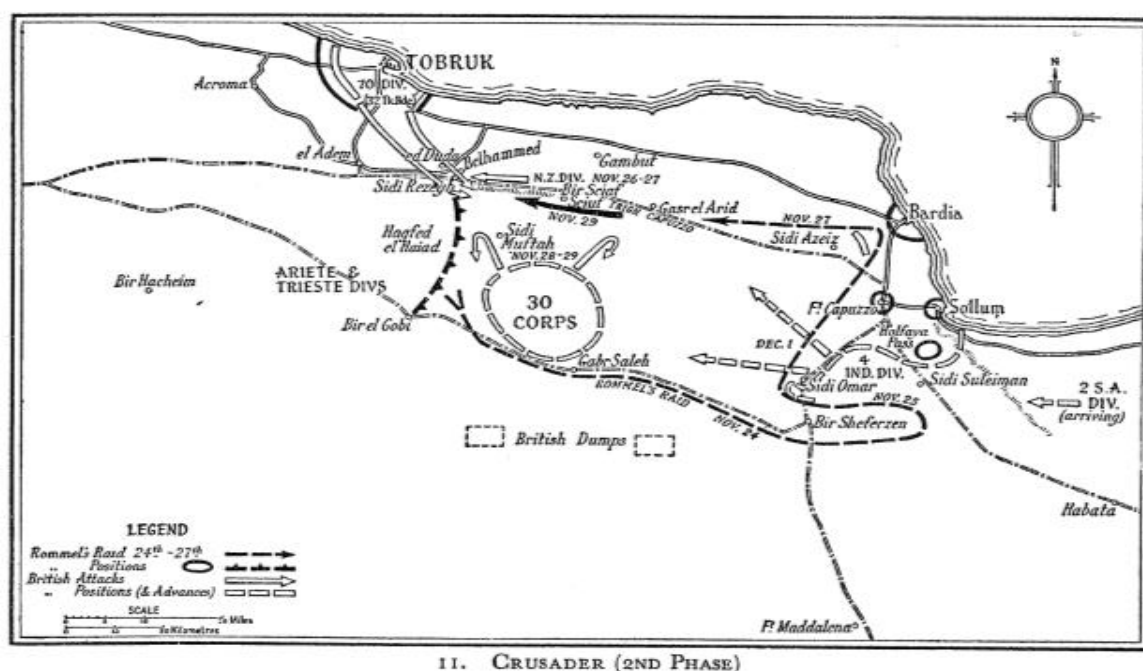
Οι βρετανικές δυνάμεις βρέθηκαν εγκλωβισμένες και συνετρίβησαν. Η επίθεση των αρμάτων διέλυσε το Συγκρότημα Υποστήριξης της 7ης ΤΘΜ και τις δυνάμεις της 5ης Νοτιοαφρικανική Ταξιαρχίας, με αποτέλεσμα να συλληφθεί αιχμάλωτος ο διοικητής της, Ταξίαρχος Αρμστρονγκ, και περίπου 3.000 άνδρες του (εικ 6)³⁴. Ο Σουν Τσου υποστήριζε ότι: «Το να αιχμαλωτίσεις το στρατό του εχθρού είναι καλύτερο από

³² Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη, BANIAS: 1999), σ. 84

³³ James Lucas, Panzer Army Africa, (London, Purnell Book Services: 1977), p. 66.

³⁴ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA, Library of Congress: 1953), p.159

το να τον καταστρέφεις. Το να συλλάβεις αιχμαλώτους όλους τους άντρες ενός τάγματος, ενός λόχου ή ενός ουλαμού είναι καλύτερο από το να τους εξολοθρεύσεις»³⁵.

Εικ. 6: Σχεδιάγραμμα Στρατηγικής Άμυνας Γερμανών, Νοέμβριος 1941

Η θριαμβευτική νίκη στο Σίντι Ρεζέχ αποδείχθηκε "πύρρεια" για τους Γερμανούς, μια και οι απώλειες που υπέστησαν, περιόρισαν τη δύναμη του Αφρική Κορπ σε 90 άρματα. Την επόμενη μέρα, ο ίδιος ο Ρόμελ πήρε την κατάσταση στα χέρια του, με στόχο να αντιστρέψει την βρετανική εισβολή στην Λιβύη σε γερμανική επίθεση στην Αίγυπτο, έχοντας κατά νου τον πανικό που προκάλεσε στους αντιπάλους του η τολμηρή διείσδυσή του τον Μάρτιο, που οδήγησε στην κατάρρευσή τους. Η εφαρμογή του επιθετικού πνεύματος, της στρατηγικής άμυνας και της μετάβασης από την άμυνα στην επίθεση, παρουσιάζονται σε μία ακόμη περίπτωση από τον Γερμανό στρατηγό.

Ενώ οι επιτελείς του ανησυχούσαν για την εμφάνιση βρετανικών δυνάμεων στα νότια του Τομπρούκ, ο Ρόμελ διέταξε οι τρεις ΤΘΜ του Αξονα να κινηθούν στην περιοχή των συνόρων και τέθηκε ο ίδιος επικεφαλής της λεγόμενης "Εξόρμησης προς το σύρμα"³⁶. Το εν λόγω "σύρμα" ήταν τα σύνορα Αιγύπτου - Λιβύης, λόγω του συρματοπλέγματος που είχαν τοποθετήσει κατά μήκος τους οι Ιταλοί. Παρά τον πανικό που δημιουργήθηκε στις μονάδες των μετόπισθεν, ο Ωκινλεκ παρέμεινε ακλόνητος

³⁵ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα, Περίπλους: 2002), σ. 29

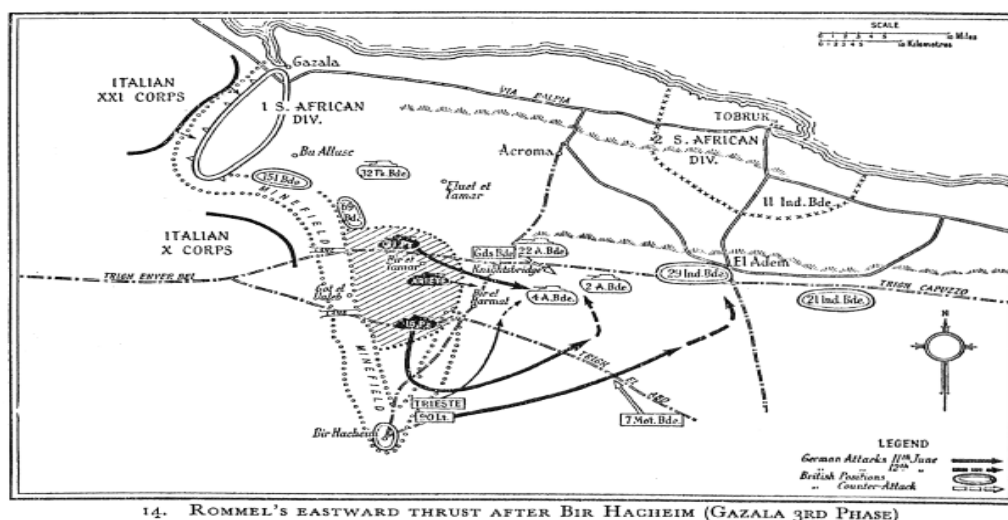
³⁶ George Forty, *Afrika Korps at War: The Road to Alexandria*, (London, Ian Allan Ltd: 1978), p. 99

στην απόφασή του να μην υποχωρήσει και όλες οι επιθέσεις του Ρόμμελ στα σύνορα αποκρούστηκαν από την 4η Ινδική Μ.Π.

Οι βρετανικές δυνάμεις στα μετόπισθεν κατέστρεφαν τις φάλαγγες εφοδιασμού των Γερμανών και τα γερμανικά τεθωρακισμένα διασκορπίστηκαν στην έρημο χωρίς καύσιμα και πυρομαχικά. Τελικά στις 4 Δεκεμβρίου, το Αφρικά Κορπ είχε μείνει με 40 άρματα, η Μεραρχία Μπολόνια είχε πάψει να υφίσταται ως Μονάδα και ο Ρόμμελ αποφάσισε να υποχωρήσει από το μέτωπο του Τομπρούκ για να διασώσει τις δυνάμεις που του απέμειναν.

Εαρινή αντεπίθεση

Πτώση του Τομπρούκ – Ο Απόλυτος Αιφνιδιασμός. Ο Ρόμμελ, το βράδυ της 26ης Μαΐου 1942, ενεργώντας με ταχύτητα, πέτυχε τον απόλυτο αιφνιδιασμό. Παρέκαμψε στα νότια τη γραμμή των Συμμάχων, ενώ στα βόρεια επιτέθηκαν μετωπικά ιταλικές δυνάμεις πεζικού για να καθηλώσουν τα συμμαχικά στρατεύματα. Αν και τα γερμανικά άρματα εντοπίστηκαν έγκαιρα το πρώτο φως, η ταχύτητα της γερμανικής εφόδου ήταν τέτοια, που τα προπορευμένα άρματα διείσδυσαν στις βρετανικές γραμμές και σκόρπισαν τις δυνάμεις τους (εικ 7)³⁷.

Εικ. 7: Σχεδιάγραμμα Γερμανικού Αιφνιδιασμού, Μάιος 1942

Ο πλήρης αιφνιδιασμός της 7ης ΤΘΜ αποτυπώνεται σε ένα τυπικά βρετανικό σήμα προς την 8η Στρατιά, που ανέφερε: "Για την περίπτωση που σας ενδιαφέρει, έχει

³⁷ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA, Library of Congress: 1953), p 219

εμφανιστεί στο μέτωπό μας μία ολόκληρη αναθεματισμένη γερμανική τεθωρακισμένη μεραρχία"³⁸.

Τελικά, τα γερμανικά άρματα, υπό την κάλυψη του πυροβολικού και των αεροπορικών επιθέσεων των Στούκας, διέσπασαν την περίμετρο στα νοτιο-ανατολικά και κατάφεραν να καταλάβουν το Τομπρούκ, συλλαμβάνοντας 30.000 αιχμαλώτους και κατάσχοντας σημαντικές ποσότητες εφοδίων. Ο Χίτλερ προήγαγε το Ρόμμελ σε Στρατάρχη, ο οποίος δεχόμενος τα συγχαρητήρια του επιτελείου του, δήλωσε ότι θα προτιμούσε να του είχε στείλει μία μεραρχία³⁹.

Παρά, τη σημαντική επιτυχία του και χωρίς να αφήσει τις δυνάμεις του να πάρουν ανάσα, στράφηκε πάλι προς τα ανατολικά εφαρμόζοντας την αρχή του Κλαούζεβιτς ότι: *εφ' όσον κερδιθεί η μάχη δεν τίθεται θέμα διακοπής των ενεργειών, αλλά επιβάλλεται η καταδίωξη του εχθρού, η επίτευξη νέων πληγμάτων, η κατάληψη της πρωτεύουσας, και γενικά επιθετικές ενέργειες σε ότι υποστηρίζει το εχθρικό κράτος*⁴⁰. Τελικά στα τέλη Ιουλίου 1942 στην τοποθεσία του Ελ Αλαμείν, ακριβώς 60 μίλια από την Αλεξάνδρεια, οι Βρετανοί κατόρθωσαν να σταματήσουν το Ρόμμελ λόγω των προβλημάτων ανεφοδιασμού και της εξάντλησης των δυνάμεών του.

Η πρώτη μάχη στο Ελ Αλαμείν. Μετά την πτώση του Τομπρούκ, το βρετανικό ηθικό ήταν στο χειρότερο σημείο του, ενώ ο Ρόμμελ παρά τις απώλειες και την εξάντληση των δυνάμεών του, ήταν αποφασισμένος να επιτεθεί στη νέα βρετανική γραμμή το συντομότερο δυνατόν. Παρότι ήξερε ότι οι γερμανικές δυνάμεις είχαν αναλώσει τις τελευταίες ικμάδες δυνάμεων, μαχόμενοι απέναντι σε έναν αντίπαλο υπέρτερο σε προσωπικό και μέσα, θεωρούσε ότι η διατήρηση της συντήρηση των δυνάμεών του περνούσε από την κατοχή του λιμανιού του Τομπρούκ, ενώ ήταν ζωτικής σημασίας να επιφέρει ένα συντριπτικό κτύπημα στους Συμμάχους, πριν εκείνοι αναδιοργανωθούν και ενισχυθούν⁴¹. Άλλωστε ο Κλαούζεβιτς είχε γράψει: *η εκμηδένιση της εχθρικής ένοπλης δύναμης είναι το μέσον για να επιτύχουμε τον σκοπό της μάχης. Η καταστροφή της εχθρικής ένοπλης δύναμης εμφανίζεται πάντα ως το ανώτερο κι αποτελεσματικότερο μέσο, μπροστά στο οποίο οφείλουν να σβήνουν όλα τ' άλλα.*

Ο Τσώρτσιλ στις 13 Αυγούστου αντικατέστησε τον Ωκινλεκ με τον Στρατηγό Αλεξάντερ και διοικητής της 8ης Στρατιάς διορίστηκε ο Στρατηγός Μοντγκόμερυ. Ο

³⁸ David Irving, Ρόμμελ, [μτφ: Αριστείδης Π Προκοπίου, Γιάννης Καστανάρας] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2005), σ. 421

³⁹ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953), p. 232

⁴⁰ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 315

⁴¹ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953), p. 233

Στρατηγός Μοντγκόμερυ εγκατέστησε τις δυνάμεις του στη γραμμή του Ελ Αλαμείν και άρχισε να τις ενισχύει και να τις εκπαιδεύει για την επίθεσή του, αλλά ο Ρόμμελ στα τέλη Αυγούστου επιτέθηκε πρώτος.

Ο Ρόμμελ, αν και είχε ενισχυθεί σε άρματα και είχε αναπληρώσει τις απώλειές του σε άνδρες, είχε πολύ περιορισμένα αποθέματα καυσίμων και γνώριζε ότι έπρεπε να εκβιάσει μία γρήγορη διάσπαση για να πετύχει η επίθεσή του. Επιπλέον ήταν άρρωστος, πάσχοντας από ίκτερο, νεύρωση στομάχου και προβλήματα κυκλοφορίας που του προκαλούσαν συχνές λιποθυμίες. Η υγεία του είχε επιδεινωθεί σε τέτοιο βαθμό, που τον καθιστούσε ανήμπορο ακόμα και να γράψει⁴².

Η επίθεση άρχισε τη νύχτα της 30ής προς την 31η Αυγούστου, αλλά οι δυνάμεις του Αξονα καθηλώθηκαν στα πυκνά ναρκοπέδια, δεχόμενες τα συμμαχικά πυρά. Η επίθεση καρκινοβατούσε μέσα στα εχθρικά ναρκοπέδια και η Αεροπορία της Ερήμου συνέχισε τις προσβολές της ακόμη και κατά τη διάρκεια της νύχτας υπό το φως φωτοβολίδων. Το πρόβλημα της έλλειψης καυσίμων περιόρισε γρήγορα την επίθεση, ο Μοντγκόμερυ κατέστρεψε τα γερμανικά άρματα και τελικά ανάγκασε τους Γερμανούς να υποχωρήσουν⁴³.

Ο Κλαούζεβιτς, όταν αναφέρθηκε στην τριβή της μάχης, έγραψε ότι: *η υπέρμετρη τριβή, που δεν μπορεί όπως στη μηχανική να συγκεντρωθεί σε ορισμένα σημεία, εφάπτεται παντού με το τυχαίο και γεννά απρόβλεπτα αποτελέσματα*⁴⁴. Έτσι και έγινε. Η υπέρμετρη τριβή των μέχρι τότε επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με το τυχαίο γεγονός της ασθένειας του Ρόμμελ, επέφεραν παντού τα δυσμενή αποτελέσματα.

Μετά την αποτυχία, οι εξαντλημένες γερμανικές δυνάμεις περιχαρακώθηκαν πίσω από εκτεταμένα ναρκοπέδια. Ο Ρόμμελ δεν έλαβε καμία ενίσχυση, τη στιγμή που οι βρετανικές δυνάμεις της ενισχύθηκαν με άνδρες και υλικό από τη Μεγάλη Βρετανία, την Ινδία, την Αυστραλία και τις ΗΠΑ. Άρρωστος επέστρεψε στη Γερμανία για να νοσηλευθεί και ήταν στο στάδιο της ανάρρωσης όταν ο Μοντγκόμερυ εκδήλωσε την επίθεσή του στο Ελ Αλαμείν, στις 23 Οκτωβρίου του 1942.

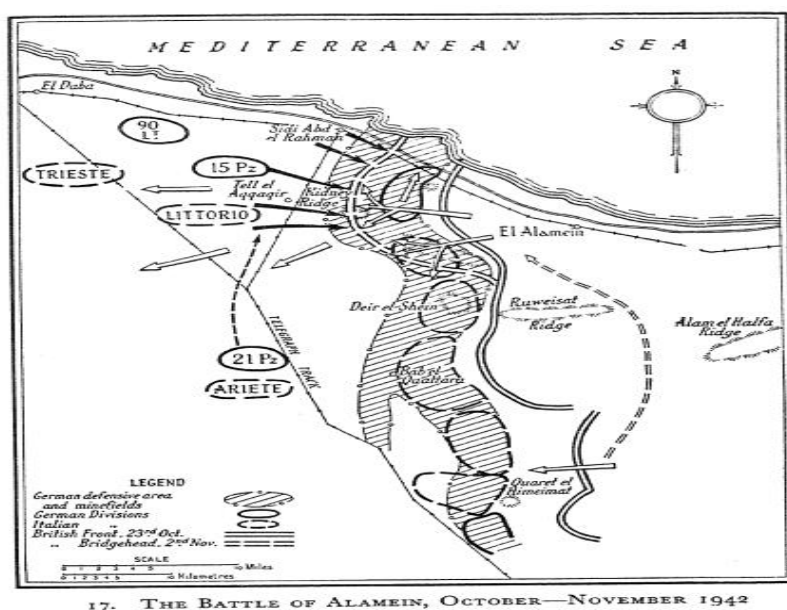
⁴² B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 270

⁴³ David Irving, *Ρόμμελ*, [μτφ: Αριστείδης Π Προκοπίου, Γιάννης Καστανάρας] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2005), σ. 442

⁴⁴ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 110

Η αντίστροφη μέτρηση για την ήττα των Γερμανών

Η δεύτερη μάχη στο Ελ Αλαμείν: Ο Μοντγκόμερυ σχεδίασε μία στατική μάχη, με σκοπό στην πρώτη φάση της να διαβρώσει την εχθρική δύναμη και στη δεύτερη να πετύχει τη διάρρηξη του μετώπου. Ο Ρόμμελ, σοβαρά άρρωστος, βρισκόταν για θεραπεία στην Γερμανία και τη θέση του είχε πάρει ο Στρατηγός Στούμπε. Το αμυντικό σχέδιο των Γερμανών ήταν απλό και απόλυτο. Διατήρηση των θέσεων με κάθε κόστος και άμεση εξάλειψη εχθρικών διεισδύσεων, με ισχυρές αντεπιθέσεις⁴⁵ (εικ 8)⁴⁶.

Εικ.8: Άμυνα στο Ελ Αλαμείν, Οκτώβριος 1942

Το μπαράζ του βρετανικού πυροβολικού άρχισε τη νύχτα της 23ης Οκτωβρίου 1942 και οι πρώτες βρετανικές Μονάδες μηχανικού και πεζικού κινήθηκαν υπό το εχθρικό πυρ, με τους σκαπανείς να καταφέρνουν να ανοίγουν διαδρόμους στα πρώτα εχθρικά ναρκοπέδια. Οι αμυνόμενοι συγκεντρώνουν τα πυρά κάθε διαθέσιμου όπλου τους στους σκαπανείς για να εμποδίσουν την διάσπαση των ναρκοπεδίων με αποτέλεσμα οι προσπάθειες του μηχανικού να καταστούν εξαιρετικά αργές, με υψηλές απώλειες σε προσωπικό και υλικό⁴⁷.

Ο Ρόμμελ, ύστερα από προσωπική εντολή του Χίτλερ, επέστρεψε στη Αφρική το βράδυ της 25ης Οκτωβρίου και διαπίστωσε ότι οι Μονάδες του είχαν υποστεί βαριές απώλειες και τα καύσιμα που είχε στην διάθεσή του επαρκούσαν μόνο για τρεις ημέρες

⁴⁵ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 299

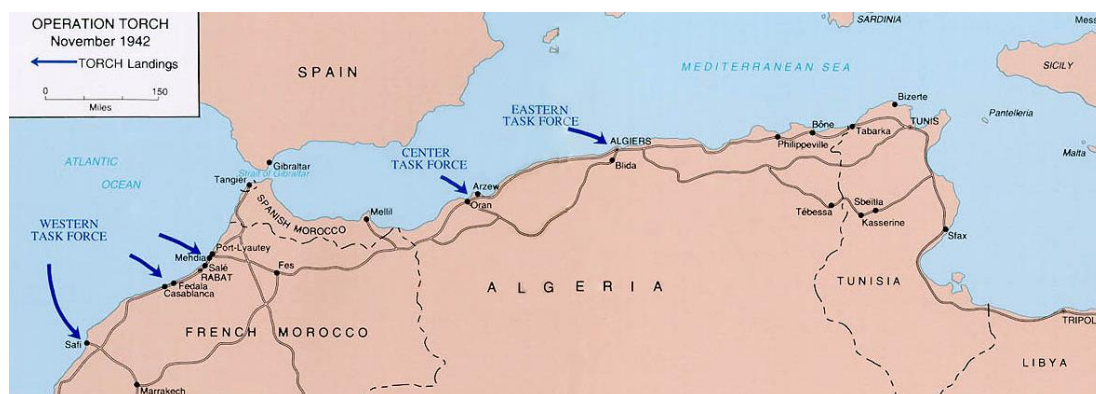
⁴⁶ Ο.π., p. 302

⁴⁷ James Lucas, *Panzer Army Africa*, (London: Purnell Book Services, 1977), p. 501

μάχης. Το μόνο που του έμενε ήταν να υποχωρήσει από τις στατικές θέσεις που κρατούσαν τα στρατεύματά του, αλλά ο Χίτλερ απαγόρευσε κάθε υποχώρηση. Η απάντηση του προς τον Ρόμμελ κατέληγε ότι: «... δείξε στα στρατεύματά σου ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος, εκτός από τη νίκη ή το θάνατο»⁴⁸.

Εκατοντάδες χρόνια πριν ο Σουν Τσου είπε ότι, ο στρατηγός λαμβάνοντας υπόψη τους ευνοϊκούς παράγοντες, κάνει το σχέδιό του εφικτό. Μελετώντας τους δυσμενείς, βρίσκει τρόπο για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες. Ένας στρατηγός ανόητος και θαρραλέος είναι καταστροφή⁴⁹. Στις 4 Νοεμβρίου 1942, το Αφρική Κορπ είχε μείνει με 30 άρματα και την επόμενη μέρα άρχισε η υποχώρηση και η καταδίωξή του.

Απέλπιδα Στρατηγική Άμυνα: Στις 8 Νοεμβρίου ο Ρόμμελ πληροφορήθηκε την εφαρμογή του συμμαχικού σχεδίου «ΠΥΡΣΟΣ», που προέβλεπε την απόβαση στις γαλλικές κτήσεις στη Β. Αφρική (εικ 9)⁵⁰. Έχοντας πλέον να αντιμετωπίσει ένα διμέτωπο αγώνα, αποφάσισε να αποσυρθεί όσο το δυνατόν δυτικότερα, για να μειώσει στο ελάχιστο τις γραμμές ανεφοδιασμού του.

Εικ.9: Απόβαση συμμάχων στη Β. Αφρική, Νοέμβριος 1942

Όμως δεν πρόκειται για μία άτακτη υποχώρηση. Εκτελούσε διαρκώς επιθετικές ενέργειες για να καλύπτει τις κινήσεις του. Κρατούσε τις δυνάμεις του μακριά από τα συμμαχικά τεθωρακισμένα στη διάρκεια της ημέρας και μετά το μεσημέρι μετακινούσε τα άρματά του, έτσι ώστε να είναι σε θέση να επιτεθούν από δυτικά προς ανατολικά. Στη συνέχεια, λίγο πριν το βρετανικό "τσάι των 5", μικρές δυνάμεις γερμανικών αρμάτων επιτίθεντο σε μία από τις συγκεντρωμένες ταξιαρχίες των Βρετανών. Μετά

⁴⁸ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 321

⁴⁹ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ.60

⁵⁰ US Army Center of Military History Online Bookshelves, *Operation Torch; November, 1942. Torch Landings*, (US Army: 1942)

τις πρώτες βολές, τα γερμανικά άρματα σταματούσαν την επίθεσή τους και υποχωρούσαν.

Οι Βρετανοί διοικητές, έχοντας την αίσθηση ότι βρίσκονταν σε κυνήγι αλεπούς, διέτασσαν τα πληρώματα των αρμάτων τους να καταδιώκουν τα γερμανικά για να τα καταστρέψουν. Με τον ήλιο στα μάτια τους και μέσα στη σκόνη των υποχωρούντων γερμανικών αρμάτων, τα πληρώματα των βρετανικών αρμάτων δεν ήταν σε θέση να διακρίνουν τα χαμηλού προφίλ καμουφλαρισμένα αντιαρματικά που βρίσκονταν μερικά χιλιόμετρα πιο πίσω. Με τα αντιαρματικά να ανοίγουν πυρ, τα βρετανικά άρματα καταστρέφονταν το ένα μετά το άλλο. Υποχωρώντας, μόλις τα βρετανικά τεθωρακισμένα γύριζαν τα νώτα τους, τα γερμανικά άρματα που είχαν προηγουμένως προσποιηθεί ότι τρέπονται σε φυγή, τα ακολουθούσαν και τα έπλητταν, μια και αποτελούσαν ιδανικούς στόχους με το περίγραμμά τους να διαγράφεται στο δειλινό⁵¹.

Ο Ρόμμελ εκτέλεσε τον ελιγμό που εφάρμοσε ο Λεωνίδας στις Θερμοπύλες. Οι Σπαρτιάτες έστρεφαν τα νώτα τους στους Πέρσες προσποιούμενοι ότι τρέπονταν σε φυγή και στη συνέχεια έκαναν μεταβολή και κατατρόπωναν τους εχθρούς που τους είχαν επιτεθεί άτακτα. Ο Γερμανός στρατηγός, λάτρης των ελιγμών και της στρατηγικής ευφυΐας, υλοποίησε την αρχή του Σουν Τσου ότι : *όσοι ξέρουν πώς να κάνουν τον εχθρό να κινηθεί, το επιτυγχάνουν, δημιουργώντας μια κατάσταση που θα τον αναγκάσει να αντιδράσει. Δελεάζοντάς τον με κάτι που είναι σίγουρο ότι θα θελήσει να πάρει, και με δήθεν οφέλη που θα αποκομίσει, τον περιμένουν πανέτοιμοι*⁵². Στα τέλη του 1942, ο Μοντγκόμερυ εξέδωσε διαταγή που απαγόρευε την καταδίωξη των γερμανικών αρμάτων έξω από το βεληνεκές των αντιαρματικών όπλων του.

Η τελευταία προσπάθεια αντεπίθεσης. Ο Ρόμμελ αφού ενισχύθηκε και συγκέντρωσε τις δυνάμεις του, στράφηκε κατά των Αμερικανών στην Τυνησία και στις 14 Φεβρουαρίου τους υποχρέωσε να αποσυρθούν από τη διάβαση του Φαιντ προς τη διάβαση του Κασερίν. Εκεί διηύθυνε προσωπικά την επίθεση, διέσπασε τις αμερικανικές γραμμές και έτρεψε τους αντιπάλους του σε άτακτη υποχώρηση (εικ 10)⁵³.

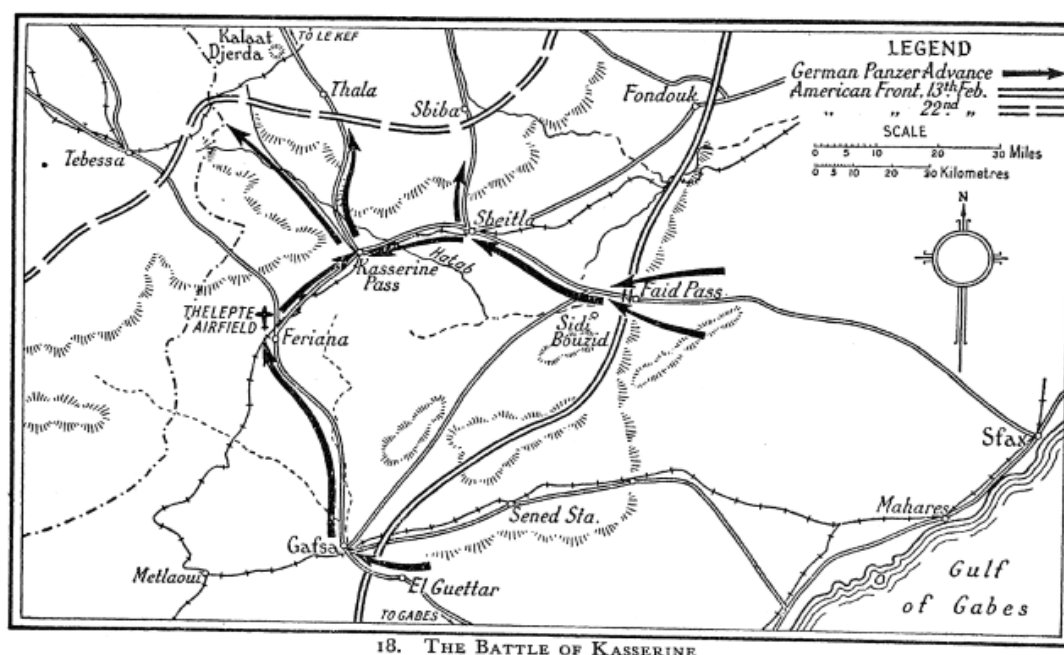
Τρεις ημέρες αργότερα, στις 23 Φεβρουαρίου, η έλλειψη εφοδίων και οι σφοδροί βομβαρδισμοί της συμμαχικής αεροπορίας υποχρέωσαν το Ρόμμελ να αποσυρθεί και

⁵¹ David Irving, Ρόμμελ, [μτφ: Αριστείδης Π Προκοπίου, Γιάννης Καστανάρας] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2005), σ. 471

⁵² Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 44

⁵³ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953), p. 399

να οδηγήσει τις δυνάμεις του στη γραμμή Μάρεθ. Ο Μοντγκόμερυ είχε αποκρούσει την τελευταία δυνατότητα αντεπίθεσης των Γερμανών.

Εικ.10: Αντεπίθεση στο Κασερίν. Φεβρουάριος 1943

Οι δυνατότητες του Άφρικα Κόρπς πλέον έχουν εξαντληθεί. Ο Ρόμμελ εισηγήθηκε στον Χίτλερ την εκκένωση της Αφρικής για να διασώσει τα εμπειροπόλεμα στρατεύματα που του είχαν απομείνει, αλλά ο τελευταίος αρνήθηκε. «Είναι σαφές ότι οι ανώτεροί μας τρέφουν αυταπάτες για τις δυνατότητές μας»⁵⁴ έγραψε ο Γερμανός Στρατηγός, ο οποίος στις 9 Μαρτίου αποχωρεί από την Αφρική.

Στις 13 Μαΐου 1943 γράφεται ο επίλογος. Οι γερμανοιταλικές δυνάμεις στην Τυνησία καταθέτουν τα όπλα. Πάνω από 250.000 άνδρες οδηγούνται στα στρατόπεδα αιχμαλώτων στον Καναδά και στις ΗΠΑ και οι γερμανικές επιχειρήσεις στη Βόρεια Αφρική ολοκληρώνονται οριστικά.

Συμπεράσματα

Τα λάθη των Γερμανών: Ο Ρόμμελ ανάλαβε την ηγεσία των επιχειρήσεων στη Βόρεια Αφρική, σε μια εξαιρετικά δυσμενή κατάσταση. Η επιθετική γερμανική νοοτροπία δεν ήταν δυνατό να τον οδηγήσει σε οτιδήποτε άλλο, εκτός από τη διεξαγωγή επιχειρήσεων για την ανάληψη της στρατηγικής πρωτοβουλίας. Για τον

⁵⁴ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 417

Ρόμμελ δεν υπάρχει η στατική άμυνα ως επιλογή. Η άμυνα είναι στρατηγική, είναι επιθετική και αποσκοπεί στη μετάβαση στην επίθεση και στην καταστροφή του εχθρού, πριν εκείνος ενεργήσει.

Το σχέδιο φαινόταν αρχικά να έχει ευμενείς προϋποθέσεις, παρά το αριθμητικό μειονέκτημα. Ισχυρές, ευέλικτες και ταχυκίνητες τεθωρακισμένες δυνάμεις, ικανή διοίκηση, έδαφος που ευνοεί τη διεξαγωγή μεγάλων ελιγμών και ταυτόχρονα ένας αντίπαλος με σαφώς λιγότερη πολεμική εμπειρία, από τον οποίο ταυτόχρονα απουσιάζει η στρατιωτική ευφυΐα. Είναι προφανείς οι αιτίες των αρχικών επιτυχιών του Άφρικα Κορπς.

Ο Καρλ φον Κλαούζεβιτς έγραψε ότι: «*Η στρατιωτική μηχανή, δηλαδή ο στρατός και ότι συμμετέχει σ' αυτόν, είναι κατά βάθος πολύ απλή, φαίνεται δε κατά συνέπεια εύκολη στο χειρισμό. Πρέπει όμως να θυμόμαστε πως κανένα από τα μέρη της δεν συνίσταται από ένα κομμάτι, πως όλα σ' αυτήν συνίστανται από άτομα, καθένα από τα οποία διατηρεί την δική του τριβή απ' όλες του τις απόψεις.*»⁵⁵ Αυτή την τριβή δεν χειρίστηκαν σωστά οι Γερμανοί.

Η εφαρμογή της στρατηγικής άμυνας, με τις συνεχείς επιθετικές ενέργειες και τις ευρείες αντεπιθέσεις, ως τακτική αντιμετώπισης των συμμαχικών επιθέσεων, προκάλεσαν τριβή. Οι πόροι εξαντλήθηκαν και η αναπλήρωσή τους, από κάποια χρονική στιγμή, δεν ήταν εφικτή. Ο Ρόμμελ, παρά το γεγονός ότι αναγνώριζε⁵⁶ τη διεύρυνση του χάσματος διαθεσιμότητας σε προσωπικό και μέσα, σε σύγκριση με τους Συμμάχους, εν τούτοις, με εμμονικό τρόπο συνέχιζε να αντεπιτίθεται. Με εμμονικό τρόπο συνέχιζε να επιδιώκει την ανάκτηση της στρατηγικής πρωτοβουλίας, ακόμα και στις αρχές του 1943, όπου πλέον ήταν απολύτως ξεκάθαρο ότι υπολείπεται συντριπτικά σε αριθμητικές ισορροπίες, χωρίς ταυτόχρονα καμία προοπτική ενίσχυσής του.

Εκτός από τις επιθετικές εμμονές του Ρόμμελ, αντίστοιχα καταστροφικές ήταν και οι διαταγές του Χίτλερ. Για τον Χίτλερ οι λέξεις υποχώρηση ή αποχώρηση, είχαν έννοια ταυτόσημη με την ταπείνωση, παρά το γεγονός ότι δεν επέλεξε ή δεν είχε τη δυνατότητα, ενίσχυσης των δυνάμεων στη Βόρεια Αφρική. Θεωρούσε ότι εκτός από τη νίκη υπάρχει μόνο ο θάνατος και τελικά οδήγησε τα στρατεύματά του στην ήττα, την καταστροφή και στην αιχμαλωσία εμπειροπόλεμων ανδρών.

⁵⁵ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 110

⁵⁶ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 415

Μεταχρονολογημένη εναλλακτική πρόταση. Οι επιχειρήσεις στη Βόρεια Αφρική, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα θέατρα επιχειρήσεων, δεν είχαν αυτοσκοπό την κατάκτηση εδάφους, αλλά κυρίως τη φθορά του αντιπάλου και τη δέσμευση δυνάμεων από άλλα μέτωπα. Επιπλέον, η τεράστια έκταση του επίπεδου εδάφους, σε συνδυασμό με το ατελείωτο μήκος των θαλάσσιων ακτών και των διαθέσιμων λιμανιών, ευνοούσαν τη διατήρηση ενός συνεχούς ρεύματος ενίσχυσης των αντιμαχόμενων δυνάμεων.

Ως συνέπεια, η καταστροφή του αντιπάλου ήταν εξαιρετικά δυσχερής, διότι συνδεόταν καταλυτικά από τον αποκλεισμό της δυνατότητας ενίσχυσής του και λιγότερο από τις εκάστοτε τακτικές επιτυχίες. Δηλαδή, όσες νίκες και να επιτύγχανε κάθε αντίπαλος, από τη στιγμή που ο ηττημένος είχε τη δυνατότητα αναπλήρωσης των απωλειών, οι επιτυχίες, ανεξαρτήτου μεγέθους, ήταν ουσιαστικά πρόσκαιρες.

Οι Γερμανοί, γνωρίζοντας το μειονέκτημά τους, σε σχέση με τους Συμμάχους, σε ότι αφορά στη διάρκεια αναπλήρωσης και ενίσχυσης των δυνάμεών τους, έπρεπε να σχεδιάσουν συντηρητικότερες επιχειρήσεις. Η στατική άμυνα, σε συνδυασμό με περιορισμένης έκτασης επιθετικές ενέργειες, θα προκαλούσε την επιθυμητή φθορά στον αντίπαλο, με χρήση λιγότερων δυνάμεων. Επιπλέον, η εξέλιξη στα άλλα μέτωπα και ιδιαίτερα σε περίπτωση νικηφόρων αποτελεσμάτων, θα τους έδινε τη δυνατότητα να ενισχυθούν μελλοντικά, επιχειρώντας επιθετικά με ευνοϊκές προϋποθέσεις.

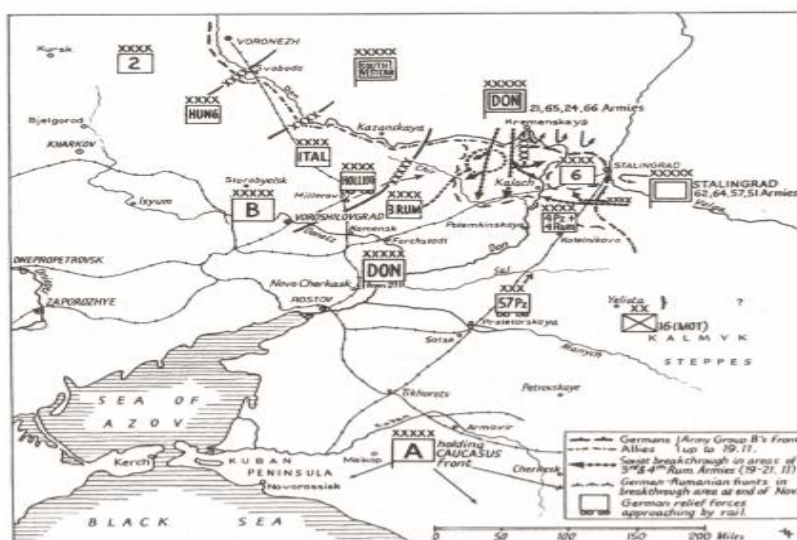
Ο μεγάλος Κινέζος θεωρητικός του πολέμου έχει γράψει: «Το αήττητο είναι θέμα άμυνας. Η δυνατότητα νίκης είναι θέμα επίθεσης. Αμύνεται κάποιος όταν οι δυνάμεις του είναι ανεπαρκείς. Επιτίθεται όταν οι δυνάμεις του αφθονούν.»⁵⁷

⁵⁷ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 36

Οι Επιχειρήσεις στο Ανατολικό Μέτωπο

Εισαγωγή

Το καλοκαίρι του 1942 οι Γερμανοί, αφού απέτυχαν τόσο στο Στάλινγκραντ, όσο και στις πετρελαιοφόρες περιοχές του Καυκάσου, αναγκάστηκαν να υπερεκταθούν για να καλύψουν ένα τεράστιο μέτωπο από το Βορόνεζ ως το Μαϊκόπ (εικ 11)⁵⁸. Ο Χίτλερ για να αντιμετωπίσει την κατάσταση ορίζει στις 20 Νοεμβρίου τον Στρατηγό Έριχ Φον Μάνσταϊν ως διοικητή της νεοσύστατης Ομάδας Στρατιών «Ντον», η οποία αποτελούνταν από την κυκλωθείσα 6η Στρατιά και τα υπολείμματα των: 3η Ρουμανική, 4η Τεθωρακισμένη και 4η Ρουμανική. *Η αποστολή που του ανατέθηκε ήταν «να ανασχέσει τις εχθρικές επιθέσεις και να ανακαταλάβει το απολεσθέν έδαφος».* Ο Μάνσταϊν στα απομνημονεύματά του γράφει ότι η συγκεκριμένη φρασεολογία ήταν χαρακτηριστική του πολέμου των χαρακωμάτων, με την οποία προφανώς ο Χίτλερ ήταν ιδιαίτερα εξοικειωμένος⁵⁹.

Map 15. Situation on German Southern Wing at end of November 1942: the Struggle to free Sixth Army.

Εικ.11: Ανατολικό Μέτωπο, Νοέμβριος 1942

⁵⁸ Erich Von Manstein, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 176

⁵⁹ Ο.π. p. 177

Για τον Χίτλερ στρατηγικός στόχος παρέμενε η συντριβή της Σοβιετικής Ένωσης με στρατιωτικά μέσα. Αντιμετώπιζε την αναστροφή της κατάστασης στον Βόλγα και στον Καύκασο ως πρόσκαιρη ατυχία, γι' αυτό και απαιτούσε την πάση θυσία διατήρηση των κερδών στο έδαφος έως ότου θα είχε ξανά τη δυνατότητα να επιτεθεί.

Ο Μάνσταϊν μετά την επιτόπια εξέταση της κατάστασης και τη διαπίστωση ότι οι δυνάμεις του μειονεκτούσαν σε αναλογία 8:1 έναντι των αντιστοίχων σοβιετικών, εκτίμησε ότι η αγκίστρωση του στο έδαφος θα τον οδηγούσε στην καταστροφή, ενώ η ανακατάληψη των απολεσθέντων εδαφών ήταν εκτός πραγματικότητας. Οι επιχειρησιακές του δυνατότητες δεν του επέτρεπαν να επιτύχει τον στρατηγικό στόχο, θεωρούσε ότι η υιοθέτηση μιας μεθόδου στρατηγικής άμυνας, θα μπορούσε να βελτιώσει το ισοζύγιο ισχύος της γερμανικής πλευράς έναντι της σοβιετικής, το οποίο, στις δεδομένες συνθήκες, ήταν και το μέγιστο που μπορούσε να επιτευχθεί⁶⁰.

Η κατάσταση για τους Γερμανούς έγινε ακόμη χειρότερη όταν στις 14 Ιανουαρίου άρχισε η σοβιετική επιχείρηση «Καλπασμός» που συνέτριψε τη 2η Ουγγρική Στρατιά. Η διαδοχική εκμηδένιση των Ρουμάνων, Ιταλών και Ούγγρων δημιούργησε ένα τεράστιο χάσμα στη γερμανική διάταξη, 280 χιλιομέτρων σε ευθεία γραμμή. Το μέτωπο της Ομάδας Στρατιών «B», που βρισκόταν βορείως της Ομάδας Στρατιών «Nτον» είχε ουσιαστικά διαλυθεί.

Η Σοβιετική Ανώτατη Διοίκηση μπορούσε πλέον να σχεδιάζει ένα «υπέρ-Στάλινγκραντ», όπου οι δυνάμεις που θα πέρναγαν μέσα από το ρήγμα στη γερμανική διάταξη, θα κατευθύνονταν στην Αζοφική Θάλασσα αποκόπτοντας συνολικά τη γερμανική νότια πτέρυγα. Προφανώς μία τέτοια καταστροφή θα σφράγιζε και την τύχη του Ανατολικού Μετώπου. Ο Μάνσταϊν όμως, παρά την έκταση και το βάθος της σοβιετικής εισχώρησης και τη θανάσιμη απειλή για τις γερμανικές δυνάμεις, πίστευε ότι όχι μόνο δεν είχαν όλα χαθεί, αλλά και ότι θα μπορούσε να μετατρέψει τη διαφαινόμενη βαριά ήττα σε εντυπωσιακή νίκη, αρκεί να του δίνονταν η αναγκαία ελευθερία ενεργείας⁶¹.

⁶⁰ Erich Von Manstein, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 248

⁶¹ Paul Carell, Scorched Earth – The Russian-German War 1943-1944, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994), p. 281

Μάνσταϊν και Στρατηγική Άμυνα

Παροχή πρωτοβουλίας. Οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί, οδήγησαν το Γερμανό Στρατηγό στην εκτίμηση ότι, το μέγιστο που μπορούσε να επιτευχθεί ήταν η σύμπτυξη της γερμανικής διάταξης σε μία οικονομικότερη τοποθεσία και εν συνεχεία η αιφνιδιαστική μετάβαση στη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων προς συντριβή του όγκου των σοβιετικών δυνάμεων που βρίσκονταν δυτικά του Ντόνετς.

Ο Μάνσταϊν πίστευε ότι η επιτυχής εκτέλεση τού σχεδίου του θα επέφερε σημαντικά πλεονεκτήματα. Θεωρούσε ότι η γερμανική διάταξη στην Ουκρανία θα ήταν ασφαλής, ενώ η συντριβή ενός σημαντικού μέρους των σοβιετικών στρατευμάτων στη νότια Ρωσία θα καθιστούσε αδύνατη τη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων από πλευράς Κόκκινου Στρατού, δίνοντας τη δυνατότητα στη γερμανική πλευρά να αναλάβει την πρωτοβουλία των επιχειρήσεων⁶².

Για να εφαρμόσει το σχέδιο του, ο Μάνσταϊν χρειαζόταν ελευθερία κινήσεων. Απαιτούσε ο Χίτλερ να του παραχωρήσει αυξημένη πρωτοβουλία, προκειμένου να λαμβάνει άμεσα αποφάσεις, αναλόγως των εξελίξεων, οι οποίες ενδεχομένως να άπτονται και σε στρατηγικό επίπεδο. Το πρώτο βήμα ήταν η έγκριση του σχεδίου του από τον Χίτλερ, ο οποίος συνέχιζε να επιθυμεί την αγκίστρωση των δυνάμεων του στο έδαφος που κατείχαν και ανέμενε την επιτυχία μέσα από τον αμυντικό αγώνα όπου όλες οι διαθέσιμες εφεδρείες θα εμπλέκονταν στην εκτόξευση τοπικών αντεπιθέσεων.

Η μεγάλης κλίμακας επιθετική επιστροφή που του πρότεινε ο Μάνσταϊν, η οποία όμως προϋπόθετε εξορθολογισμό της γερμανικής διάταξης μέσω της παραχώρησης εδάφους, δεν ταίριαζε με την ιδιοσυγκρασία του. Επιπλέον, η κρίση στις σχέσεις μεταξύ των δύο ανδρών έγινε εντονότερη, όταν διαφώνησαν σχετικά με τη χρήση του Τεθωρακισμένου Σώματος των SS⁶³.

Ο Μάνσταϊν επιθυμούσε να διαφυλαχθεί το επίλεκτο αυτό Σώμα ακέραιο, ώστε να χρησιμοποιηθεί στη φάση της επιθετικής επιστροφής. Αντιθέτως ο Χίτλερ ήθελε την άμεση εμπλοκή των μονάδων των SS, αμέσως μόλις αυτές έφτασαν στο ανατολικό μέτωπο, δίνοντας προσωπικά εντολή να εκτοξεύσουν άμεση αντεπίθεση. Ο Μάνσταϊν αρνήθηκε να αναλάβει τον έλεγχο της επιχείρησης, θεωρώντας ότι αυτή θα κατέληγε

⁶² Erich Von Manstein, *Lost Victories*, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 263

⁶³ Paul Carell, *Scorched Earth – The Russian-German War 1943-1944*, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994), p. 332

σε άλλη μία καταστροφή. Η διάσταση απόψεων μεταξύ των δύο ανδρών δε θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη.

Ο Χίτλερ, χωρίς να μεταβάλει τις βασικές του ιδέες, αντιλαμβάνονταν ότι η νότια πτέρυγα της γερμανικής διάταξης κινδύνευε να ανατραπεί. Προκειμένου να αποφύγει ένα δεύτερο Στάλινγκραντ, στις 6 Φεβρουαρίου ενέκρινε τη σύμπτυξη της Ομάδας Στρατιών «Ντον» στη γραμμή Μίους-Ντόνετς που είχε προτείνει ο Μάνσταϊν, χωρίς όμως να λάβει απόφαση για την εκτέλεση της επιθετικής επιστροφής. Θεωρούσε ότι η διατήρηση του Χάρκοβο, είχε συμβολική σημασία αντίστοιχη του Στάλινγκραντ.

Οι σοβιετικές στρατιές όμως συνέχισαν να προελαύνουν και το Χάρκοβο έπεσε στις 14 Φεβρουαρίου. Ο Χίτλερ, φανερά ανήσυχος επισκέπτεται το στρατηγείο του Μάνσταϊν, διαπιστώνοντας ότι ρωσικά άρματα βρίσκονταν 50 χλμ. μακριά, χωρίς καμία γερμανική μονάδα στο ενδιάμεσο. Οι αποφάσεις του ήταν άμεσες. Εγκρίνει την εφαρμογή του σχεδίου του στρατηγού του, καταργεί την Ομάδα Στρατιών «B» και μετονομάζει την Ομάδα Στρατιών «Ντον» σε Ομάδα Στρατιών «Νότου», καθιστώντας τον Μάνσταϊν διοικητή ολόκληρου του θεάτρου επιχειρήσεων στην Ουκρανία, παρέχοντας του την απαραίτητη πρωτοβουλία ενεργειών.

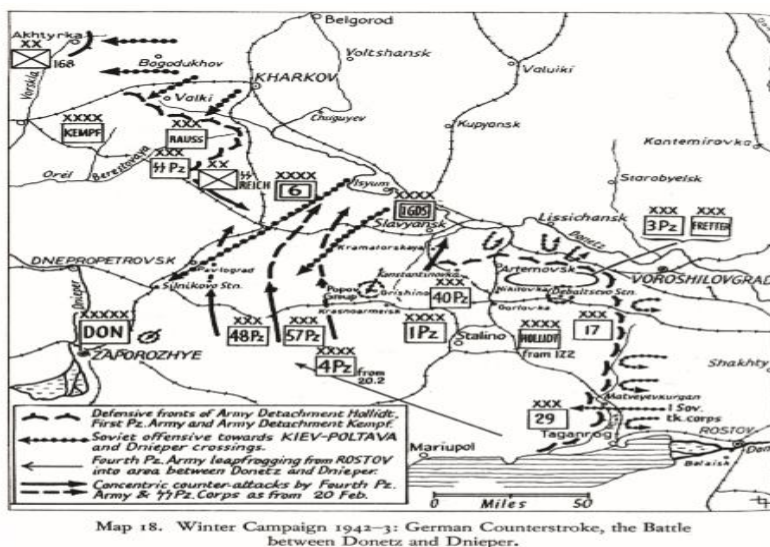
Σταθεροποίηση του μετώπου. Οι ενέργειες της Ανώτατης Διοίκησης αποτέλεσαν για τον Μάνσταϊν το απαραίτητο πρώτο βήμα προς την απόκτηση ελευθερίας ενεργείας. Τώρα θα έπρεπε ο ίδιος να δημιουργήσει συνθήκες στο έδαφος οι οποίες θα του επέτρεπαν να επιδιώξει τον θετικό σκοπό.

Η επιστροφή στις επιθετικές επιχειρήσεις έπεται, και δεν προηγείται, της επιτυχίας στην αμυντική μάχη. Μόνον εφ' όσον το μέτωπο έχει σταθεροποιηθεί ικανοποιητικά μπορούν να υπάρξουν σκέψεις για επιθετική επιστροφή. Εάν η αμυντική διάταξη τελεί υπό κατάρρευση δεν είναι δυνατόν να συγκεντρωθούν δυνάμεις για την επιθετική ενέργεια διότι αυτές αναλώνονται στην αντιμετώπιση των επιμέρους κρίσεων.

Ο Μάνσταϊν ζητούσε διαρκώς τη σύμπτυξη της Ομάδας Στρατιών του σε μία οικονομικότερη τοποθεσία, ώστε αφενός να μπορεί να την υπερασπίσει με τις δυνάμεις που διέθετε, αφ' ετέρου να εξοικονομήσει δυνάμεις από τη βράχυνση του μετώπου που θα τις χρησιμοποιούσε κατά τη διενέργεια της επιθετικής επιστροφής. Επομένως η επιτυχία στην αμυντική μάχη ήταν το απαραίτητο δεύτερο βήμα προς την απόκτηση ελευθερίας ενεργείας⁶⁴.

⁶⁴ Erich Von Manstein, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 399

Η δημιουργία νέας αμυντικής διάταξης σε όλο το μήκος της σοβιετικής εισχώρησης από τη μία θα απορροφούσε όλες τις δυνάμεις που ο Γερμανός στρατηγός προόριζε για την επιθετική επιστροφή και από την άλλη δεν συνέβαλε στην ευνοϊκή μεταστροφή της κατάστασης (εικ 12)⁶⁵. Ακολούθησε τη στρατηγική άποψη του Σουν Τσου ότι: Είναι χάρη στη διάταξη που ένας νικηφόρος στρατηγός καταφέρνει να κάνει τους ανθρώπους του να πολεμούν, με την ορμητικότητα νερών που απελευθερώνονται ξαφνικά, για να ριχτούν σε αβυσσαλέα βάθη⁶⁶.

Εικ.12: Σταθεροποίηση Ανατολικού Μετώπου, Φεβρουάριος 1943

Ο Μάνσταϊν σκεπτόμενος περισσότερο δημιουργικά πήρε ένα υπολογισμένο ρίσκο. Επέλεξε τα σημεία εκείνα, η κατοχή των οποίων εξασφάλιζε τη δυνατότητα του να ανεφοδιάζεται και να μετακινεί δυνάμεις. Τα σημεία αυτά ήταν συγκοινωνιακοί κόμβοι και σημαντικές διαβάσεις στον Δνείπερο.

Οι Γερμανοί γνώριζαν ότι, η όποια αμυντική επιτυχία θα είχε πρόσκαιρη διάρκεια. Οι Σοβιετικοί είχαν τη δυνατότητα να ενισχυθούν και να συνεχίσουν τον αγώνα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι ο Μάνσταϊν εκτίμησε ότι θα ήταν σε θέση να αρχίσει την επιθετική του ενέργεια πριν οι Ρώσοι μπορέσουν να διαβούν τον Δνείπερο. Η απόφαση του περιείχε υψηλό ρίσκο, ο ίδιος όμως ήταν πεπεισμένος ότι το ρίσκο αυτό ήταν υπολογισμένο.

⁶⁵ Erich Von Manstein, *Lost Victories*, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 372

⁶⁶ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 38

Η συγκέντρωση των δυνάμεων της επιθετικής επιστροφής δεν έγινε χωρίς την ανάληψη κινδύνου από πλευράς της Ομάδας Στρατιών «Νότου». *Ο Μάνσταϊν τράβηξε όλες τις τεθωρακισμένες μεραρχίες από τη γραμμή και τις συγκέντρωσε κάτω από τον έλεγχο τεθωρακισμένων σωμάτων, αφήνοντας τα σώματα πεζικού στην τοποθεσία χωρίς τεθωρακισμένες εφεδρείες.* Επιπλέον αποψίλωσε, στο βαθμό που το έκρινε απαραίτητο, τις μεραρχίες πεζικού από μέσα πυροβολικού και μηχανοκίνητα μέσα και προικοδότησε τις τεθωρακισμένες, ενώ και ο όγκος των εφοδίων κατευθύνθηκε στις Μονάδες της κύριας προσπάθειας.

Οι παραπάνω αποφάσεις δεν υπήρξαν εύκολες. Ο Χίτλερ, αρχικά, είχε αντιταχθεί ζωηρά στην ιδέα, ενώ και ο ίδιος ο Μάνσταϊν στα απομνημονεύματά του γράφει ότι τον κατέτρεχε η αγωνία αν το πεζικό θα κρατούσε. Είχε όμως εμπιστοσύνη στον απλό πεζικάριο ότι θα έκανε το χρέος του και στην πορεία δικαιώθηκε. Οι Γερμανοί, μετά την έγκαιρη και εξασφαλισμένη συγκέντρωση των απαραίτητων δυνάμεων, είχαν πλέον αποκτήσει την απαραίτητη ελευθερία για να ενεργήσουν την επιθετική επιστροφή. Αυτήν την ελευθερία αξιοποίησαν κατά έναν από τους πιο εντυπωσιακούς τρόπους στα χρονικά του μηχανοκίνητου πολέμου⁶⁷.

Η Σοβιετική αλαζονεία. Οι σοβιετικές δυνάμεις είχαν καταλάβει χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα εδάφους, αλλά δεν είχαν καταστρέψει τις γερμανικές δυνάμεις. Η επιτυχία θεωρήθηκε υπέρμετρα σημαντική και η διάθεση που επικρατούσε τόσο στην Ανώτατη Διοίκηση όσο και στις διοικήσεις των Μετώπων ήταν ο ενθουσιασμός και η αισιοδοξία. *Κοινή πεποίθηση ήταν πως οι Γερμανοί στην Ουκρανία είχαν τελειώσει και πως αυτή ήταν η κατάλληλη στιγμή για να τους εκμηδενίσουν οριστικά.* Ο Σουν Τσου έγραψε πριν εκατοντάδες χρόνια: «Όσοι είναι ανίκανοι να αντιληφθούν τους κινδύνους που συνεπάγεται η χρήση όπλων, είναι εξίσου ανίκανοι να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να το κάνουν»⁶⁸.

Έτσι η νότια πτέρυγα του Μετώπου Βορονέζ διατάχθηκε να συνεχίσει δυτικά προς το Κίεβο και δεν στράφηκε νότια όπως ήταν αρχικά σχεδιασμένο ώστε να συνεπικουρήσει το Νοτιοδυτικό Μέτωπο. Η δε Ταχυκίνητη Ομάδα «Ποπόφ» που συνιστούσε θανάσιμη απειλή για το νότιο πλευρό του Μάνσταϊν αφέθηκε να συνεχίσει χωρίς ενισχύσεις και εφόδια. Η σοβιετική ηγεσία είχε μαγνητιστεί από την προοπτική του «υπέρ-Στάλινγκραντ» και οδήγησε τις στρατιές της δυτικά και όχι νότια. Ο

⁶⁷ Paul Carell, *Scorched Earth – The Russian-German War 1943-1944*, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994), p. 414

⁶⁸ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 25

Μάνσταϊν χαιρέτησε την παραπάνω εξέλιξη, την οποία άλλωστε και ανέμενε. Μιλώντας στους επιτελείς του είπε ότι αν οι Ρώσοι θέλουν να φτάσουν στο Κίεβο δεν έχουμε παρά να τους ευχηθούμε καλό ταξίδι⁶⁹.

Οι σοβιετικές στρατιές που προσέγγιζαν τον Δνείπερο στα μέσα προς τέλος Φεβρουαρίου ήταν αποδυναμωμένες. Η διαρκής επιμήκυνση των γραμμών ανεφοδιασμού συνετέλεσε σε ελλείψεις σε καύσιμα, πυρομαχικά, ανταλλακτικά και αντικαταστάσεις και ο ανεφοδιασμός σε μεγάλο βαθμό εξαρτιόνταν από τα τέρματα των σιδηροδρομικών συγκοινωνιών. Η σοβιετική ηγεσία όμως εκτιμούσε ότι η γερμανική πλευρά ήταν σε πολύ χειρότερη κατάσταση γι' αυτό και θεωρούσε ότι η ευκαιρία να καταφερθεί ένα θανάσιμο πλήγμα στους Γερμανούς στη νότια Ρωσία άξιζε κάθε θυσία.

Η συνολική εκτίμηση των Σοβιετικών ήταν ότι οι Γερμανοί προετοιμάζονταν για μια γενική υποχώρηση στον Δνείπερο. Οι αισιόδοξες αναφορές των δύο Μετώπων οδηγούσαν την Ανώτατη Διοίκηση να απαιτεί ακόμη περισσότερα και τις διοικήσεις των μετώπων να εναρμονίζουν την πραγματικότητα σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ανώτατης Διοίκησης. Αιτήσεις για μια επιχειρησιακή παύση δύο ή τριών ημερών προς ανασυγκρότηση και ενίσχυση των σχηματισμών τους απορρίφθηκαν με τη φράση «οι Γερμανοί είναι ξοφλημένοι».

Η σοβιετική επίθεση απέτυχε, κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της μεγάλης κλίμακας και αιφνιδιαστικής επιθετικής ενέργειας των γερμανικών δυνάμεων. *Ο Μάνσταϊν, αντιλαμβάνονταν την επιθετική επιστροφή ως συστατικό μέρος της άμυνας κατεύθυνε τις προσπάθειές του, από την πρώτη στιγμή, στη δημιουργία των συνθηκών που θα την καθιστούσαν δυνατή.* Αντιθέτως, εάν είχε ακολουθηθεί τη σκέψη του Χίτλερ ο οποίος επιθυμούσε την πάση θυσία και κατά προτεραιότητα ανακατάληψη του Χαρκόβου, πιθανόν η εξέλιξη των γεγονότων να ήταν διαφορετική⁷⁰.

Επιχειρησιακοί στόχοι. Σύμφωνα με το σχέδιο του, ο Μάνσταϊν επιθυμούσε σε πρώτο χρόνο να αντιμετωπίσει τις πλέον επικίνδυνες σοβιετικές αιχμές, αυτές που απειλούσαν να αποκόψουν τον ανεφοδιασμό της Ομάδας Στρατιών «Νότου». Αυτές ήταν δυνάμεις της 6ης Στρατιάς που πλησίαζαν στο Κράσνογκραντ και στο

⁶⁹ Erich Von Manstein, *Lost Victories*, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 412

⁷⁰ Paul Carell, *Scorched Earth – The Russian-German War 1943-1944*, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994), p. 451

Ντινπροπετρόβσκ και η Ταχυκίνητη Ομάδα «Ποπόφ» που βρίσκονταν ήδη στο Κρασνοαρμείσκoye.

Σε δεύτερο χρόνο η 4η Τεθωρακισμένη θα κινούνταν από το Παύλογκραντ προς το Χάρκοβο εκμηδενίζοντας όλες τις σοβιετικές δυνάμεις που υπήρχαν δυτικότερα. Τέλος σε τρίτο χρόνο το Τμήμα Στρατιάς Κεμπφ επιτιθέμενο θα καθήλωνε τις σοβιετικές δυνάμεις που υπήρχαν περίξ του Χαρκόβου, ενώ η 4η Τεθωρακισμένη θα τις κύκλωνε και θα τις εκμηδένιζε.

Σκοπός του Γερμανού στρατηγού ήταν, με το πέρας των επιθετικών επιχειρήσεων η διάταξη της Ομάδας Στρατιών «Νότου» να βρίσκεται στη γραμμή των ποταμών Μίους–Ντόνετς και οι τεθωρακισμένες μεραρχίες να είναι απαλλαγμένες από αμυντικά καθήκοντα, ώστε να ανασυγκροτηθούν και να είναι έτοιμες για νέες επιχειρήσεις. Όλοι οι στόχοι επετεύχθησαν.

Ο Μάνσταϊν, έχοντας ενστερνιστεί τη στρατηγική φιλοσοφία του Κλαούζεβιτς, έκανε πράξη τις θεωρήσεις του Πρώσου θεωρητικού. *«Το παράγωγο που πρέπει να πάρει την πρώτη θέση μεταξύ όλων των αιτίων της νίκης στη σύγχρονη τέχνη του πολέμου, είναι να επιδιώκουμε έναν μεγάλο αποφασιστικό σκοπό με ενέργεια και επιμονή. Όταν κάποιος τολμά κάτι στον πόλεμο, το οποίο με οποιοδήποτε τρόπο δεν τον εξασθενεί στην επίτευξη του σκοπού του, να μην το παραμελεί και να μην το τροποποιεί από οκνηρία, νωθρότητα, ή απροσεξία»*⁷¹.

Ο Μάνσταϊν κατανοώντας πλήρως την κατά Κλαούζεβίτς έννοια για το τι συνιστούσε «το κέντρο δύναμης και κίνησης», επεδίωξε τη συντριβή των εχθρικών δυνάμεων που απειλούσαν να αποκόψουν την Ομάδα Στρατιών του. Κατά τον Κλαούζεβιτς τα «κέντρα όλης της δύναμης και κίνησης» δεν είναι χαρακτηριστικά, δυνατότητες ή τοποθεσίες, αλλά φυσικές οντότητες που έχουν χαρακτηριστικά και δυνατότητες και εξαιτίας της θέσης που βρίσκονται μπορούν να εξαπολύσουν τις δυνατότητες τους και να επιφέρουν συντριπτικά χτυπήματα στον αντίπαλο. Ταυτόχρονα η εκμηδένιση τους επιφέρει τη νίκη.⁷²

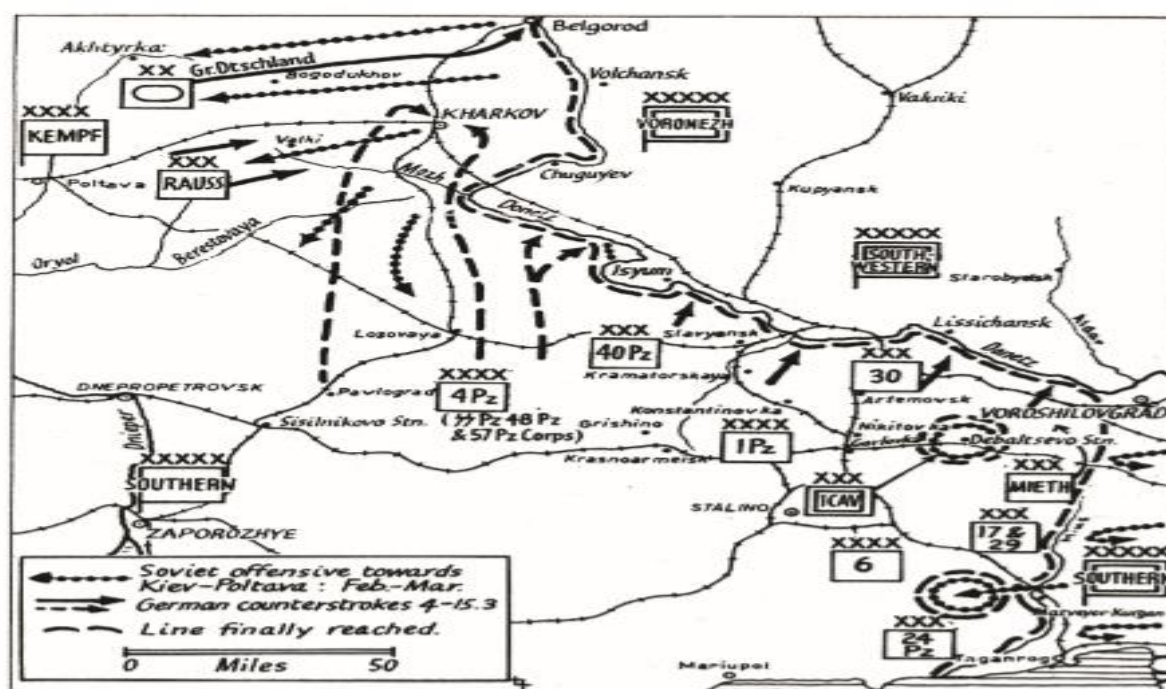
Στην περίπτωση των επιχειρήσεων στο Ανατολικό Μέτωπο, οι σοβιετικές στρατιές που βρίσκονταν δυτικά της γραμμής Χάρκοβο–Σλαβυάνσκ αποτελούσαν το εχθρικό «κέντρο δύναμης και κίνησης» αφ' ενός γιατί απειλούσαν με καταστροφή την Ομάδα

⁷¹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: **Βάνιας**, 1999), σ. 242

⁷² Ο.π., σ. 243

Στρατιών «Νότου», αφ' ετέρου διότι η καταστροφή τους θα έφερνε τη νίκη και την επιστροφή της στρατηγικής πρωτοβουλία στους Γερμανούς.

Επιθετική επιστροφή. Τη νύχτα 19/20 Φεβρουαρίου 1943, ο Μάνσταϊν πέρασε στην επίθεση. Τα γερμανικά τεθωρακισμένα, ξεκινώντας από διαφορετικές θέσεις, απέκο-ψαν, κύκλωσαν και εκμηδένισαν τα πλέον προωθημένα σοβιετικά τμήματα, ενώ στη συνέχεια επιτέθηκαν εκκαθαρίζοντας σοβιετικές θέσεις. Η τελική μάχη δόθηκε όταν το Τεθωρακισμένο Σώμα των SS συγκρούστηκε με την 3η Στρατιά Αρμάτων του Ρυμπάλκο, ενώ το XXXXVIII Τεθωρακισμένο Σώμα πέρασε από το ανατολικό πλευρό της (εικ 13)⁷³. Μέχρι τα μεσάνυχτα της 3ης Μαρτίου το μεγαλύτερο μέρος της Στρατιάς του Ρυμπάλκο είχε καταστραφεί.

Map 19. Winter Campaign 1942-3: German Counterstroke, the Battle of Kharkov.

Εικ.13: Η Γερμανική επιθετική επιστροφή, Φεβρουάριος - Μάρτιος 1943

Το Χάρκοβο καταλήφθηκε από τους Γερμανούς στις 14 Μαρτίου, ενώ οι επιθετικές επιχειρήσεις ολοκληρώθηκαν στις 18 Μαρτίου με την κατάληψη της ευρύτερης περιοχής του Μπέλγκοροντ. Κατά τη διάρκεια τους η Ομάδα Στρατιών «Νότου» είχε καταστρέψει 567 άρματα, 1.072 πυροβόλα, είχε σκοτώσει 40.000 άνδρες του Κόκκινου Στρατού και είχε αιχμαλωτίσει 12.000. Ο Μάνσταϊν είχε καταφέρει χάρη

⁷³ Erich Von Manstein, *Lost Victories*, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 462

στην τολμηρή, αλλά υπολογισμένη μετάβαση από τις αμυντικές στις επιθετικές επιχειρήσεις, να επιτύχει μία εντυπωσιακή νίκη, ανατρέποντας μία αρχικά, εξαιρετικά δυσμενή κατάσταση.

Ο Γερμανός στρατηγός σχεδίασε, εφάρμοσε και ολοκλήρωσε με απόλυτη επιτυχία την ιστορικότερη διεξαγωγή της μεθόδου της στρατηγικής άμυνας. Έκανε πράξη μία από τις σημαντικότερες θεωρήσεις του μεγάλου Κινέζου θεωρητικού, ο οποίος έγραψε πριν εκατοντάδες χρόνια: «Οι επιδέξιοι στην άμυνα κρύβουν τους εαυτούς τους κάτω από εννέα στρώματα γης. Οι επιδέξιοι στην επίθεση κινούνται αστραπιαία, σαν να πέφτουν από τον ένατο ουρανό. Έτσι, είναι ικανοί να προστατεύσουν τον εαυτό τους και να εξασφαλίσουν μια ολοκληρωτική νίκη»⁷⁴.

Η Μάχη του Κουρσκ

Κουρσκ, ο επικίνδυνος θύλακας. Η τελική έκβαση των γερμανικών επιχειρήσεων στο Ανατολικό Μέτωπο ήταν επιτυχής. Οι Γερμανοί κατείχαν σημαντικά εδάφη, μεταξύ των οποίων η χερσόνησος της Κριμαίας και εκτεταμένο προγεφύρωμα στην περιοχή του Καυκάσου, ελέγχοντας τους σιτοβολώνες της Ουκρανίας και περιοχές πλούσιες σε άνθρακες και σε μέταλλα απαραίτητα στην πολεμική βιομηχανία.

Το μόνο μελανό σημείο στη γερμανική διάταξη, αποτελούσε ο θύλακας στην περιοχή του Κουρσκ, μεταξύ των Ομάδων Στρατιών Κέντρου και Νότου, όπου στο κέντρο του βρισκόταν η πόλη του Κουρσκ, σημείο διασταύρωσης των σιδηροδρομικών αρτηριών της περιοχής. Το έδαφος της περιοχής με μικρές εδαφικές εξάρσεις, χωρίς αξιόλογα κωλύματα. Η εκτός οδών κίνηση των αρμάτων παρουσίαζε κατά περιοχές σημαντικές δυσχέρειες, λόγω φυσικών αποτμήσεων του εδάφους, ενώ το οδικό δίκτυο της περιοχής, απαγόρευε την κίνηση των τροχοφόρων κατά την περίοδο των βροχοπτώσεων και όταν έλιωναν οι πάγοι.

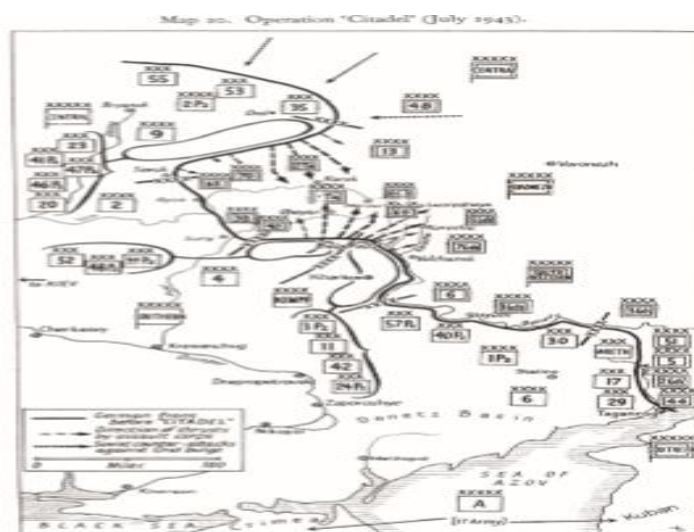
Η παρεμβολή του θύλακα αποτελούσε σοβαρή απειλή για τη συνοχή του γερμανικού μετώπου, επειδή ενδεχόμενη ρωσική επίθεση από την κατεύθυνση του Κουρσκ θα είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή των γερμανικών δυνάμεων. Σύμφωνα με τον Στρατάρχη Μάνσταϊν, οι Σοβιετικοί θα ενέπλεκαν, τις τεθωρακισμένες εφεδρείες τους, αμέσως μόλις οι συνθήκες του εδάφους το επιτρέψουν. Ταυτόχρονα θεωρούσε ότι, για τους Γερμανούς, ο θύλακας προσφερόταν ως ΑΝΣΚ επιθέσεως, που θα απέβλεπε στην κύκλωση σημαντικών Ρωσικών δυνάμεων και την απαρχή της

⁷⁴ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 36

ευρύτερης ανάκτησης της στρατηγικής πρωτοβουλίας και επιθετικής επιστροφής στο Ανατολικό Μέτωπο⁷⁵.

Ο Γερμανοί έπρεπε να εκτιμήσουν το χρόνο εκδήλωσης της ενέργειάς τους, αν ήθελαν να προλάβουν τους Σοβιετικούς. Ακολουθώντας τη στρατηγική θεώρηση του Σουν Τσου, διαπιστώνουμε ότι: «Εκείνος που φθάνει πρώτος στο πεδίο της μάχης και περιμένει τον εχθρό, έχει άνεση. Εκείνος που φτάνει αργότερα και ρίχνεται αμέσως στη μάχη, είναι εξαντλημένος. Γι' αυτό και ο έμπειρος στρατηγός φροντίζει να σύρει τον εχθρό στο πεδίο της μάχης και όχι να συρθεί από αυτόν»⁷⁶.

Επιχείρηση Citadel. Οι Γερμανοί αποφασίζουν να πραγματοποιήσουν μια μεγάλη στρατηγική επιχείρηση στο θύλακα του Κουρσκ το καλοκαίρι του 1943, με ταυτόχρονη επίθεση από το βορρά και νότο. Η επιχείρηση έλαβε την κωδική ονομασία Citadel (εικ 14)⁷⁷ και οι Γερμανοί συγκέντρωσαν για τη διεξαγωγή της, το 70% των τεθωρακισμένων τους, σε μία περιοχή η οποία αποτελούσε μόλις το 14% του συνολικού μήκους του μετώπου, απέναντι στους διπλάσιους αριθμητικά Σοβιετικούς.

Εικ.14: Επιχείρηση Citadel, Ιούλιος 1943

Πριν την εκτέλεση της επιχείρησης η γερμανική κατασκοπεία διαπιστώνει ότι, οι θέσεις των Σοβιετικών στο θύλακα έχουν ενισχυθεί. Οι δυνάμεις των αμυνόμενων πλέον εμφανίζονται ισχυρότερες από την αρχική εκτίμηση. Οι Γερμανοί ανησυχούν

⁷⁵ Erich Von Manstein, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 501

⁷⁶ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 46

⁷⁷ Erich Von Manstein, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 504

και το Μάιο πραγματοποιείται στο Μόναχο σύσκεψη με την παρουσία του Χίτλερ και των Βάλτερ Μόντελ, Μάνσταϊν, Φον Κλούγκε, Τσάιτσελερ και Χάιντς Γκουντέριαν.

Οι Μόντελ και Μάνσταϊν θεωρούσαν ότι οι γερμανικές δυνάμεις δεν ήταν έτοιμες και τάχθηκαν κατά της διεξαγωγής της επιχείρησης. Συγκεκριμένα ο Μόντελ θεωρούσε ότι η επίθεση δεν θα έληγε γρήγορα και ζητούσε παράταση στη διεξαγωγή της επιχείρησης με παράλληλη αποστολή περισσότερων αρμάτων μάχης στην περιοχή.

Ο Χίτλερ τον αγνοεί, δεν στέλνει περισσότερες δυνάμεις και αποφασίζει την παράταση της επιχείρησης μέχρι τις 10 Ιουνίου, εκτιμώντας πως η υπεροχή των Σοβιετικών σε άρματα μάχης θα αντιμετωπιζόταν από την αύξηση παραγωγής και παροχής νέων αρμάτων μάχης τύπου Panther, Tiger και Ferdinand στις γερμανικές μεραρχίες.

Ο Χίτλερ ζούσε σε μια υπεραισιόδοξη ψευδαίσθηση. Βάσιζε την επιχειρησιακή του σχεδίαση σε υποθέσεις και αβέβαιες προβλέψεις. Παρότι Γερμανός, αγνόησε τον Πρώσο πρόγονό του, ο οποίος έγραψε ότι: *«Η αλήθεια καθαυτή, αποτελεί για τον άνθρωπο πολύ αδύναμο κίνητρο. Από εδώ απορρέει και η μεγάλη διαφορά η οποία υπάρχει μεταξύ της γνώσης και της θέλησης, μεταξύ της επιστήμης και της δύναμης. Ο άνθρωπος από τον δίαυλο των συναισθημάτων παίρνει πάντα τα κίνητρα που τον παρακινούν περισσότερο στην δράση»*⁷⁸.

Τελικά, Χίτλερ αποφασίζει να δώσει ακόμα μια παράταση στην διεξαγωγή της επιχείρησης, ορίζοντας τελική ημερομηνία την 5η Ιουλίου. Στον αντίποδα, οι δύο κατά τεκμήριο ικανότεροι Γερμανοί διοικητές, Γκουντέριαν και Μάνσταϊν, προτείνουν εναλλακτικά σχέδια. *Ο Γκουντέριαν προτείνει «Στάση αναμονής και αναδημιουργία των τεθωρακισμένων δυνάμεων», ενώ ο Μάνσταϊν «Στρατηγική αναδίπλωση με την εκτόξευση στοχευμένων αντεπιθέσεων»*⁷⁹.

Η εμμονικές επιθετικές απόψεις του Χίτλερ, σε αντίθεση με τις εισηγήσεις των επιτελών του, χαρακτήριζαν το Γερμανό ηγέτη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, την απάντηση μας τη δίνει ο Σουν Τσου με τη θεώρησή του ότι: *«Υπάρχουν κάποιοι δρόμοι που δεν πρέπει να ακολουθούνται. Κάποιοι στρατοί που δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε. Κάποιες πόλεις που δεν πρέπει να πολιορκούμε. Και κάποια εδάφη που δεν πρέπει να διεκδικούμε»*⁸⁰.

⁷⁸ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 86

⁷⁹ Erich Von Manstein, *Lost Victories*, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004), p. 524

⁸⁰ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 63

Η Σοβιετική στρατηγική άμυνα. Οι Σοβιετικοί ήταν πεπεισμένοι ότι οι Γερμανοί στόχευαν στο Κουρσκ, ενεργώντας ταυτόχρονα από βορρά και νότο. Οι εκτιμήσεις έγιναν βεβαιότητα, κατόπιν συνεργασίας με τις από βρετανικές υπηρεσίες πληροφοριών και ύστερα από υποκλοπές αποκωδικοποιημένων σημάτων.

Ο Κλαούζεβιτς, αναδεικνύοντας την αξία της πληροφορίας έγραψε ότι: *«Ο όρος «πληροφορία» δηλώνει το σύνολο των σχετικών με τον εχθρό και με τη χώρα του γνώσεων, και κατά συνέπεια τη βάση, επί της οποίας μεταβάλλονται οι δικές μας ιδέες και πράξεις»*⁸¹. Οι Σοβιετικοί είχαν τη γνώση για τον εχθρό και διαμόρφωσαν τη βάση πάνω στην οποία στήριζαν τις ιδέες και το σχεδιασμό τους.

Αρχικά ο Στάλιν ήθελε να επιτεθεί πρώτος, αποκτώντας τη στρατηγική πρωτοβουλία για να εμποδίσει τη Γερμανική επίθεση. Ο Ζούκωφ όμως τον έπεισε με μια διαφορετική προσέγγιση: *«Θα ήταν προτιμότερο να προσελκύσουμε τον εχθρό τηρώντας αμυντική στάση, να καταστρέψουμε τα τεθωρακισμένα του και στη συνέχεια, φέρνοντας ξεκούραστες εφεδρείες, να εξαπολύσουμε μία ευρείας κλίμακας αντεπίθεση, αποδεκατίζοντας ολόκληρο το κύριο σώμα του εχθρού»*⁸².

Ο Ζούκωφ στην περίπτωση αυτή γίνεται ο Μάνσταϊν της προηγούμενης περιόδου. Αφήνει την αρχική πρωτοβουλία στον αντίπαλο, τον εφελκύει στους χώρους καταστροφής, απορροφά την ενέργειά του και την κατάλληλη στιγμή μεταβαίνει από την άμυνα στην επίθεση, με ισχυρές άφθαρτες εφεδρείες. Οι Σοβιετικοί διδάσκουν την τέχνη της στρατηγικής άμυνας.

Η ήττα και η αρχή του τέλους. Από τις 9 Ιουλίου 1943, οι γερμανικές δυνάμεις προωθούνται και από την επόμενη ημέρα ξεκινούν τις επιχειρήσεις. Αρχικά οι Γερμανοί, λόγω της ποιοτικής υπεροχής των αρμάτων τους, σημειώνουν επιτυχίες. Όμως το σχέδιο Ζούκωφ εφαρμόζεται. Στις 12 Ιουλίου οι Σοβιετικοί εμπλέκουν τις εφεδρείες τους και αλλάζουν τη ροή της μάχης υπέρ τους.

*Τα Ρωσικά άρματα, ήταν περισσότερα, διέθεταν πλήρεις φόρτους πυρομαχικών, οι μηχανές τους ήταν ανέπαφες και τα πληρώματα απολύτως ξεκούραστα από μακρό χρονικό διάστημα. Αντίθετα, τα γερμανικά άρματα και τα πληρώματα είχαν καταπονηθεί λόγω των σκληρών και συνεχών αγώνων. Επειδή πολλά άρματα τις τελευταίες ημέρες είχαν υποστεί βλάβες και είχαν επισκευασθεί πρόχειρα, για να λάβουν μέρος στον αγώνα, δεν ήταν πλήρως αξιόμαχα*⁸³. Στη γιγαντιαία μετωπική αυτή

⁸¹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 107

⁸² Robin Cross, *Citadel: The Battle of Kursk*, (New York: Barnes & Noble Books, 1993), p. 161

⁸³ Robin Cross, *Citadel: The Battle of Kursk*, (New York: Barnes & Noble Books, 1993), p. 162

σύγκρουση τα πλεονεκτήματα αυτά των Ρώσων φάνηκαν υπέρτερα της ποιοτικής υπεροχής των Γερμανικών πληρωμάτων και των τελειοποιήσεων των αρμάτων τους.

Ο Κλαούζεβιτς γράφοντας για την τέχνη της στρατηγικής ανέφερε ότι: «*Η στρατηγική είναι η χρήση της μάχης για τον σκοπό του πολέμου. Πρέπει λοιπόν να θέσει στο σύνολο της πολεμικής πράξης ένα σκοπό, που ν' ανταποκρίνεται στον ίδιο τον σκοπό. Δηλαδή χαράζει το σχέδιο του πολέμου και συνδέει με τον τεθέντα σκοπό, μια σειρά δράσεων οι οποίες πρέπει να οδηγήσουν σ' αυτόν. Επεξεργάζεται λοιπόν τα σχέδια των διαφόρων εκστρατειών και ρυθμίζει τις διάφορες μάχες τους*»⁸⁴.

Οι Γερμανοί χάνουν το στρατηγικό πλεονέκτημα και πλέον οι Σοβιετικοί προελαύνουν. Στις 23 Αυγούστου οι Ρώσοι επανακαταλαμβάνουν το Χάρκοβο. Οι Γερμανοί οπισθοχωρούν, προσπαθούν να αμυνθούν πίσω από το Δνείπερο, όμως οι Σοβιετικοί νικούν και εκεί, ανοίγοντας το δρόμο για το Βερολίνο. Το Ανατολικό Μέτωπο κλείνει οριστικά, σηματοδοτώντας την αρχή του τέλους για το Γ' Ράιχ.

Συμπεράσματα

Τα λάθη των Γερμανών. *Η επιτυχία της γερμανικής στρατηγικής άμυνας μετά το Στάλινγκραντ, αποτέλεσε τεράστια στρατιωτική νίκη και ταυτόχρονα ισχυρό αρνητικό κριτήριο.* Οι Γερμανοί στηρίχθηκαν στην ιστορική νίκη στο Χάρκοβο, απέναντι σε έναν υπέρτερο στρατό και υποτίμησαν στη συνέχεια τους αντιπάλους τους. *Θεώρησαν ότι η διατήρηση της στρατηγικής πρωτοβουλίας, μέσω της επιθετικής δράσης των ποιοτικότερων δυνάμεών τους, θα αντιμετώπιζε τους πολυάριθμους Σοβιετικούς, προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες.*

Ο στόχος των μεγάλων ρωσικών απωλειών επετεύχθη, όμως οι Σοβιετικοί διέθεταν ένα ανεξάντλητο ανθρώπινο δυναμικό, τέσσερις φορές μεγαλύτερο σε στρατεύσιμες ηλικίες σε σχέση με τον αντίπαλό τους⁸⁵. Το σημαντικότερο γεγονός όμως ήταν ότι, παρότι οι Ρώσοι διέθεταν ανεξάντλητες δυνάμεις και μέσα, διδάχθηκαν από την αποτυχία τους το χειμώνα του 1943 και απέφυγαν την εκδήλωση άσκοπων επιθέσεων. Γνωρίζοντας ότι τα εξειδικευμένα στελέχη και το τεχνικό προσωπικό των αρμάτων ήταν περιορισμένα και δυσαναπλήρωτα, χειρίστηκαν το προσωπικό τους με φειδώ και σχέδιο.

⁸⁴ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 201

⁸⁵ Alan Clark, Barbarossa: The Russian-German Conflict 1941-1945, (New York: William Morrow, 1966), p. 335

Ο Γερμανοί, σε αντίθεση με τους Σοβιετικούς, ενήργησαν αλαζονικά και αψυχολόγητα. Έπεσαν στη ρωσική παγίδα ή οποία ήταν η ίδια με αυτή που εκείνοι είχαν στήσει λίγους μήνες πριν. Σπατάλησαν την ιστορική χειμερινή νίκη τους και θυσίασαν τις πολύτιμες και δυσαναπλήρωτες τεθωρακισμένες μεραρχίες τους για έναν επουσιώδη στόχο, όπως τελικά αποδείχθηκε ότι ήταν το Κουρσκ.

Οι επιχειρήσεις στο Ανατολικό Μέτωπο, ανάδειξαν την τέχνη της στρατηγικής άμυνας στη σύγχρονη εκδοχή της, Αρχικά, ο μεγαλοφυής σχεδιασμός του στρατάρχη Μάνσταϊν και στη συνέχεια η στρατηγική ανάλυση του Στρατηγού Ζούκωφ. Αν και εκατοντάδες χρόνια μετά, οι πρωταγωνιστές πέτυχαν, όταν έκαναν πράξη το θεώρημα του μεγάλου Κινέζου φιλοσόφου: «Κοντά στο πεδίο της μάχης, περιμένουν έναν εχθρό που έρχεται από μακριά. Ξεκούραστοι οι ίδιοι, περιμένουν να συγκρουστούν με τον εξουθενωμένο. Καλοταϊσμένοι, με τον πεινασμένο. Χρειάζεται δηλαδή έλεγχος των φυσικών παραγόντων»⁸⁶.

Μεταχρονολογημένη εναλλακτική πρόταση. Οι Γερμανοί έχοντας ξοδέψει σημαντικούς πόρους για τη χειμερινή εκστρατεία και δυνάμεις καταπονημένες από τις συνεχείς επιχειρήσεις, έπρεπε να σχεδιάσουν συντηρητικότερα τον ελιγμό τους. *Η τακτική της αμυντικής διάταξης, σε συνδυασμό με επιλεγμένες σε τόπο και χρόνο επιθετικές ενέργειες, θα έδινε τη δυνατότητα της αναπλήρωσης των δυνάμεων και της αποφυγής της υπέρμετρης φθοράς.*

Η επίθεση στο Κουρσκ δεν μπορούσε να είναι μετωπική, όσο και αν τα γερμανικά άρματα ήταν ποιοτικότερα. Οι ισχυρές και ταχυκίνητες δυνάμεις των γερμανικών τεθωρακισμένων, έπρεπε να διενεργούν κρούσεις και επιθέσεις στο πλευρό της αντίπαλης διάταξης, αντί του μετωπικού αγώνα που τελικά εκτέλεσαν. Ο Πρώσος πρόγονος των Γερμανών στρατηγών, είχε συμβουλέψει στα θεωρήματά του: «Ακόμα κι αν κάποιος είναι ισχυρός, πρέπει ωστόσο να επιλέγει μόνον ένα σημείο όπου θέλει να κατευθύνει το κυρίως πλήγμα του. Όπως στην άμυνα, επίσης και στην επίθεση, πρέπει κανείς να επιλέξει ως αντικείμενο της επίθεσής του εκείνον τον τομέα του εχθρικού στρατού, η ήττα του οποίου θα δώσει αποφασιστικά πλεονεκτήματα»⁸⁷.

Οι Γερμανοί έχοντας απέναντι και τους Σοβιετικούς, αντιμετώπιζαν πολλαπλά μέτωπα και το άθροισμα των αντιπάλων τους ήταν φανερά υπέρτερο. Η μοναδική τους πλέον επιλογή, ήταν να «αγοράσουν» χρόνο. Να περιμένουν την εξέλιξη στα υπόλοιπα

⁸⁶ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σελ 59

⁸⁷ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σελ 306

μέτωπα, διατηρώντας ισχυρές δυνάμεις, με τη λιγότερη δυνατή φθορά. Η διατήρηση της γραμμής του Μαρτίου, έπρεπε να αποτελέσει αντικειμενικό σκοπό, εκμεταλλευόμενοι δύο σημαντικούς παράγοντες, που ευνοούσαν τη διεξαγωγή άμυνας μακράς περιόδου.

Συγκεκριμένα, κατείχαν τις πλουτοπαραγωγικές περιοχές του αντιπάλου και επιπρόσθετα, αμύνονταν σε έδαφος, όπου η φύση του περιόριζε τη χρονική περίοδο διεξαγωγής επιθετικών επιχειρήσεων, με χρήση τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων δυνάμεων. *Ο Γκουντέρμαν ονόμασε την εναλλακτική πρόταση στάση αναμονής, ενώ ο Μάνσταϊν, στρατηγική αναδίπλωση. Αμφότερες απορρίφθηκαν από τον Χίτλερ.*

Οι Επιχειρήσεις στο Δυτικό Μέτωπο

Εισαγωγή

Η γερμανική εισβολή στη Ρωσία απαιτούσε τη χρήση μεγάλου αριθμού δυνάμεων, με συνέπεια η παρουσία των Γερμανών στη δυτική Ευρώπη να είναι αποδυναμωμένη. Οι Γερμανοί αξιωματικοί πίστευαν ότι οι Σύμμαχοι θα πραγμα-τοποιούσαν απόβαση σε ακτή του Ατλαντικού, υποχρεώνοντας ταυτόχρονα τους Γερμανούς, να αποσύρουν δυνάμεις από το Ανατολικό μέτωπο.

Οι εκτιμήσεις έγιναν βεβαιότητες, όταν ο βομβαρδισμός του Περλ Χάρμπορ, σηματοδότησε την εμπλοκή των ΗΠΑ στον πόλεμο. Ο Χίτλερ αποφασίζει την κατασκευή του Τείχους του Ατλαντικού και οι Γερμανοί ξεκινούν την άνοιξη του 1942 τη δημιουργία υπερκατασκευών οχυρώσεων, αρχικά κατά μήκος των γαλλικών ακτών που ήταν πλησιέστερα προς τη Βρετανία.

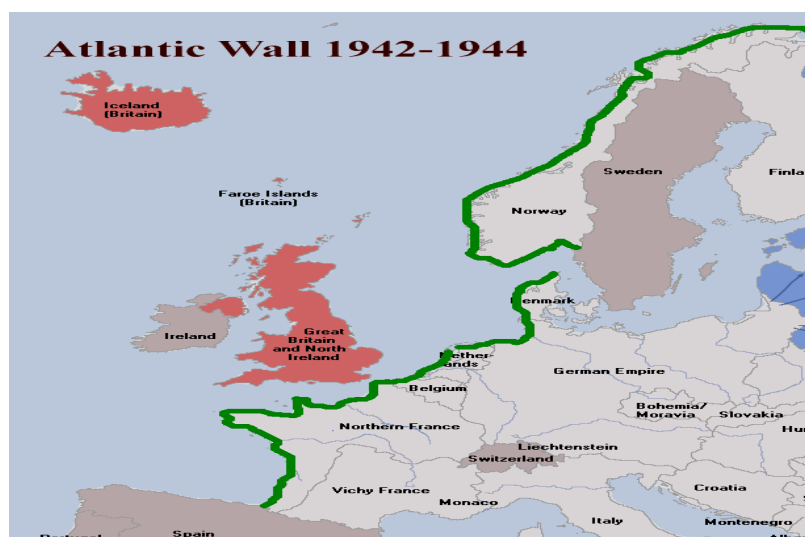
Ήταν φανερό ότι η γερμανική άμυνας στο Δυτικό Μέτωπο, είχε στατικό χαρακτήρα. Οι επιλογές της στρατηγικής άμυνας της Βόρειας Αφρικής και του Ανατολικού Μετώπου δεν μπορούσαν, στην προκειμένη περίπτωση να υιοθετηθούν. Ο λόγος ήταν προφανής. Όπως επισημάνθηκε τόσο στη θεωρητική ανάπτυξη της μεθόδου της στρατηγικής άμυνας, όσο και στις περιπτώσεις εφαρμογής της, βασική απαίτηση αποτελούν οι ισχυρές και ταχυκίνητες δυνάμεις, τις οποίες οι Γερμανοί δεν διέθεταν στη δυτική Ευρώπη.

Εκτός από το αριθμητικό μειονέκτημα, οι Γερμανοί γνώριζαν την αδυναμία τους σε ναυτικά πυρά και αεροπορική υποστήριξη. Είχαν λιγότερες δυνάμεις και ταυτόχρονα σημαντικούς περιορισμούς στην τακτική κίνηση τους, απέναντι στους Συμμάχους οι οποίοι διέθεταν την υπεροχή σε ναυτικό και αεροπορία. Οι ιωωνοί δεν ήταν ευνοϊκοί για τους Γερμανούς στη δυτική Ευρώπη. Τα μεγέθη άνισα και όπως έγραψε ο Σουν Τσου: «Οι ποσότητες απορρέουν από τη μέτρηση, οι αριθμοί από τις ποσότητες, οι συγκρίσεις από τους αριθμούς, και η νίκη από τις συγκρίσεις. Έτσι, στη ζυγαριά του πολέμου, το νικηφόρο στράτευμα ζυγίζει εκατό καντάρια. Το ηττημένο, ούτε καν έναν κόκκο σιταριού»⁸⁸.

⁸⁸ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 38

Η άμυνα στην ακτή

Το τείχος του Ατλαντικού. Το Τείχος του Ατλαντικού (εικ 15)⁸⁹ ήταν ένα σύστημα οχύρωσης των ακτών της δυτικής Ευρώπης, κατασκευασμένο από τους Γερμανούς μεταξύ 1942 και 1944 για την αναχαίτιση ενδεχόμενης επίθεσης των Συμμάχων στο εσωτερικό της Ευρώπης από τη Μεγάλη Βρετανία. Αρχικά η οχύρωση περιλάμβανε τα μεγάλα λιμάνια, ενώ στο τέλος του 1943 επεκτάθηκε και στην ακτογραμμή, καλύπτοντας νότια από τα σύνορα Γαλλίας-Ισπανίας, μέχρι τη Νορβηγία στα Βόρεια.

Εικ.15: Το τείχος του Ατλαντικού

Το τείχος παρότι αποτελούσε σημαντικό παράγοντα για τη γερμανική άμυνα, ήταν αδύνατο να ολοκληρωθεί. Έλειπαν τα εργατικά χέρια και τα απαραίτητα υλικά, ενώ οι Σύμμαχοι προκαλούσαν φθορές, μέσω αεροπορικών επιδρομών και ανορθόδοξων ενεργειών. Επιπλέον, η παντελής αδυναμία παραλλαγής των κατασκευών, είχε ως αποτέλεσμα οι Σύμμαχοι, με τα αναγνωριστικά αεροσκάφη τους, να γνωρίζουν με απόλυτη ακρίβεια τις θέσεις των γερμανικών οχυρωματικών έργων⁹⁰.

Ο Ρόμμελ στο τέλος του 1943 αναλαμβάνει την άμυνα της Νορμανδίας και την επίβλεψη του τείχους. Ο Γερμανός στρατάρχης αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα

⁸⁹ http://kiwichateau.com/battlefields/the_atlantic_wall

⁹⁰ Anthony Saunders, *Hitler's Atlantic Wall*, (Stroud, U.K.: Sutton Publishing, 2007), p. 11

και καταφεύγει στη φαντασία του. Κατασκευάζει εμπόδια από ξύλο και παλαιές σιδηροτροχιές και προσπαθεί ανεπιτυχώς να ναρκοθετήσει μεγάλες εκτάσεις. *Εξαντλεί τις δυνατότητες σε εργατικά χέρια και εμπλέκει στις κατασκευές ακόμα και τους στρατιώτες του πεζικού, με συνέπεια να μην εκτελούνται ασκήσεις και το αξιόμαχο να μειώνεται.*

Τελικά, παρά τις τεράστιες γερμανικές προσπάθειες, τα αποτελέσματα παραμένουν πενιχρά και οι οχυρώσεις, στις περισσότερες Μονάδες ανεπαρκείς. Οι Γερμανοί έχουν αντιληφθεί τη δυσχερή κατάστασή τους και θεωρούν ότι μια τεράστια οχυρωματική κατασκευή θα τους βοηθήσει στην ανατροπή των γεγονότων, Την απάντηση στις εκτιμήσεις τους, την έδωσε ο Κλαούζεβιτς. *«Ποτέ να μην εξαρτάσθε εντελώς από την δύναμη του εδάφους, συνεπώς ποτέ να μην αφήνεστε να δελεαστείτε για παθητική άμυνα από ένα ισχυρό έδαφος»*⁹¹.

Η απόβαση στη Νορμανδία. Ο Ρόμμελ σε αντίθεση με τον Διοικητή του Δυτικού Μετώπου, Στρατάρχη Γκερντ φον Ρούντστεντ, εκτιμούσε ότι οποιεσδήποτε μετακινήσεις προς τις γαλλικές ακτές θα ήταν αδύνατες εξαιτίας της κυριαρχίας της συμμαχικής αεροπορίας. Ο Γερμανός Στρατάρχης υποστήριζε *ότι οι δυνάμεις των αρμάτων θα πρέπει να σταθμεύσουν κοντά στις ακτές, για να έχουν τη δυνατότητα να επέμβουν έγκαιρα, πριν οι Σύμμαχοι κατορθώσουν να εγκαταστήσουν εκεί σταθερά προγεφυρώματα*⁹².

Αντιθέτως Ο Ρούντστεντ θεωρούσε ότι η συντριπτική δύναμη πυρός του ναυτικού και της αεροπορίας των Συμμάχων θα κατέστρεφε σταδιακά τα άρματα αν στάθμευαν κοντά στις ακτές. Υποστήριζε ότι οι γερμανικές δυνάμεις θα έπρεπε να παραμείνουν συγκεντρωμένα ως εφεδρεία στο εσωτερικό της Γαλλίας και να αντεπιτεθούν μαζικά, όταν οι Σύμμαχοι θα έχουν προχωρήσει πέρα από τις ακτές⁹³. Τελικά, Χίτλερ, προκειμένου να επιλύσει τη διαφορά, διαμόρφωσε μια ενδιάμεση δύσκαμπτη διάταξη, οι οποία δεν εξυπηρετούσε κανένα σκοπό (εικ 16)⁹⁴.

Από την αντίπαλη πλευρά, οι Σύμμαχοι σχεδίαζαν τον ελιγμό τους δίνοντας βαρύτητα στις επιχειρήσεις παραπλάνησης των Γερμανών, σε σχέση με την ακτή απόβασης. Δημιούργησαν μια ψεύτικη Ομάδα Στρατιών, στην περιοχή του Ντόβερ, ακριβώς απέναντι από τον υποτιθέμενο στόχο του Πα Ντε Καλαί. Κατασκεύασαν

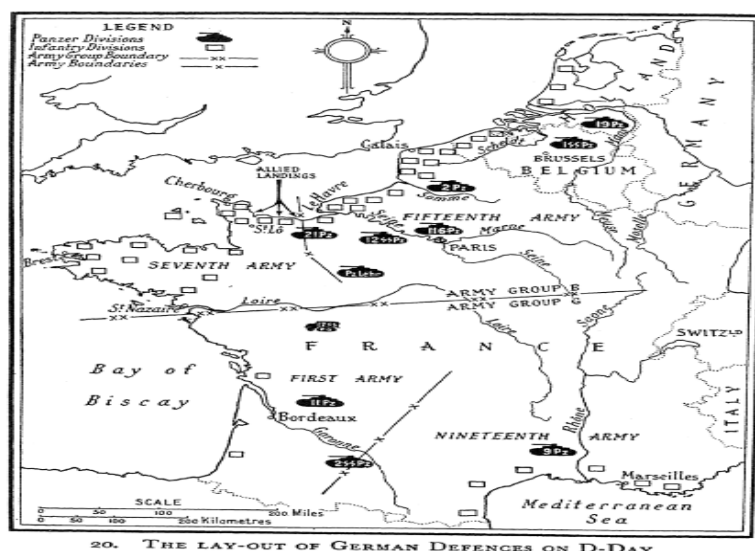
⁹¹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 57

⁹² B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953), p. 470

⁹³ Guenther Blumentritt, Von Rundstedt: The Soldier and the Man, (Watford, U.K.,: Odhams Press, 1952), p. 142

⁹⁴ B. H. Liddell Hart, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953), p. 471

στρατόπεδα από κοντραπλακέ και μουσαμά, τα οποία γέμισαν με πλαστικά ομοιώματα αρμάτων και οχημάτων, εκτελούσαν ναυτικές ασκήσεις, ενώ ένα δίκτυο ασύρματων σταθμών εξέπεμπε φανταστικές διαταγές προς τις φανταστικές μονάδες. Ως διοικητής της παραπλανητικής δύναμης, ορίστηκε ο Πάτον, ο οποίος ενίσχυε τη θέση του, με τη συχνή παρουσία του, σε δημόσιες συγκεντρώσεις.

Εικ.16: Η γερμανική διάταξη, Ιούνιος 1944

Οι γερμανική αεροπορία, ανήμπορη να εκτελέσει αποστολές αναγνώρισης, λόγω της αεροπορικής κυριαρχίας των Συμμάχων, αδυνατούσε να επισημάνει τις θέσεις προετοιμασίας των αντιπάλων τους. Οι Γερμανοί πίστευαν, ακόμη και μετά την 6η Ιουνίου (D Day), ότι το Πα Ντε Καλαί ήταν η πραγματική ακτή απόβασης και έτσι διατηρούσαν στη Νορμανδία σημαντικό μέρος, από τις λιγοστές εναπομένουσες ισχυρές τεθωρακισμένες μεραρχίες τους⁹⁵.

Η παραπλάνηση των Γερμανών, ως προς την ακτή απόβασης, καθόρισε την εξέλιξη και το αποτέλεσμα των επιχειρήσεων. Η, έτσι και αλλιώς περιορισμένη αμυντική ικανότητά τους, ουσιαστικά εκμηδενίστηκε, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολο να αποκρούσουν την εισβολή. Είναι ενδεικτικό ότι στις 6 Ιουνίου, μόνο μία τεθωρακισμένη μεραρχία που στάθμευε έξω από την Καν, ήταν σε θέση να αντεπιτεθεί άμεσα και αυτή χωρίς αξιοπιστία⁹⁶.

Το πρωί της 7ης Ιουνίου 1944, το προγεφύρωμα αποτελούνταν από τρεις χωριστούς τομείς, η απόβαση είχε πετύχει και ήταν πλέον ζήτημα εβδομάδων η

⁹⁵ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 470

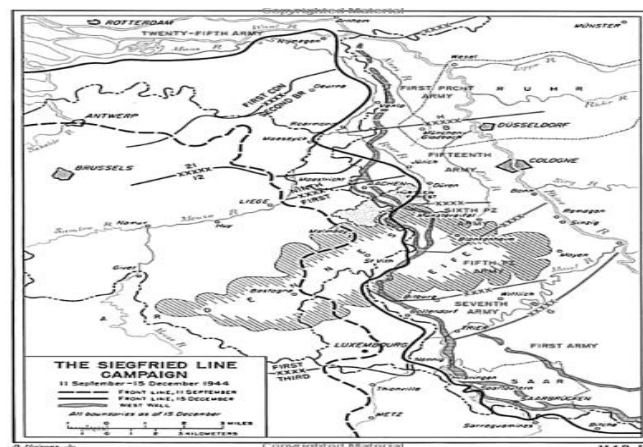
⁹⁶ Richard Hargreaves, *The Germans in Normandy*, (Barnsley UK, Pen & Sword Books, 2009), p. 124

εκδήλωση της τελικής επίθεσης προς το Παρίσι και το Βερολίνο. Οι Γερμανοί, το μόνο που κατάφεραν ήταν να συγκεντρώσουν τις διάσπαρτες δυνάμεις τους και να καθυστερήσουν τους Συμμάχους για δύο μήνες στην Καν. *Η ήττα τους στα πεδία των μαχών ήταν αναπόφευκτη, γιατί προηγουμένως είχαν ηττηθεί στα πεδία των πληροφοριών.* Υποβάθμισαν ή αγνόησαν την αδυναμία τους, να γνωρίζουν και να συλλέγουν πληροφορίες για τον αντίπαλο και τιμωρήθηκαν.

Ο Σουν Τσου, στα θεωρήματά του είχε γράψει: «Ο λόγος που ένας φωτισμένος ηγεμόνας κι ένας σοφός στρατηγός νικούν τον εχθρό, όπου κι αν τον συναντήσουν και τα επιτεύγματά τους ξεπερνούν εκείνα των συνηθισμένων ανθρώπων, είναι η εκ των προτέρων γνώση. *Αυτό που ονομάζουμε «εκ των προτέρων γνώση» δεν έχει σχέση ούτε με το πνεύμα, ούτε με τους θεούς, ούτε με προηγούμενη εμπειρία, ούτε με υπολογισμούς. Θα πρέπει να την αποκτήσουμε από ανθρώπους που γνωρίζουν καλά την κατάσταση του εχθρού»*⁹⁷.

Στρατηγική αντεπίθεση στις Αρδέννες

Η στατική άμυνα δεν ταιριάζει στους Γερμανούς. Το Σεπτέμβριο του 1944, οι Γερμανοί αμύνονται στην περίφημη γραμμή Ζίγκφριντ (εικ 17)⁹⁸. Η οχυρωματική γραμμή μήκους 630 χλμ, εκτείνονταν από την Ολλανδία έως το Λουξεμβούργο και αποτελούσε μία υπερκατασκευή, που αποτελούνταν από πολυάριθμα οχυρωματικά έργα. Η βασική διαφορά της συγκεκριμένης γραμμής με το τείχος του Ατλαντικού, αφορούσε στο γεγονός ότι ήταν ολοκληρωμένη, καθώς η κατασκευή της αποτελούσε μεγαλεπήβολο έργο του Χίτλερ, από το 1936 έως το 1940.

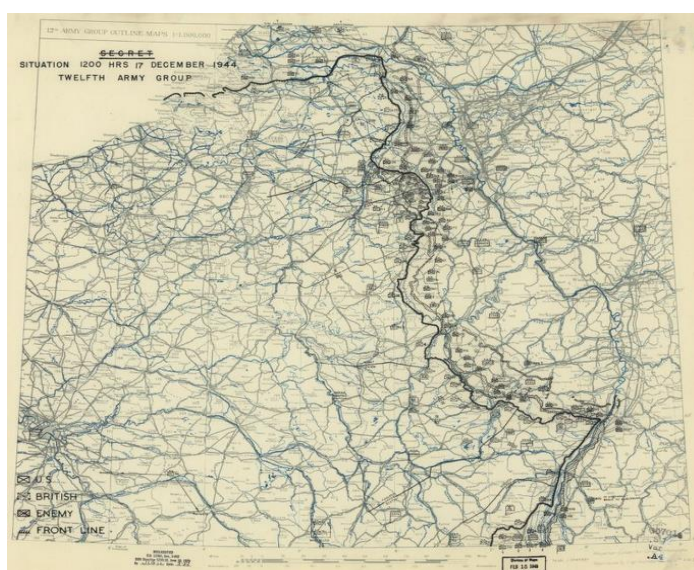
Εικ.17: Γραμμή Ζιγκφριντ, Σεπτέμβριος 1944

⁹⁷ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 103

⁹⁸ Charles MacDonald, *The Siegfried Line Campaign*, (Washington DC: US Army Historical Center, 1951), map IX

Ο Χίτλερ παρότι έχει συνειδητοποιήσει ότι η ήττα είναι θέμα χρόνου, δεν είναι διατεθειμένος να περιμένει απαθής την τελική έκβαση. Ο Γερμανός ηγέτης εφαρμόζει με ακρίβεια, τη στρατηγική σκέψη του Πρώσου προγόνου του, Καρλ φον Κλαούζεβιτς, ο οποίος έγραψε στα θεωρήματά του: «Έχοντας θέσει κανείς έναν υψηλό σκοπό στο αμυντικό του σχέδιο, πρέπει να επιδιώξει αυτόν τον σκοπό με την μέγιστη ενέργεια και την ανάλωση και των τελευταίων δυνάμεών του»⁹⁹. Ο διμέτωπος πόλεμος έχει πλέον στερήσει οριστικά κάθε πιθανότητα επιτυχίας για το Γ' Ράιχ, αφού οι γερμανικοί πόροι εξαντλούνται, τη στιγμή που η συμμαχική ενέργεια κορυφώνεται.

Θέτοντας στόχο την αποφυγή μιας ατιμωτικής ήττας, οι Γερμανοί κατάστρωσαν το σχέδιο επίθεσης στο Δυτικό Μέτωπο, πιστεύοντας ότι θα αναγκάσουν τους Συμμάχους σε συνθηκολόγηση. Ο Χίτλερ εκτιμούσε ότι μια αντεπίθεση στο Ανατολικό Μέτωπο, απέναντι στις 515 σοβιετικές μεραρχίες που κατευθύνονταν προς τα σύνορα της Γερμανίας, δεν μπορούσε να έχει καμία πιθανότητα επιτυχίας, ενώ μια νίκη στην Ιταλία δε θα είχε ιδιαίτερη σημασία στην έκβαση του πολέμου.

Εικ.18: Διάταξη αντιπάλων, Δεκέμβριος 1944

Η συμμαχική διάταξη (εικ 18)¹⁰⁰, έδινε στους Γερμανούς το παράθυρο ευκαιρίας για αντεπίθεση στην περιοχή των Αρδεννών, με στρατηγικό στόχο το Αντβερπ. Σχεδιάζαν να διεισδύσουν στο αδύνατο σημείο των αντίπαλων θέσεων, να διασπάσουν τοπικά το μέτωπο και στη συνέχεια να αποκόψουν τις εχθρικές δυνάμεις. Η μεγαλύτερη ελπίδα του Χίτλερ ήταν ότι, ενδεχόμενη ήττα των Συμμάχων θα δημιουργούσε ρήξη στις

⁹⁹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 276

¹⁰⁰ <https://www.loc.gov/resource/g5701s.ict21199/>

σχέσεις τους και διάσπαση της συμμαχία τους, οπότε η Γερμανία θα είχε να αντιμετωπίσει μόνο τους Σοβιετικούς¹⁰¹.

Η εμπλοκή των τελευταίων διαθέσιμων δυνάμεων. Ο τομέας των Αρδεννών ήταν λιγότερο επανδρωμένος και το κατείχαν Αμερικανοί, τους οποίους οι Γερμανοί θεωρούσαν κατώτερους από τους Βρετανούς. Επιπλέον, η απόσταση προς τον στρατηγικό στόχο δεν ήταν μεγάλη, ενώ η διαμόρφωση της περιοχής απαιτούσε τη χρήση σχετικά λίγων Μονάδων και προσφερόταν για την κάλυψη των προετοιμασιών. Στην τελευταία τους, απέλπιδα προσπάθεια επανάκτησης της στρατηγικής πρωτοβουλίας, οι Γερμανοί εφαρμόζουν το θεώρημα του Σουν Τσου: *«Κινήσου στο άδειο, εισχώρησε στο κενό, παράκαμψε περιοχές που ο εχθρός υπερασπίζεται και χτύπησε τον εκεί που δεν το περιμένει»*¹⁰².

Στις 15 Δεκεμβρίου 1944, οι Γερμανοί ξεκινούν την επίθεση. Οι Αμερικανοί αν και αρχικά αιφνιδιαζονται, αντιδρούν αποφασιστικά και αποτελεσματικά, απότρέποντας την επίτευξη των γερμανικών στόχων για γρήγορη διάσπαση των συμμαχικών θέσεων. Τέσσερις ημέρες αργότερα, πραγματοποιείται σύσκεψη της αμερικανικής ηγεσίας. Αντικρίζοντας πρόσωπα σκυθρωπά και προβληματισμένα, ο *Αϊζενχάουερ* δηλώνει ότι η επίθεση θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια ευκαιρία για την καταστροφή των δυνάμεων του εχθρού. Ο Αμερικανός στρατηγός γνωρίζει ότι ο Χίτλερ παίζει το τελευταίο του χαρτί, εξαντλώντας κάθε διαθέσιμό πόρο.

Οι Σύμμαχοι αντιδρούν και χάρη στην αφθονία των μεταφορικών μέσων, ενισχύονται πολύ γρηγορότερα από το αναμενόμενο. 300.000 Αμερικανοί βρέθηκαν στο μέτωπο την πρώτη εβδομάδα των επιχειρήσεων, ισχυροποιώντας τους αμυνόμενους, ο οποίοι επιτυγχάνουν να σταματήσουν τη γερμανική επίθεση. Πλέον, οι Σύμμαχοι ανακτούν την πρωτοβουλία και αντεπιτίθενται.

Είναι χαρακτηριστικό της κατάστασης στην οποία περιέρχονται οι Γερμανοί, το μήνυμα που στέλνει στις 23 Δεκεμβρίου, ο Διοικητής του γερμανικού συγκροτήματος μάχης Πάιπερ στους προϊσταμένους του: «Θέση επιδεινώνεται δραματικά. Πενιχρά αποθέματα πυρομαχικών πεζικού. Αναγκασμένος να συμπτυχθώ. Αυτή είναι η τελευταία ευκαιρία για υποχώρηση». Η απάντηση ήταν αρνητική και τελικά, οι

¹⁰¹ David Irving, *Ρόμελ*, [μτφ: Αριστείδης Π Προκοπίου, Γιάννης Καστανάρας] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2005), σ. 423.

¹⁰² Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 45

Γερμανοί συντρίβονται, μένουν χωρίς καύσιμα και υποχωρούν πεζοί, κρυμμένοι στα δάση προκειμένου ν' αποφύγουν τα αμερικανικά αεροσκάφη¹⁰³.

Υποχώρηση και κατάρρευση. Στις 7 Ιανουαρίου 1945, ο Χίτλερ αποσύρει από το μέτωπο τις γερμανικές δυνάμεις και διακόπτει κάθε επιθετική πρωτοβουλία. Το μεγαλύτερο μέρος των Γερμανών υποχωρεί συντεταγμένα, όμως η έλλειψη καυσίμων τους αναγκάζει να εγκαταλείψουν σημαντικό αριθμό τεθωρακισμένων, πυροβόλων και οχημάτων τους. Η αντεπίθεση των Αρδεννών είχε φτάσει στο τέλος της και στις 28 Ιανουαρίου οι Γερμανοί βρίσκονταν πάλι στο σημείο από όπου είχαν ξεκινήσει.

Η γερμανική προσπάθεια ανάκτησης πρωτοβουλίας δεν είχε εξ αρχής ευνοϊκές συνθήκες επιτυχίας. Παράλληλα, η έλλειψη πόρων, δεν επέτρεπε τη διατήρηση προωθημένων αμυντικών θέσεων, καθιστώντας την υποχώρηση ως μοναδική επιλογή. Ο Κλαούζεβιτς έγραψε στα θεωρήματά του: «Ο αμυντικός πόλεμος δεν συνίσταται σε μια άσκοπη αναμονή των γεγονότων. Πρέπει να περιμένει κανείς μόνον όταν έχει ορατά και αποφασιστικά οφέλη. Κάθε ηρεμία πριν από την θύελλα, η οποία προηγείται των βαρέων πληγμάτων, για τα οποία ο επιτιθέμενος συλλέγει νέες δυνάμεις, είναι εξαιρετικά επικίνδυνη για τον αμυνόμενο»¹⁰⁴.

Ο επίλογος της γερμανικής άμυνας στο Δυτικό Μέτωπο, γράφεται στις 7 Μαρτίου 1945, όταν οι Αμερικανοί περνούν το Ρήνο. Οι Γερμανοί έχουν αποδιοργανωθεί. Οι Σύμμαχοι προελαύνουν από δυτικά και οι Ρώσοι επιτίθενται από ανατολικά για την κατάκτηση του Βερολίνου. Πλέον, *οποιαδήποτε αμυντική ενέργεια των Γερμανών, δεν αντέχει τακτικής ανάλυσης, καθώς βασίζεται αποκλειστικά στον ηρωισμό και την πρωτοβουλία των ανίσχυρων υπολειμμάτων, του πάλαι ποτέ κραταιού γερμανικού στρατού.*

Συμπεράσματα

Τα λάθη των Γερμανών. Οι Γερμανοί δεν μπορούσαν να διεξάγουν στρατηγική άμυνα στη Δύση. Ήταν προφανές ότι, ανεξάρτητα από την απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας, το αριθμητικό μειονέκτημα αποτελούσε αποτρεπτικό παράγοντα για τη μετάβαση στην επίθεση και την ανάκτηση της πρωτοβουλίας. Παρά ταύτα, ενώ κατασκεύασαν οχυρωματικές υπερκατασκευές, απέναντι στους πολυάριθμους Συμ-

¹⁰³ David Irving, *Ο Πόλεμος του Χίτλερ*, [μτφ. Δ. Π. Κωστελένως] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2003), σ. 440

¹⁰⁴ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, *Περί Πολέμου*, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 302

μάχους, υπερτίμησαν τις δυνατότητές τους και σπατάλησαν τις διαθέσιμες δυνάμεις τους σε απέλπιδες αντεπιθέσεις.

Αρχικά, επικεντρώθηκαν στην κατασκευή του τείχους του Ατλαντικού, υποβαθμίζοντας την επιχειρησιακή εκπαίδευση, υποτιμώντας ταυτόχρονα τους Συμμάχους. Επηρεασμένοι από τις επιτυχημένες αντεπιθέσεις στη Βόρεια Αφρική, εκτίμησαν ότι, μπορούσαν με την ίδια τακτική να αντιμετωπίσουν τους αντιπάλους τους και στη Δυτική Ευρώπη. Δεν συνειδητοποίησαν ότι ο πόλεμος στην ακτή του Ατλαντικού είχε άλλη μορφή. Δεν ήταν δηλαδή, όπως είπε ο Ρόμμελ για τις μάχες στην Κυρηναϊκή, «ένas υποτικός πόλεμος»¹⁰⁵. *Οι Σύμμαχοι στην Ευρώπη, ήθελαν να κατακτήσουν έδαφος και να συντρίψουν οριστικά τον εχθρό.*

Οι Γερμανοί, δεν διέθεταν τις απαιτούμενες δυνάμεις για να επιτηρούν αποτελεσματικά όλο το μήκος της ακτογραμμής, ανεξάρτητα από το βαθμό οχύρωσης της. *Παραβίασαν τη βασική αρχή της οχυρωματικής τέχνης που αναφέρει ότι το κώλυμα που δεν υποστηρίζεται με πυρά, δεν αποτελεί κώλυμα, με αποτέλεσμα να παραπλανηθούν από τους Συμμάχους, αδυνατώντας στη συνέχεια να εξαλείψουν τα αντίπαλα προγεφυρώματα.*

Στη συνέχεια, η γραμμή Ζίγκφριντ αν και αποτελούσε μια εξαιρετικά ισχυρή γραμμή άμυνας, δεν στάθηκε ικανή να αποτρέψει τους Γερμανούς από τη νοοτροπία της άκρατης επιθετικότητας. Ο στρατηγικός στόχος της επίθεσης στις Αρδέννες ήταν μια υπερβολικά παράτολμη επιλογή. Ο Χίτλερ έκανε σημαντικό λάθος, θεωρώντας ότι οι αδύναμες γερμανικές δυνάμεις διατηρούσαν ακόμα ικανοποιητική ισχύ για να επιτεθούν στα αμερικανικά τμήματα. Δεν εκτίμησε ότι, η τακτική υποστήριξη και ο συνεχής εφοδιασμός των Μονάδων στο μέτωπο ήταν αδύνατος λόγω έλλειψης μεταφορικών μέσων, κακής κατάστασης του οδικού δικτύου και κυριότερα, λόγω της αεροπορικής κυριαρχίας των Συμμάχων.

Οι Γερμανοί δεν διέθεταν τα απαραίτητα μέσα για να φέρουν σε πέρας την επιχείρηση, σε αντίθεση με τους Συμμάχους που τα διέθεταν όλα σε αφθονία. Επιπλέον, μία ακόμη θεμελιώδης λανθασμένη εκτίμηση του Χίτλερ, ήταν ότι οι Αμερικανοί διοικητές, για πολιτικούς λόγους, δεν θα έκαναν καμία σημαντική μετακίνηση στρατευμάτων, εάν σε αυτά περιλαμβάνονταν και Βρετανοί, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με την πολιτική ηγεσία των Συμμάχων¹⁰⁶.

¹⁰⁵ B. H. Liddell Hart, *The Rommel Papers*, (USA: Library of Congress, 1953), p. 421

¹⁰⁶ David Irving, *Ο Πόλεμος του Χίτλερ*, [μτφ. Δ. Π. Κωστελένος] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2003), σ. 462

Ο Σουν Τσου έγραψε στο περίφημο κείμενό του: «Εάν οι εκτιμήσεις που έχουν γίνει, πριν από την έναρξη των εχθροπραξιών, προβλέπουν νίκη, αυτό οφείλεται στο ότι οι υπολογισμοί δείχνουν πως η δύναμη κάποιου είναι ανώτερη από εκείνη του εχθρού του. Εάν προβλέπουν ήττα, αυτό οφείλεται στο ότι οι υπολογισμοί δείχνουν πως ο πρώτος είναι κατώτερος. Με πολλούς υπολογισμούς, μπορεί κανείς να νικήσει. Με λίγους, δεν μπορεί. Πόσο λιγότερες πιθανότητες να νικήσει έχει εκείνος που δεν κάνει καθόλου υπολογισμούς!»¹⁰⁷. Ο Χίτλερ είτε δεν έκανε αρκετούς υπολογισμούς, είτε η από παρόρμησή έκανε λανθασμένους.

Μεταχρονολογημένη εναλλακτική πρόταση. Η υποστήριξη δύο μετώπων, ειδικά με τα διαθέσιμα μέσα του 1944, ήταν μαθηματικά αδύνατη. Παράλληλα, αποτελεί οξύμωρο, σε μια στρατιωτική ανάλυση, όπως η παρούσα εργασία, να προτείνεται ως εναλλακτική πρόταση η αποφυγή του πολέμου. *Στην πραγματικότητα όμως, το δίλλημα επικεντρώνεται σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα: Συνθηκολόγηση ή ηρωικός θάνατος.*

Η προφανής στρατιωτικής δεοντολογίας απάντηση επιλέγει το δεύτερο, όμως στην περίπτωση της Γερμανίας οι συνθήκες επέβαλλαν το πρώτο. Πέραν από τη στρατιωτική μηχανή, υπήρχαν ο άμαχος πληθυσμός, οι υποδομές και η διαχείριση της επερχόμενης ήττας με τις λιγότερες συνέπειες. *Η συνέχιση του αγώνα ήταν απλά αυτοκτονία, προκαλώντας τη μεγιστοποίηση των απωλειών, τη γιγάντωση της καταστροφής και την ενίσχυση της εκδικητικότητας των αντιπάλων.* Ο Σουν Τσου έγραψε ότι: «Ο λόγος που ένα στράτευμα επιδίδεται στη σφαγή των αντιπάλων είναι η οργή»¹⁰⁸.

«Ο αγώνας μεταξύ των ανθρώπων συνίσταται στην πραγματικότητα από δυο διαφορετικά στοιχεία: το εχθρικό συναίσθημα και την εχθρική πρόθεση. Απ' αυτά τα δυο στοιχεία επιλέξαμε το τελευταίο ως καθοριστικό σημείο του προσδιορισμού μας γιατί είναι το γενικό. *Κανείς δεν μπορεί να σκεφθεί το αγριότατο και οριακά ενστικτώδες πάθος του μίσους, δίχως εχθρική πρόθεση, αντιθέτως υπάρχουν πολλές εχθρικές προθέσεις οι οποίες δεν συνοδεύονται από απόλυτως καμία ή τουλάχιστον από καμία κυρίαρχη εχθρότητα του συναισθήματος*»¹⁰⁹.

Όταν οι Σύμμαχοι εδραίωσαν τα προγεφυρώματά τους στην ευρωπαϊκή ακτή, ο έμπειρος Διοικητής του Δυτικού Μετώπου, Στρατάρχης Γκερντ φον Ρούντστεντ, προσπάθησε να πείσει τον Χίτλερ να διαπραγματευθεί ειρήνη με τους Συμμάχους,

¹⁰⁷ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 23

¹⁰⁸ Ο.π., σ. 27

¹⁰⁹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 36

γνωρίζοντας πόσο εύθραυστη και με ανεπαρκείς δυνάμεις ήταν η γερμανική άμυνα. Σε τηλεφωνική επικοινωνία με το αρχηγείο στο Βερολίνο και στο ερώτημα του Βίλχελμ Κάιτελ «Τι πρέπει να γίνει, κατά τη γνώμη σας, κ. Στρατάρχα;», απάντησε με τη φράση «*Κάντε ειρήνη, ηλίθιοι! Τι άλλο σας μένει να κάνετε τώρα;*»¹¹⁰. Ο Χίτλερ «απάντησε» αποστρατεύοντάς τον.

Η μελέτη για την ενδεχόμενη υιοθέτηση, εκ μέρους των Γερμανών, ενός διαφορετικού τρόπου άμυνας, χαρακτηρίζεται από ματαιότητα. Αν παρόλα ταύτα θελήσουμε να προσδώσουμε χαρακτήρα στρατιωτικής τακτικής, στην απάντηση της διαφορετικής πρότασης του γερμανικού ελιγμού, αρκεί να δανειστούμε την άποψη των ίδιων των Γερμανών στρατηγών. *Οι Γιοντλ και Κάιτελ έδωσαν μια κοινή απάντηση, λίγο πριν από την εκτέλεσή τους: «Το εάν θα ήταν καλύτερο να έχουμε διαθέσει τις εφεδρείες μας στην Ανατολή παρά στη Δύση, το αφήνουμε στην κρίση της ιστορίας»*¹¹¹.

¹¹⁰ Guenther Blumentritt, Von Runndstedt: The Soldier and the Man, (Watford, U.K.,: Odhams Press, 1952), p. 222

¹¹¹ David Irving, Ο Πόλεμος του Χίτλερ, [μτφ. Δ. Π. Κωστελένως] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2003), σ. 490

Εφαρμογή Στρατηγικής Άμυνας στα Ελληνικά Δεδομένα

Εισαγωγή

Η επιλογή της γραμμής άμυνας είναι μια εξαιρετικά δύσκολη και κρίσιμη απόφαση, ειδικά όταν αφορά στην εκκένωση εθνικού εδάφους, προκειμένου η μάχη να διεξαχθεί σε ισχυρότερη και οικονομικότερη τοποθεσία. Τα ιστορικά παραδείγματα των επιχειρήσεων που αναλύθηκαν προηγουμένως, παρουσίαζαν το εξής χαρακτη-ριστικό: Οι Γερμανοί ή οι Σύμμαχοι στη Β. Αφρική, είχαν την επιλογή της παραχώ-ρησης κατακτημένου εδάφους, προκειμένου να οδηγήσουν τον εχθρό σε χώρους καταστροφής και στη συνέχεια να αντεπιτεθούν.

Αντιθέτως, αποτελεί αντικείμενο αναζήτησης αν η παραχώρηση ελληνικού εθνικού εδάφους για τακτικούς λόγους, θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες διεξα-γωγής άμυνας ή θα προκαλέσει δεδομένα που, για ηθικούς κυρίως λόγους, θα αποδυνα-μώσουν τη θέληση για αγώνα. Θεωρώντας ως χώρο διεξαγωγής χειρσαίας άμυνας, για τα ελληνικά δεδομένα, την περιοχή της Θράκης, το συγκεκριμένο ερώτημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Σε κάθε περίπτωση, παρατηρούμε ότι στις απαιτούμενες συνθήκες διεξαγωγής της τέχνης της στρατηγικής άμυνας, εκτός από τις ταχυσκίνητες, ευέλικτες και ισχυρές δυνά-μεις, προστίθεται και ο παράγοντας της εθνικής βούλησης, αναβαθμίζοντας τη στρατη-γική απόφαση σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής. Στην προσπάθεια διερεύνησης του κρίσιμου ερωτήματος, ιδιαίτερα χρήσιμο παράδειγμα θα αποτελέσει το ιστορικό δεδομένο του ΕλληνοΙταλικού πολέμου το 1940.

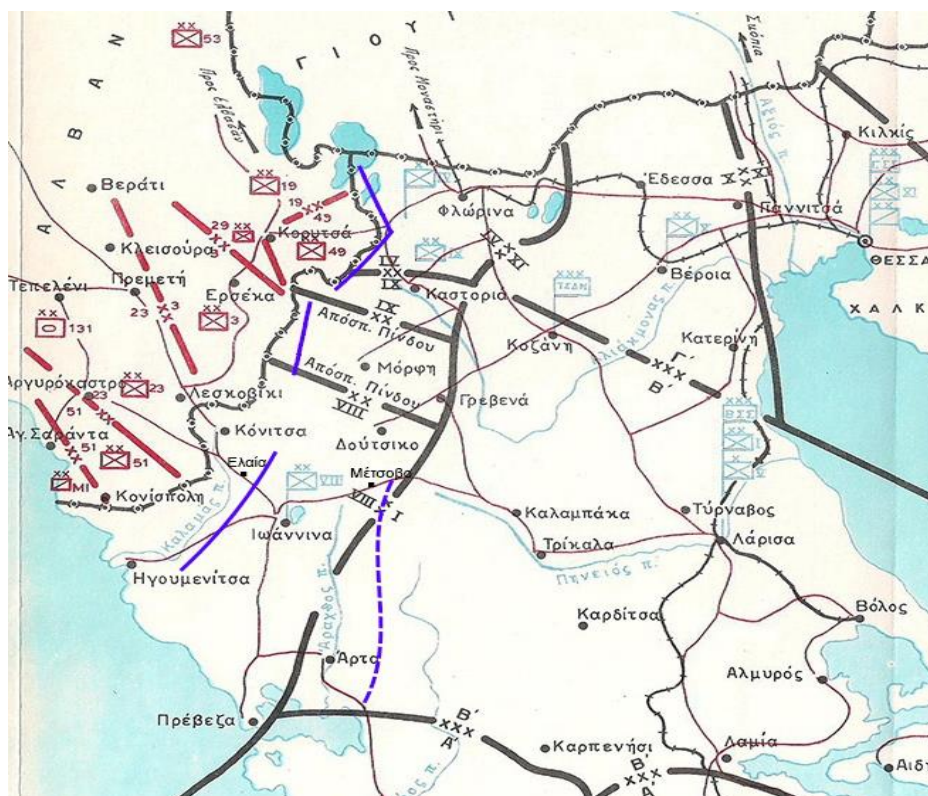
ΕλληνοΙταλικός πόλεμος

Το 1940 το ελληνικό σχέδιο, προέβλεπε την παραχώρηση εθνικού εδάφους στην Ήπειρο, προκειμένου να δοθεί ο αμυντικός αγώνας στην οικονομική και ισχυρότερη τοποθεσία «Ελαία-Καλαμάς». Εκείνη την περίοδο, στην περιοχή της Ηπείρου, η μοναδική μεγάλη Μονάδα ήταν η VIII Μεραρχία Πεζικού με διοικητή τον Υποστράτηγο Χαράλαμπο Κατσιμήτρο.

Η ηγεσία του Αρχιστράτηγου Παπάγου, σχεδίασε τον ελιγμό, παραχωρώντας στο Μέραρχο της VIII Μεραρχίας την πρωτοβουλία, να επιλέξει αν θα δώσει την αμυντική μάχη στην τοποθεσία «Ελαία-Καλαμάς», ή στην ακόμη οικονομικότερη και ισχυρό-

τερη τοποθεσία του ποταμού Αράχθου¹¹². Ταυτόχρονα, του έθεσε τον στρατηγικό στόχο που προέβλεπε την ισχυρή κάλυψη του Τμήματος Θεάτρου Επιχειρήσεων της Δυτικής Μακεδονίας και των οδεύσεων που οδηγούν από την Ήπειρο στη Θεσσαλία και την Αιτωλοακαρνανία (εικ 18)¹¹³. Ο ελληνικός στρατηγικός σχεδιασμός, αναγνώρισε την απαίτηση παροχής ελευθερίας ενεργειών στον Επιχειρησιακό Διοικητή. Δηλαδή, ο Αρχιστράτηγος Παπάγος, παραχώρησε εξουσία στον Κατσιμήτρο, αυτό που ο Χίτλερ, στρατηγικά λανθασμένα, δεν παραχωρούσε στον Μάνσταϊν στην Ουκρανία το 1943.

Η ελληνική αρχιστρατηγία εφάρμοσε το περίφημο θεώρημα του Σουν Τσου: «Έχοντας υιοθετήσει τη στρατηγική μου, ο Στρατηγός οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις, που θα συμβάλλουν στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που αυτή προσφέρει. Λέγοντας «προϋποθέσεις» εννοώ ότι θα πρέπει να ενεργήσει σύμφωνα με το τι είναι επωφελές κι έτσι να ελέγξει την ισορροπία της όλης επιχείρησης»¹¹⁴.

Εικ.19: Διάταξη αντιπάλων, Οκτώβριος 1940

¹¹² Χαράλαμπος Κατσιμήτρος Αντιστράτηγος ε.α., *Η Ήπειρος προμαχούσα*, (Αθήνα: ΓΕΣ, 2012), σ. 39

¹¹³ Γεώργιος Τουρκαντώνης Υπτος ε.α., Δημήτριος Αδάμος Υπτος ε.α., Αθανάσιος Παπαδημητρίου Ταξχος ε.α., Κωνσταντίνος Πολυζώης Σχης ε.α., *Επίτομη Ιστορία Ελληνοϊταλικού και ΕλληνοΓερμανικού Πολέμου 1940-1941*, (Αθήνα: ΓΕΣ, 1985), σ. 66

¹¹⁴ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 21

Επιχειρώντας να οριοθετήσουμε τις αρχές της στρατηγικής άμυνας στον ελληνικό ελιγμό, παρατηρούμε, σε πρώτη ανάγνωση, ότι δεν προκύπτουν οι προϋποθέσεις των ισχυρών, ευέλικτων και ταχυσκίνητων δυνάμεων. Πράγματι, οι Ιταλοί είναι ισχυρότεροι και διαθέτουν περισσότερα τεθωρακισμένα και αεροπορία, όμως αυτά δεν αποτελούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τους καθοριστικούς παράγοντες.

Το θέατρο επιχειρήσεων της Πίνδου είναι έντονα ορεινό και δύσβατο. Σε αντίθεση με τις αχανείς εκτάσεις στις ερήμους της Β. Αφρικής και των πεδιάδων της Δυτικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου οι ισχυρές δυνάμεις τεθωρακισμένων κυριαρχούν, στην Πίνδο οι δυνάμεις που είναι κατάλληλες για ορεινό αγώνα πλεονεκτούν. Οι ελληνικές δυνάμεις έχοντας Μεραρχίες με 30% περισσότερο πεζικό (τρία Συντάγματα έναντι δύο ιταλικών) και ελαφρώς περισσότερο πυροβολικό και τουφέκια¹¹⁵, είναι περισσότερο ευέλικτες και ταχυσκίνητες από τις ιταλικές Μεραρχίες, εξισορροπώντας την έλλειψη τεθωρακισμένων και την υπεροχή της ιταλικής αεροπορίας.

Τελικά, η ιταλική επίθεση ανακόπτεται και οι ελληνικές δυνάμεις κερδίζουν τον απαραίτητο χρόνο για να ενισχυθούν, ολοκληρώνοντας την επιστράτευση και τις τακτικές μετακινήσεις από τη Δυτική Μακεδονία. Η διεξαγωγή με επιτυχία του επιβραδυντικού αγώνα από τα σύνορα μέχρι τη τελική τοποθεσία άμυνας και η επιτυχής ολοκλήρωση της στρατηγικής συγκέντρωσης του Ελληνικού Στρατού στους προβλεπόμενους χώρους, αποτέλεσαν τους παράγοντες που συνετέλεσαν στη μετάβαση από την άμυνα στην επίθεση¹¹⁶.

Στις 14 Νοεμβρίου, ξεκινά η ελληνική αντεπίθεση. Πλέον οι Έλληνες ανακτούν την πρωτοβουλία, απωθούν τους Ιταλούς και μεταφέρουν τον αγώνα εκτός των ελληνικών συνόρων. *Οι αμυντικές επιχειρήσεις μετατρέπονται σε επιθετικές, ολοκληρώνοντας την ελληνική διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας, η οποία εξελίχθηκε σε ορεινό έδαφος και διέφερε, σε ότι αφορά στο είδος των δυνάμεων, σε σχέση με την αντίστοιχη στις πεδιάδες.*

.Ο ελληνικός ελιγμός περιγράφεται από τον Κλαούζεβιτς ως εξής: «Όλα τα εδαφικά εμπόδια είναι χρήσιμα, μόνο για μια μερική άμυνα, ώστε να μπορούμε να εγείρουμε μια σχετικά ισχυρή αντίσταση με λίγα στρατεύματα και να κερδίσουμε

¹¹⁵ Hal Buell, World War II Album & Chronicle, (Charlotte, N. Carolina: Baker & Taylor, 2015), p. 37

¹¹⁶ Γεώργιος Τουρκαντώνης Υπτος ε.α., Δημήτριος Αδάμος Υπτος ε.α., Αθανάσιος Παπαδημητρίου Ταξχος ε.α., Κωνσταντίνος Πολυζώης Σχης ε.α., Επίτομη Ιστορία Ελληνοϊταλικού και ΕλληνοΓερμανικού Πολέμου 1940-1941, (Αθήνα: ΓΕΣ, 1985), σ. 66

χρόνο για την επίθεση, μέσω της οποίας αναζητεί κανείς να κερδίσει την πραγματική νίκη σε άλλα σημεία»¹¹⁷.

Στρατηγική Άμυνα στον Έβρο

Στη διαταγή που ο Κατσιμήτρος έλαβε από τον Παπάγο, συμπεριλαμβανόταν και η εξής φράση: «Η απώλεια του εθνικού εδάφους δεν θα είχε τόση σημασία, όση θα είχε η αποκοπή δυνάμεων Ηπείρου και Δ. Μακεδονίας από των προς Θεσσαλία και Αιτωλο-ακαρνανία συγκοινωνιών»¹¹⁸. *Είναι προφανές ότι, σήμερα, η συγκεκριμένη φράση δεν μπορεί να αναγραφεί σε κανένα στρατιωτικό έγγραφο, που αφορά σε επιχειρησιακό σχέδιο για τον Έβρο ή τη Θράκη γενικότερα.*

Για πολιτικούς και στρατιωτικούς λόγους, δεν μπορούμε να ενεργήσουμε κατ' ανάλογο τρόπο με αυτό του Οκτωβρίου του 1940. Αν και η αμυντική τοποθεσία που στοιχίζεται στην οροσειρά δυτικά του Έβρου, είναι οικονομικότερη και ισχυρότερη από την τοποθεσία του ποταμού, εγγυώμενη παράλληλα τη διεξαγωγή της άμυνας με καλύτερους όρους, οι σημερινές συνθήκες δεν επιτρέπουν την «παραχώρηση» εθνικού εδάφους στη Θράκη.

Στο νομό Έβρου ζουν περίπου 150.000 κάτοικοι, στη συντριπτική πλειοψηφία τους χριστιανοί, οι οποίοι αποτελούν ένα πληθυσμιακό διαχωριστικό ανάμεσα στην Τουρκία και στο μουσουλμανικό στοιχείο της Κομοτηνής και της Ξάνθης. *Συνεπώς, η εκκένωση του Έβρου, θα ενώσει γεωγραφικά τους μουσουλμάνους της Θράκης με τις τουρκικές γραμμές, με αποτελέσματα τα οποία δεν είναι στο σύνολό τους προβλέψιμα.*

Επιπλέον, σημαντική παράμετρο αποτελεί και το ιστορικό υπόβαθρο. *Μεγάλος αριθμός των κατοίκων του Έβρου, είναι πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη, την οποία αναγκάστηκαν να εκκενώσουν μετά την Σύμφωνία των Μουδανιών το 1922. Πως λοιπόν θα ζητηθεί από τους απογόνους τους να εγκαταλείψουν πάλι τις εστίες τους, έστω προσωρινά, για τακτικούς λόγους και ταυτόχρονα να απαιτούμε τη διατήρηση του ηθικού και της μαχητικότητάς τους;*

Εκτός από πολιτικούς λόγους, υπάρχουν και σημαντικοί στρατιωτικοί παράγοντες οι οποίοι δεν ευνοούν την τακτική μετακίνηση της γραμμής άμυνας δυτικότερα, προκειμένου να εφελκώσουμε τον εχθρό, διεξάγοντας στρατηγική άμυνα. Η μάζα του Ελληνικού Στρατού, δεν βρίσκεται πλέον στη Μακεδονία και νοτιότερα

¹¹⁷ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 120

¹¹⁸ Χαράλαμπος Κατσιμήτρος Αντιστράτηγος ε.α., Η Ήπειρος προμαχούσα, (Αθήνα: ΓΕΣ, 2012), σ.

όπως το 1940, αλλά στη Θράκη, κατά συνέπεια, δεν απαιτείται να κερδηθεί χρόνος για να ολοκληρωθεί η στρατηγική του συγκέντρωσης.

Η τοποθεσία του Έβρου αν και αντιστοίχιση, είναι αρκετά ισχυρή λόγω του ποταμού, ο οποίος αποτελεί ένα σημαντικό κώλυμα μεγάλης στρατιωτικής αξίας. Το κώλυμα ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο με την κατασκευή της αντιαρματικής τάφρου, η οποία ουσιαστικά αποτελεί ένα τεχνητό υδάτινο κώλυμα, δίπλα στο φυσικό ποτάμι. *Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τα οχυρωματικά έργα, καθιστούν την τοποθεσία αμυντικά ισχυρή, ευνοώντας τη διεξαγωγή στατικής άμυνας, συγκριτικά με εκείνη της στρατηγικής.*

Συμπεράσματα

Το 1940, ο ελληνικός ελιγμός, παραχώρησε ένα σημαντικό τμήμα της Ηπείρου, προκειμένου να κερδίσει χρόνο για τη στρατηγική συγκέντρωση, να παρασύρει τον εχθρό σε ισχυρότερη τοποθεσία και στη συνέχεια να αντεπιτεθεί. Η φύση του εδάφους σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, καθιστούσαν τις ελληνικές δυνάμεις περισσότερο ευέλικτες και ταχυσκίνητες σε σχέση με τους Ιταλούς. Όταν ολοκληρώθηκε η επιστράτευση, οι Έλληνες ήταν πλέον και ισχυροί, οπότε είχαν δημιουργηθεί οι ευνοϊκές προϋποθέσεις για τη μετάβαση από την άμυνα στην επίθεση.

Στην Ήπειρο εφαρμόστηκε με άριστο τρόπο η τέχνη της στρατηγικής άμυνας. Η ηγεσία έθεσε το στρατηγικό αντικειμενικό σκοπό και παραχώρησε την ελευθερία ενεργειών στον Επιχειρησιακό Διοικητή, για την επίτευξή του. Η τακτική των Ελλήνων στον ΕλληνοΙταλικό πόλεμο, συνοψίζεται με τον πλέον ουσιαστικό τρόπο στο εξής θεώρημα του Σουν Τσου: «Ο ικανός, λοιπόν, Διοικητής καταλαμβάνει μια θέση, στην οποία δεν μπορεί να ηττηθεί και δεν αφήνει καμιά ευκαιρία ανεκμετάλλευτη»¹¹⁹.

Στον Έβρο τα δεδομένα είναι διαφορετικά. Στην περιοχή μπορεί να διεξαχθεί μόνο στατική άμυνα. Αυτό είναι πέρα κάθε αμφισβήτησης, αφού κάθε ιδέα προσχεδιασμένης παραχώρησης εθνικού εδάφους και τακτικής κίνησης σε δυτικότερη τοποθεσία, για τη διεξαγωγή στρατηγικής άμυνας, εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους και έχει σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο απρόβλεπτες συνέπειες. Είναι προφανές ότι, η σχεδίαση του ελιγμού στη Θράκη επιβάλλει τον όγκο των δυνάμεων να αναπτύσσεται στις εμπρός αμυντικές τοποθεσίες και μέρος της αμυνόμενης δύναμης να τηρείται σε εφεδρεία.¹²⁰

¹¹⁹ Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 26

¹²⁰ Γενικό Επιτελείο Στρατού, *Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις»*, (Αθήνα: αυτοέκδοση, 2008), σ. 149

Ο Καρλ φον Κλαούζεβιτς, έγραψε για τη στατική άμυνα σε οχυρωμένη τοποθεσία: «*Η τέχνη της οχύρωσης, δεν πρέπει να χρησιμεύει στον αμυνόμενο για να υπερασπιστεί ασφαλέστερα τον εαυτό του πίσω από ένα τείχος, αλλά για να επιτεθεί στον εχθρό επιτυχέστερα. Αυτό επίσης πρέπει να λέει κανείς για όλες τις παθητικές άμυνες. Αυτή η άμυνα είναι πάντα το μέσο με το οποίο, στην περιοχή την οποία επιλέγω, στην οποία έχω διατάζει τα στρατεύματά μου, τα οποία έχω διευθετήσει, επιτίθεται πλεονεκτικά στον εχθρό*»¹²¹.

¹²¹ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ.271

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Θεωρητικό υπόβαθρο

Η στρατηγική άμυνα, ως μέθοδος διεξαγωγής αμυντικού αγώνα, δεν είναι σύγχρονο εφεύρημα, αλλά συναντάται ως στοιχείο στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού σε σημαντικές πολεμικές αναμετρήσεις του παρελθόντος. Αποτέλεσε πολεμικό τέχνασμα ευφυών στρατιωτικών ηγετών, αναγνωρίστηκε η αποτελεσματικότητά της και υιοθετήθηκε, ως μέθοδος, από τις σύγχρονες ένοπλες δυνάμεις.

Μελετώντας τα κείμενα των μεγαλύτερων θεωρητικών του πολέμου, παρατηρούμε την αναζήτηση αμυντικών ελιγμών, οι οποίοι οδηγούν τον αμυνόμενο σε πλεονεκτική θέση, με αντικειμενικό σκοπό την ανάκτηση πρωτοβουλίας και τη μετάβαση στην επίθεση. Ο θεμελιωτής της έμμεσης προσέγγισης Σουν Τσου συμβούλευε τους μαχητές με την εξής παραίνεση: «*Στη μάχη χρησιμοποιείτε την «άμεση» δύναμη για να απασχολήσετε τον εχθρό και την «έμμεση» για να νικήσετε*»¹²². «Έτσι, όσοι ξέρουν πώς να κάνουν τον εχθρό να κινηθεί, το επιτυγχάνουν, δημιουργώντας μια κατάσταση που θα τον αναγκάσει να αντιδράσει. Δελεάζοντάς τον με κάτι που είναι σίγουρο ότι θα θελήσει να πάρει, και με δήθεν οφέλη που θα αποκομίσει, τον περιμένουν πανέτοιμοι»¹²³.

Ο Κλαούζεβιτς έγραψε ότι: «*Μπορούμε να πολεμούμε επιθετικά στη διάρκεια μιας αμυντικής εκστρατείας, μπορούμε να χρησιμοποιούμε μερικά τμήματα για επιθετικούς στόχους στη διάρκεια μιας αμυντικής μάχης. Η αμυντική μορφή του πολέμου δεν είναι λοιπόν μια απλή υπεράσπιση, αλλά μια υπεράσπιση διαμορφωμένη από επιδέξια δεδομένα πλήγματα*»¹²⁴.

Αυτή η διαμόρφωση της, κατά Σουν Τσου, άμεσης και έμμεσης δύναμης και των, κατά Κλαούζεβιτς, «επιδέξιων πλήγματων», αποτέλεσε αντικείμενο σπουδής και σχεδιασμού αμυντικών ελιγμών με επιθετικό προσανατολισμό. Ένας τέτοιος ελιγμός αφορά στη στρατηγική άμυνα, το σχεδιασμό της οποίας εντοπίζουμε στα επιχειρησιακά εγχειρίδια σύγχρονων ενόπλων δυνάμεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι ελληνικές και αμερικανικές.

Στο ελληνικό στρατιωτικό δόγμα η μέθοδος της στρατηγικής άμυνας εμφανίζεται με τον όρο «κινητή άμυνα» και θέτει ως αντικειμενικό σκοπό την *εφέλκυση του εχθρού*

¹²² Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 41

¹²³ Ο. π. σ. 44

¹²⁴ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 283

σε κατάλληλους χώρους και την καταστροφή του, με αποφασιστικές και μεγάλης κλίμακας αντεπιθέσεις¹²⁵. Οι αρχικά εμπλεκόμενες δυνάμεις των εμπρός αμυντικών τοποθεσιών, αμύνονται, επιβραδύνουν ή εκτελούν μικρής κλίμακας επιθετικές ενέργειες και κατάλληλους συνδυασμούς, ώστε να καταστήσουν τις εχθρικές δυνάμεις τρωτές στην αντεπίθεση της εφεδρείας. Οι δυνάμεις αυτές πρέπει να διαθέτουν επαρκή μαχητική ισχύ, για να μπορούν να εξαναγκάσουν τον εχθρό σε πλήρη ανάπτυξη και επιπλέον να τον οδηγήσουν σε εκδήλωση επίθεσης σε χώρους, όπου ευνοείται η καταστροφή του με αντεπιθέσεις.

Στον αντίστοιχο αμερικανικό ελιγμό, με κύριο χαρακτηριστικό την επιθετική πρόθεση, οι αμυντικές επιχειρήσεις διεξάγονται ενταγμένες στο πλαίσιο γενικότερων και συνδυασμένων επιχειρήσεων, ταυτόχρονα με τη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων¹²⁶. Σε αυτό το πλαίσιο, η μέθοδος της στρατηγικής άμυνας, επικεντρώνεται περισσότερο στη φάση εκτέλεσης αντεπιθέσεων και λιγότερο στην αρχική φάση απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας, όπως συμβαίνει στα ελληνικά δεδομένα.

Σε κάθε περίπτωση, ο τελικός αντικειμενικός σκοπός της διεξαγωγής της μεθόδου, όπως προκύπτει από τη μελέτη των θεωρημάτων των στρατηγικών φιλοσόφων και από τις προβλέψεις των στρατιωτικών δογμάτων, είναι ο ίδιος. *Η ανάληψη της πρωτοβουλίας και η μετάβαση από την άμυνα στην επίθεση για την καταστροφή του αντιπάλου, έχοντας ως βασική προϋπόθεση τη διάθεση ισχυρών, ταχυσκίνητων και ευέλικτων δυνάμεων.*

Γερμανική στρατηγική άμυνα στον Β' ΠΠ

Οι γερμανικές ένοπλες δυνάμεις στον Β' ΠΠ, χαρακτηρίζονται από τις ισχυρές τεθωρακισμένες μεραρχίες τους. Διαθέτουν δηλαδή ισχύ, ευελιξία και ταχυκινησία, ενώ διοικούνται από ηγεσία με επιθετικούς προσανατολισμούς, σε ορισμένες περιπτώσεις σε εμμονικά επίπεδα. Ως συνέπεια, η διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας, αποτέλεσε το βασικό στοιχείο του γερμανικού αμυντικού σχεδιασμού, κατά τις επιχειρήσεις του Β' ΠΠ, με αντικειμενικό σκοπό την ταχύτερη δυνατή μετάβαση στην επίθεση.

Όποτε χρειάστηκε να αμυνθούν, σε όλα τα μέτωπα, οι Γερμανοί ανεξάρτητα από το μόνιμο αριθμητικό μειονέκτημά τους, εφάρμοζαν την ίδια τακτική. Στρατηγική

¹²⁵ Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», ΓΕΣ, 2008, σελ 193

¹²⁶ ADP 3-90, "Offense and Defense", US Army, 2012, σελ 10

άμυνα με περιορισμένη διάρκεια στην απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας και βεβιασμένη μετάβαση σε άκρατη επιθετικότητα, στα όρια της σπατάλης των λιγοστών διαθέσιμων και υπερπολύτιμων εφεδρειών. Επιπλέον, σε όλα τα μέτωπα, πριν την εκδήλωση των αποφασιστικών αντεπιθέσεων, υποβαθμίστηκε ή δεν λήφθηκε υπόψη η συγκριτική με τον αντίπαλο αδυναμία, σχετικά με την αναπλήρωση των απωλειών και των μελλοντικά διαθέσιμων πόρων.

Ξεκινώντας από τον *Ρόμμελ στη Β. Αφρική*, παρατηρούμε τον τρόπο με τον οποίο αμύνθηκαν. Η σταθεροποίηση του μετώπου και η αντιστροφή του αποτυχημένου κλίματος των προηγούμενων ιταλικών ηττών, δε στάθηκε αρκετό. *Οι Γερμανοί συνέχιζαν να αμύνονται επιτιθέμενοι διαρκώς, από το Φεβρουάριο του 1941 έως τον Οκτώβριο του 1942.* Οι επιτυχίες ήταν προφανές ότι θα έχουν μικρή διάρκεια, διότι ο επιθετικός ελιγμός, προκαλούσε φθορά, σε ένα πεπερασμένο σύνολο προσωπικού και μέσων, με περιορισμένες, σε σχέση με τους αντιπάλους δυνατότητες αναπληρώσεων. Τελικά, η επιθετική υπερβολή στη γερμανική άμυνα, ολοκληρώθηκε με την επίθεση στο Ελ Αλαμείν, όπου οι μειονεκτούσες δυνάμεις του Ρόμμελ, μη δυνάμενες να επιβληθούν στους ενισχυμένους Συμμάχους, ηττήθηκαν και λίγους μήνες αργότερα παραδόθηκαν.

Κατ' αντιστοιχία στο *Ανατολικό Μέτωπο*, η επιτυχία σταθεροποίησης της γραμμής άμυνας, μετά την κατάκτηση του Χάρκοβο τον Μάρτιο του 1943, δεν εμπόδισε τον Χίτλερ να αγνοήσει τους Μάνσταϊν και Γκουντέριαν και να αποφασίσει την επίθεση στο Κουρσκ. Οι Γερμανοί επιτέθηκαν απέναντι σε έναν αντίπαλο με απεριόριστες δυνατότητες αναπλήρωσης απωλειών. Θυσίασαν το εξειδικευμένο προσωπικό των τεθωρακισμένων και ενέπλεξαν όλες τις στρατηγικές εφεδρείας τους, για την επίτευξη ενός αντικειμενικού σκοπού με δυσανάλογη προοπτική σχέσης κόστους οφέλους.

Το Κουρσκ, διαμόρφωσε μη αναστρέψιμες συνθήκες, σχετικά με την έκβαση του Β'ΠΠ. Οι γερμανικές εφεδρείες είχαν εξαντληθεί, η υποστήριξη των μέσων σε καύσιμα και συντήρηση εξαιρετικά δυσχερής και το ρωσικό μένος σε κορύφωση. Στο Κουρσκ, η επιθετική εμμονή του Χίτλερ, οδήγησε τις γερμανικές δυνάμεις σε συντριβή και ενίσχυσε τους αντικειμενικούς σκοπούς των Ρώσων, που πλέον δεν ήθελαν απλά τη νίκη επί του αντιπάλου, αλλά την ταπείνωσή του.

Την ίδια περίοδο οι συνθήκες άμυνας στη *Δυτική Ευρώπη* δεν ήταν ευοίωνες. Οι Γερμανοί, σπατάλησαν ενέργεια, πόρους και επιχειρησιακό χρόνο στην κατασκευή των οχυρώσεων στην ακτή του Ατλαντικού, *Υπερτίμησαν την αποτελεσματικότητα της*

αμυντικής γραμμής, που λόγω του τεράστιου μήκους της, ήταν δύσκολο να επιτηρηθεί επαρκώς από τις ολιγάριθμες γερμανικές δυνάμεις. Κάθε πόλεμος βασίζεται στην παραπλάνηση¹²⁷ έγραψε ο Σουν Τσου και όταν τελικά οι Γερμανοί παραπλανήθηκαν και οι Σύμμαχοι αποβιβάστηκαν στην Ευρώπη και προχωρούσαν προς τα γερμανικά σύνορα, επέλεξαν να θυσιάσουν τις τελευταίες διαθέσιμες δυνάμεις τους στις Αρδέννες, εκτελώντας αντεπίθεση αυτοθυσίας.

Στο Δυτικό Μέτωπο, οι τακτικές επιλογές των Γερμανών ήταν περιορισμένες. Οι Σύμμαχοι ήταν εξ αρχής περισσότερο ισχυροί, ταχυκίνητοι και ευέλικτοι, έχοντας ναυτική και αεροπορική κυριαρχία. Με αυτές τις συνθήκες η γερμανική άμυνα μπορούσε να είναι μόνο στατική και η εκδήλωση στρατηγικών αντεπιθέσεων αποτελούσε ριψοκίνδυνη ενέργεια χωρίς ευνοϊκές προϋποθέσεις. Τελικά, οι τελευταίες διαθέσιμες γερμανικές δυνάμεις ηττήθηκαν στις Αρδέννες και η κίνηση των Συμμάχων κατέστη ανεμπόδιστη.

Συνοψίζοντας τη μελέτη των αμυντικών επιχειρήσεων στον Β' ΠΠ, για κάθε μέτωπο προκύπτει το ίδιο συμπέρασμα. Οι Γερμανοί δεν έχουν στη φύση τους τη στατική αμυντική στάση. Δεν διακρίνονται από την υπομονή της άμυνας φθοράς του αντιπάλου και την αναμονή για μετάβαση στην επίθεση όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν. Αν θέλαμε να αντιπαραβάλουμε τον γερμανική θεώρηση του αμυντικού ελιγμού, θα μπορούσαμε να την συγκρίνουμε με το αντίστοιχο αμερικανικό δόγμα που αναφέρθηκε προηγουμένως. Δηλαδή, η άμυνα αποτελεί τμήμα της επίθεσης και η προσωρινότητά της περιορίζεται, αποκλειστικά και μόνο, στην ταχύτερη δυνατή απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας.

Ελληνικά δεδομένα στρατηγικής άμυνας

Η ελληνική εφαρμογή της στρατηγικής άμυνας στην Πίνδο το 1940, έδωσε μια άλλη διάσταση στα θεωρητικά δεδομένα της μεθόδου. Στον ΕλληνοΙταλικό πόλεμο, οι έννοιες της ταχυκινήσιμης και ευελιξίας διαφοροποιήθηκαν από το απόλυτο στο συγκριτικό. Οι Έλληνες ήταν συγκρινόμενοι με τους Ιταλούς στο συγκεκριμένο τύπο εδάφους πιο ευέλικτοι και ταχυκίνητοι. Παρατηρούμε δηλαδή ότι, η επιλογή της φύσης του εδάφους, εισάγεται στους παράγοντες που διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις διεξαγωγής της μεθόδου της στρατηγικής άμυνας.

Οι Γερμανοί στον Β' ΠΠ, επέλεξαν τις πεδιάδες της Ευρώπης ή τις ερήμους της Β. Αφρικής. Εκεί είναι οι χώροι όπου οι τεθωρακισμένες δυνάμεις δρουν αξιο-

¹²⁷ Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002), σ. 23

ποιώντας τα χαρακτηριστικά των μέσων τους, αναπτύσσοντας μεγάλους σχηματισμούς με ευρείες δυνατότητες ελιγμών. Αυτά τα χαρακτηριστικά των τεθωρακισμένων γίνονται συγκριτικά μειονεκτήματα, απέναντι σε ευέλικτο πεζικό σε ορεινό θέατρο επιχειρήσεων.

Στην Πίνδο, η παραχώρηση τμήματος του ορεινού εθνικού εδάφους, δημιούργησε τις συνθήκες που ευνόησαν την απορρόφηση της εχθρικής ενέργειας, τη μετάβαση στην επίθεση και την ανάκτηση της πρωτοβουλίας. Αντίστοιχα στον Έβρο είναι απαγορευτικό. Οποιαδήποτε τακτικό πλεονέκτημα και αν εκτιμάται, οι πολιτικές επιπτώσεις από την παραχώρηση εθνικού εδάφους, είναι ασύγκριτα μεγαλύτερες. Στη Θράκη, η διεξαγωγή της στρατηγικής άμυνας δεν είναι εφικτή, γιατί είναι πολιτικά απαγορευτική η τακτική κίνηση δυτικά, έστω και για τον εφελκυσμό του αντιπάλου σε χώρους καταστροφής.

Επίλογος.

Η επιτυχημένη υιοθέτηση της στρατηγικής άμυνας αποτελεί αντικείμενο ευφυούς επιχειρησιακού ελιγμού, με απαραίτητη προϋπόθεση τον καθορισμό των ορίων εφαρμογής της. Η αναχαίτιση του εχθρού, ο εφελκυσμός του σε χώρους καταστροφής και η εκτόξευση αντεπιθέσεων πρέπει να αποτελούν διακριτές φάσεις της μεθόδου. Η άμυνα δεν μπορεί να αποτελεί με άκριτο τρόπο τμήμα της επίθεσης, αλλά έναν ανεξάρτητα σχεδιαζόμενο ελιγμό, με αντικειμενικό σκοπό την ανάκτηση της πρωτοβουλίας.

Η καθ' υπερβολή και χωρίς προϋποθέσεις μετάβαση από την άμυνα στην επίθεση, όπως φάνηκε από τις επιχειρήσεις των Γερμανών στον Β' ΠΠ, φθείρει τις εφεδρείες και διαμορφώνει δυσμενή δεδομένα για τη συνέχιση του αγώνα. Αντιθέτως, όταν ο ελιγμός προσαρμόζεται σε χρόνο και τόπο, όπως στην Πίνδο το 1940, η τέχνη της στρατηγικής άμυνας βρίσκει τη συνολικά επιτυχημένη εφαρμογή της.

Η στρατηγική άμυνα αποτελεί την χαρακτηριστικότερη επιχειρησιακή έκφραση ελιγμού της αλληλεπίδρασης άμυνας και επίθεσης. Ο Καρλ φον Κλαούζεβιτς, θέλοντας να εκφράσει στο περίφημο θεώρημά του αυτή την αλληλεπίδραση, έγραψε: «Τόσο η επίθεση δε συνίσταται αποκλειστικά από δραστικά στοιχεία, όσο και η άμυνα δε συνίσταται αποκλειστικά σε μια απλή επίδειξη πληγμάτων και ακόμη κάθε επίθεση που δεν οδηγεί άμεσα στην ειρήνη, πρέπει αναπόφευκτα να τελειώνει με μια άμυνα»¹²⁸.

¹²⁸ Καρλ φον Κλαούζεβιτς, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999), σ. 285

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Ιστοσελίδες

Πληροφορίες για τη Συμμαχική διάταξη στις Αρδέννες:

<https://www.loc.gov/resource/g5701s.ict21199/>

<https://www.loc.gov/item/2004630323/>

Πληροφορίες για το τείχος του Ατλαντικού:

http://kiwichateau.com/battlefields/the_atlantic_wall

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αδάμος Δ., Υπτγος ε.α., Τουρκαντώνης, Γ., Υπτγος ε.α., Παπαδημητρίου Α., Ταξχος ε.α., Πολυζώης Κ., Σχης ε.α., Επίτομη Ιστορία ΕλληνοΙταλικού και Ελληνο-Γερμανικού Πολέμου 1940-1941, (Αθήνα: ΓΕΣ, 1985)

Αθανάσιου, Κωνσταντίνος, Απανθίσματα Έργου Carl Von Clausewitz, (Αθήνα: Σχολή Πολέμου Αεροπορίας, 2014).

Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 1-15, «Αεροκίνητες Επιχειρήσεις», (Αθήνα: αυτοέκδοση, 2003).

Γενικό Επιτελείο Στρατού, Εγχειρίδιο Εκστρατείας 100-1, «Επιχειρήσεις», (Αθήνα: αυτοέκδοση, 2008).

Κατσιμήτρος, Χαράλαμπος Αντιστράτηγος ε.α., Η Ήπειρος προμαχούσα, (Αθήνα: ΓΕΣ, 2012).

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

Κλαούζεβιτς, Καρλ φον, Περί Πολέμου, [μτφ Ν. Ξεπουλιά] (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999).

Ρόμμελ, Έρβιν, Το Πεζικό Επιτίθεται, [μτφ: Γρηγόριος Κ. Τσιρόπουλος], (Αθήνα: Eurobooks, 2006).

Σουν Τσου, Η Τέχνη του Πολέμου, [μτφ. Ρένα Λέκκου Δάντου] (Αθήνα: Περίπλους, 2002).

Irving, David, Ο Πόλεμος του Χίτλερ, [μτφ. Δ. Π. Κωστελένος] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2003).

Irving, David, Ρόμμελ, [μτφ: Αριστείδης Π Προκοπίου, Γιάννης Καστανάρας] (Αθήνα: Γκοβόστη, 2005).

Lanning, Michael L., Οι 100 Μεγαλύτεροι Στρατηγοί Όλων των Εποχών, [μτφ. Σ. Παπαϊωάννου] (Αθήνα: Ενάλιος, 2005).

Ξενόγλωσση

Blumentritt, Guenther, Von Rundstedt: The Soldier and the Man, (Watford, U.K.,: Odhams Press, 1952).

Buell, Hal, World War II Album & Chronicle, (Charlotte, N. Carolina: Baker & Taylor, 2015).

Carell, Paul, Foxes of the Desert, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994).

Carell, Paul, Scorched Earth – The Russian-German War 1943-1944, (Pennsylvania: Schiffer Publishing, 1994).

Cross, Robin, Citadel: The Battle of Kursk, (New York: Barnes & Noble Books, 1993).

Forty, George, Afrika Korps at War: The Road to Alexandria, (London: Ian Allan Ltd, 1978).

Harisson, Frank, Tobruk: The great siege reassessed, (London: Arms and Armour Press, 1996).

Hargreaves, Richard, The Germans in Normandy, (Barnsley UK, Pen & Sword Books, 2009).

Hart, B. H. Liddell, The Rommel Papers, (USA: Library of Congress, 1953).

Lucas, James, Panzer Army Africa, (London: Purnell Book Services, 1977).

MacDonald, Charles, The Siegfried Line Campaign, (Washington DC: US Army Historical Center, 1951).

Macksey, Kenneth, Rommel: Battles and Campaigns, (Boston: Da Capo Press, 1997).

Manstein, Erich Von, Lost Victories, [μτφ. Anthony G. Powell], (Minneapolis: Zenith Imprint, 2004).

Saunders, Anthony, Hitler's Atlantic Wall, (Stroud, U.K.: Sutton Publishing, 2007).

US Army, ADP 3-90, “Offense and Defense”, (Washington DC: self-publishing, 2012).

US Army, FM 3-90, “Tactics”, ((Washington DC: self-publishing, 2001).

US Army, Operation Torch; November, 1942. Torch Landings, (Center of Military History Online Bookshelves: 1942)